

Štefanova ulica 2, 1501 Ljubljana

T: 01 428 40 00

F: 01 428 47 33

E: gp.mnz@gov.si

www.mnz.gov.si

Številka: 007-320/2023/ (141-02)

Ljubljana, 16. 11. 2023

EVA 2023-1711-0028

GENERALNI SEKRETARIAT VLADE REPUBLIKE SLOVENIJE

Gp.gs@gov.si

ZADEVA: Predlog Resolucije o nacionalnem programu preprečevanja in zatiranja kriminalitete za obdobje 2024–2028 (EVA 2023-1711-0028) – predlog za obravnavo

1. Predlog sklepov vlade:

Na podlagi drugega odstavka 2. člena Zakona o Vladi Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 24/05 – uradno prečiščeno besedilo, 109/08, 38/10 – ZUKN, 8/12, 21/13, 47/13 – ZDU-1G, 65/14, 55/17 in 163/22) je Vlada Republike Slovenije na seji, dne ... pod točko ... sprejela naslednji

SKLEP

Vlada Republike Slovenije je določila besedilo predloga Resolucije o nacionalnem programu preprečevanja in zatiranja kriminalitete za obdobje 2024–2028 (EVA 2023-1711-0028) in ga pošlje v obravnavo Državnemu zboru Republike Slovenije.

Številka:

V Ljubljani, dne

Barbara Kolenko Helbl
generalna sekretarka vlade

Priloga:

- Predlog Resolucije o nacionalnem programu preprečevanja in zatiranja kriminalitete za obdobje 2024–2028

Prejmejo:

- vsa ministrstva,
- Urad Vlade Republike Slovenije za informacijsko varnost,
- Urad Vlade Republike Slovenije za oskrbo in integracijo migrantov,
- Slovenska obveščevalno-varnostna agencija,
- Služba Vlade Republike Slovenije za zakonodajo,
- Generalni sekretariat Vlade Republike Slovenije.

2. Predlog za obravnavo predloga zakona po nujnem ali skrajšanem postopku v državnem zboru z obrazložitvijo razlogov:

/

3.a Osebe, odgovorne za strokovno pripravo in usklajenost gradiva:		
– dr. Gregor Hudrič, generalni direktor, Direktorat za policijo in druge varnostne naloge		
3.b Zunanji strokovnjaki, ki so sodelovali pri pripravi dela ali celotnega gradiva:		
Pri pripravi dela gradiva je sodelovala predstavница Inštituta za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani.		
Sodelovanje predstavnice ni povezano z javnofinančnimi izdatki.		
4. Predstavniki vlade, ki bodo sodelovali pri delu državnega zbora:		
– Boštjan Poklukar, minister za notranje zadeve		
5. Kratek povzetek gradiva:		
Republika Slovenija je pripravila in sprejela številne strateške dokumente, s katerimi se odziva na dogodke in okoliščine, ki pomembno vplivajo na varnost in tudi na posameznikovo dožemanje varnosti. Vsi ti dokumenti so tudi pomemben vir za pripravo te resolucije, predvsem tisti, ki se nanašajo na najhujše dejavnike ogrožanja. Primarni namen sprejetja vseh strateških dokumentov je skrb za ohranjanje varnosti in varnostne kulture v družbi ter spodbujanje zavedanja, kako pomemben segment je varnost pri ohranjanju svobode, ki mora temeljiti na demokratičnih principih in uravnoteženem delovanju vseh, ki morejo in morajo kakor koli vplivati na te dejavnike. To sta tudi razlog in namen te resolucije, ki kontinuirano nadaljuje prizadevanje za ohranjanje že sprejetih zavez in standardov na področju varnostne politike ter vsebinsko nadgrajuje Resolucijo o nacionalnem programu preprečevanja in zatiranja kriminalitete za obdobje 2019–2023. Temeljni cilj Resolucije o nacionalnem programu preprečevanja in zatiranja kriminalitete za obdobje 2024–2028 je učinkovito oblikovanje in izvajanje politike preprečevanja in zatiranja kriminalitete oziroma zagotavljanje takšnega družbenega okolja, ki bo dolgoročno vplivalo na zmanjšanje kriminalitete, zagotavljalo varnost, bivanje in delo v varnem okolju ter na podlagi predlaganih ukrepov doseči tako družbeno stanje, da bi se ljudje počutili varne. Podlago za pripravo resolucije predstavljajo področni resorni programi ter načrti in drugi akti, ki že določajo ukrepe in naloge, ki lahko vplivajo na preprečevanje kriminalitete. Upoštevanji so bili različni resorni strateški dokumenti in programi dela povezani s področjem preprečevanja kriminalitete, kot tudi mednarodni akti in dokumenti. Poseben pomen je bil dan preventivnim aktivnostim vseh deležnikov resolucije. Resolucija je sestavljena iz naslednjih poglavij: Uvod, Razlogi za nastanek resolucije, Cilji resolucije, Pomen preventivnih dejavnosti, Metodologija in podlage za izdelavo resolucije, Mednarodno odzivanje na kriminaliteto in iz posameznih področij preprečevanja in zatiranja kriminalitete, kjer so obravnavana naslednja področja: – varnost v lokalnih skupnostih, – nasilje, – javno spodbujanje sovraštva in nestrpnosti – sovražni govor, – korupcija in zaščita javnih sredstev, – ogrožanje javnega zdravja, – informacijska varnost, – ogroženost Republike Slovenije zaradi radikalizacije, ekstremnega nasilja in terorizma, – ogroženost Republike Slovenije zaradi hudih in organiziranih oblik kriminalitete. Znotraj področij je skupno oblikovanih 39 posameznih strategij oziroma programov. Na koncu resolucije sta še poglavji z naslovom "Spremljanje izvajanja resolucije" in "Financiranje resolucije".		
6. Presoja posledic za:		
a)	javnofinančna sredstva nad 40.000 EUR v tekočem in naslednjih treh letih	DA
b)	usklajenost slovenskega pravnega reda s pravnim redom Evropske unije	NE
c)	administrativne posledice	NE

č)	gospodarstvo, zlasti mala in srednja podjetja ter konkurenčnost podjetij	NE
d)	okolje, vključno s prostorskimi in varstvenimi vidiki	NE
e)	socialno področje	NE
f)	dokumente razvojnega načrtovanja: – nacionalne dokumente razvojnega načrtovanja – razvojne politike na ravni programov po strukturi razvojne klasifikacije programskega proračuna – razvojne dokumente Evropske unije in mednarodnih organizacij	NE

7.a Predstavitev ocene finančnih posledic nad 40.000 EUR:

(Samo če izberete DA pod točko 6.a.)

Sprejetje resolucije kot strateškega dokumenta za doseganje opredeljenih ciljev ima finančne posledice za državni proračun ali druga javnofinančna sredstva, vendar je pri tem treba poudariti, da so to sredstva, ki so že načrtovana na proračunskih postavkah posameznih proračunskih uporabnikov.

Aktivnosti, opredeljene v področnih strategijah oziroma programih se bodo večinoma izvedle kot sestavni del izvajanja politik na zadevnih področjih, ki so v pristojnosti posameznih ministrstev. Izvajanje resolucije tako v glavnem ne prinaša dodatnih finančnih posledic za državni proračun, saj je predvideno, da se bodo potrebna finančna sredstva zagotavljala v okviru državnega proračuna na podlagi že predvidenih sredstev, s katerimi se izvajajo oziroma se bodo izvajali določeni programi in strategije. Sredstva za izvajanje programov in strategij se bodo zagotovila s prerazporeditvami znotraj proračunov proračunskih uporabnikov.

Izvedba nekaterih aktivnosti bo pomenila dodatno finančno breme za javna sredstva, zato na področju pravosodja in notranjih zadev so in bodo, poleg sredstev iz proračuna Republike Slovenije, na voljo tudi evropska sredstva. V aktualni Finančni perspektivi Evropske unije 2021–2027 so tako v okviru naslova 3 Svoboda, varnost in pravica na voljo različni instrumenti za pridobivanje evropskih sredstev.

Nosilci posameznih ukrepov (ministrstva) bodo finančna sredstva zagotovili v okviru svojih finančnih načrtov.

I. Ocena finančnih posledic, ki niso načrtovane v sprejetem proračunu

	Tekoče leto (t)	t + 1	t + 2	t + 3
Predvideno povečanje (+) ali zmanjšanje (–) prihodkov državnega proračuna				
Predvideno povečanje (+) ali zmanjšanje (–) prihodkov občinskih proračunov				
Predvideno povečanje (+) ali zmanjšanje (–) odhodkov državnega proračuna				
Predvideno povečanje (+) ali zmanjšanje (–) odhodkov občinskih proračunov				
Predvideno povečanje (+) ali zmanjšanje (–) obveznosti za druga javnofinančna sredstva				

II. Finančne posledice za državni proračun

II.a Pravice porabe za izvedbo predlaganih rešitev so zagotovljene:

Ime proračunskega uporabnika	Šifra in naziv ukrepa, projekta	Šifra in naziv	Znesek za tekoče leto	Znesek za t + 1
------------------------------	---------------------------------	----------------	-----------------------	-----------------

		proračunske postavke	(t)	
SKUPAJ				
II.b Manjkajoče pravice porabe bodo zagotovljene s prerazporeditvijo:				
Ime proračunskega uporabnika	Šifra in naziv ukrepa, projekta	Šifra in naziv proračunske postavke	Znesek za tekoče leto (t)	Znesek za t + 1
SKUPAJ				
II.c Načrtovana nadomestitev zmanjšanih prihodkov in povečanih odhodkov proračuna:				
Novi prihodki		Znesek za tekoče leto (t)	Znesek za t + 1	
SKUPAJ				
OBRAZLOŽITEV:				
I. Ocena finančnih posledic, ki niso načrtovane v sprejetem proračunu V zvezi s predlaganim vladnim gradivom se navedejo predvidene spremembe (povečanje, zmanjšanje): – prihodkov državnega proračuna in občinskih proračunov, – odhodkov državnega proračuna, ki niso načrtovani na ukrepih oziroma projektih sprejetih proračunov, – obveznosti za druga javnofinančna sredstva (drugi viri), ki niso načrtovana na ukrepih oziroma projektih sprejetih proračunov.				
II. Finančne posledice za državni proračun Prikazane morajo biti finančne posledice za državni proračun, ki so na proračunskih postavkah načrtovane v dinamiki projektov oziroma ukrepov: II.a Pravice porabe za izvedbo predlaganih rešitev so zagotovljene: Navedejo se proračunski uporabnik, ki financira projekt oziroma ukrep; projekt oziroma ukrep, s katerim se bodo dosegli cilji vladnega gradiva, in proračunske postavke (kot proračunski vir financiranja), na katerih so v celoti ali delno zagotovljene pravice porabe (v tem primeru je nujna povezava s točko II.b). Pri uvrstitvi novega projekta oziroma ukrepa v načrt razvojnih programov se navedejo: – proračunski uporabnik, ki bo financiral novi projekt oziroma ukrep, – projekt oziroma ukrep, s katerim se bodo dosegli cilji vladnega gradiva, in – proračunske postavke. Za zagotovitev pravic porabe na proračunskih postavkah, s katerih se bo financiral novi projekt oziroma ukrep, je treba izpolniti tudi točko II.b, saj je za novi projekt oziroma ukrep mogoče zagotoviti pravice porabe le s prerazporeditvijo s proračunskih postavk, s katerih se financirajo že sprejeti oziroma veljavni projekti in ukrepi. II.b Manjkajoče pravice porabe bodo zagotovljene s prerazporeditvijo: Navedejo se proračunski uporabniki, sprejeti (veljavni) ukrepi oziroma projekti, ki jih proračunski uporabnik izvaja, in proračunske postavke tega proračunskega uporabnika, ki so v dinamiki teh projektov oziroma ukrepov ter s katerih se bodo s prerazporeditvijo zagotovile pravice porabe za dodatne aktivnosti pri obstoječih projektih oziroma ukrepih ali novih projektih oziroma ukrepih, navedenih v točki II.a.				

II.c Načrtovana nadomestitev zmanjšanih prihodkov in povečanih odhodkov proračuna: Če se povečani odhodki (pravice porabe) ne bodo zagotovili tako, kot je določeno v točkah II.a in II.b, je povečanje odhodkov in izdatkov proračuna mogoče na podlagi zakona, ki ureja izvrševanje državnega proračuna (npr. priliv namenskih sredstev Evropske unije). Ukrepanje ob zmanjšanju prihodkov in prejemkov proračuna je določeno z zakonom, ki ureja javne finance, in zakonom, ki ureja izvrševanje državnega proračuna.	
7.b Predstavitev ocene finančnih posledic pod 40.000 EUR:	
8. Predstavitev sodelovanja z združenji občin: Osnutek resolucije je bil 16. 11. 2023 posredovan Združenju občin Slovenije, Skupnosti občin Slovenije in Združenju mestnih občin Slovenije v mnenje in pripombe.	
Vsebina predloženega gradiva (predpisa) vpliva na: - pristojnosti občin, - delovanje občin, - financiranje občin.	NE
Gradivo (predpis) je bilo poslano v mnenje: – Skupnosti občin Slovenije SOS: DA – Združenju občin Slovenije ZOS: DA – Združenju mestnih občin Slovenije ZMOS: DA Predlogi in pripombe združenj so bili upoštevani: – v celoti, – večinoma, – delno, – niso bili upoštevani.	
9. Predstavitev sodelovanja javnosti:	
Gradivo je bilo predhodno objavljeno na spletni strani predlagatelja:	NE
10. Pri pripravi gradiva so bile upoštevane zahteve iz Resolucije o normativni dejavnosti:	
11. Gradivo je uvrščeno v delovni program vlade:	NE
Boštjan Poklucar minister	

Priloge:

- predlog sklepa vlade
- predlog Resolucije o nacionalnem programu preprečevanja in zatiranja kriminalitete za obdobje 2024–2028

PRILOGA:

Na podlagi drugega odstavka 2. člena Zakona o Vladi Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 24/05 – uradno prečiščeno besedilo, 109/08, 38/10 – ZUKN, 8/12, 21/13, 47/13 – ZDU-1G, 65/14, 55/17 in 163/22) je Vlada Republike Slovenije na seji, dne ... pod točko ... sprejela naslednji

SKLEP

Vlada Republike Slovenije je določila besedilo predloga Resolucije o nacionalnem programu preprečevanja in zatiranja kriminalitete za obdobje 2024–2028 (EVA 2023-1711-0028) in ga pošlje v obravnavo Državnemu zboru Republike Slovenije.

Številka:

V Ljubljani, dne

Barbara Kolenko Helbl
generalna sekretarka vlade

Priloga:

- Predlog Resolucije o nacionalnem programu preprečevanja in zatiranja kriminalitete za obdobje 2024–2028

Prejmejo:

- vsa ministrstva,
- Urad Vlade Republike Slovenije za informacijsko varnost,
- Urad Vlade Republike Slovenije za oskrbo in integracijo migrantov,
- Slovenska obveščevalno-varnostna agencija,
- Služba Vlade Republike Slovenije za zakonodajo,
- Generalni sekretariat Vlade Republike Slovenije.

PRILOGA (jedro gradiva):

PREDLOG
EVA: 2023-1711-0028

Na podlagi 109. člena Poslovnika državnega zbora (Uradni list RS, št. 92/07 – uradno prečiščeno besedilo, 105/10, 80/13, 38/17, 46/20, 105/21 – odl. US, 111/21 in 58/23) je Državni zbor Republike Slovenije na seji dne sprejel

**Resolucija o nacionalnem programu preprečevanja in
zatiranja kriminalitete
za obdobje 2024–2028**

KAZALO

UVOD	4
1. RAZLOGI ZA SPREJETJE RESOLUCIJE	5
2. CILJI RESOLUCIJE	6
3. POMEN PREVENTIVNIH DEJAVNOSTI	8
4. METODOLOGIJA IN PODLAGE ZA IZDELAVO RESOLUCIJE	12
5. MEDNARODNO ODZIVANJE NA KRIMINALITETO	12
5.1 Evropska unija	12
5.1.1 Lizbonska pogodba	12
5.1.2 Ocena ogroženosti glede organizirane kriminalitete Evropske unije	13
5.1.3 Strateški ukrepi Evropske unije kot odziv na posamezne vrste kriminalitete	13
5.2 Organizacija združenih narodov	14
5.3 Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi	15
5.4 Svet Evrope	15
5.5 Regionalne in dvostranske pobude sodelovanja	16
6. PODROČJA PREPREČEVANJA IN ZATIRANJA KRIMINALITETE	16
6.1 Varnost v lokalnih skupnostih	16
6.1.1 Opis problema	16
6.1.2 Vzroki	17
6.1.3 Rešitve	18
6.1.4 Cilji	19
6.1.4.1 Strategija/program – razvoj in nadgradnja strateške kriminalistične analitike na regionalni ravni	19
6.2 Nasilje	20
6.2.1 Opis problema	20
6.2.2 Vzroki	21
6.2.3 Rešitve	22
6.2.4 Cilji	23
6.2.4.1 Strategija/program – zagotavljanje varnega in spodbudnega učnega okolja: v vrtcih in osnovnih šolah se izvajajo vsebine, povezane s kulturo nenasilja, duševnim zdravjem in dobrobitjo, sodelovanjem in reševanjem konfliktov in prosocialnim vedenjem	23
6.2.4.2 Strategija/program – spodbujanje varne rabe interneta in spleta pri otrocih ter zmanjšanje tvegane in škodljive rabe spleta	24
6.2.4.3 Strategija/program – podpora in pomoč vzgojno-izobraževalnim zavodom pri prepoznavanju in obravnavanju nasilju	24
6.2.4.4 Strategija/program – krepitev kompetenc strokovnih delavcev vzgojno-izobraževalnih zavodov za prepoznavo in ukrepanje v primerih medvrstniškega nasilja in nasilja v družini	25
6.2.4.5 Strategija/program – učinkovito medinstitucionalno sodelovanje, izobraževanje in usposabljanje strokovnih delavcev	25
6.2.4.6 Strategija/program – priprava nove resolucije o nacionalnem programu za preprečevanje nasilja v družini in nasilja nad ženskami	26
6.2.4.7 Strategija/program – socialnovarstveni programi za preprečevanje nasilja	26
6.2.4.8 Strategija/program – delo s povzročiteljem nasilja	27
6.2.4.9 Strategija/program – učinkovita obravnava nasilja v družini ter ustrezna zaščita žrtev	27
6.2.4.10 Strategija/program – preprečevanje nasilja na športnih prireditvah	28
6.2.4.11 Strategija/program – z ustreznimi programi prepoznavanje oblik medvrstniškega nasilja in izvedba ukrepov za preprečitev tega	29
6.2.4.12 Strategija/program – učinkovita obravnava spolnega izkoriščanja otrok	30

6.2.4.13	Strategija/program – vzpostavitev delovanja skupin kriminalistov na državni in regionalni ravni za izvajanje identifikacij mladoletnih oseb, ki so žrtve spolnih zlorab in spolnega izkoriščanja, ter storilcev teh dejanj	30
6.3	Javno spodbujanje sovraštva in nestrpnosti – sovražni govor	31
6.3.1	Opis problema	31
6.3.2	Vzroki	32
6.3.3	Rešitve	32
6.3.4	Cilji	33
6.3.4.1	Strategija/program – oblikovanje programov za zmanjševanje javnega spodbujanja sovraštva in nestrpnosti	33
6.4	Korupcija in zaščita javnih sredstev	33
6.4.1	Opis problema	33
6.4.2	Vzroki	34
6.4.3	Rešitve	34
6.4.4	Cilji	35
6.4.4.1	Strategija/program – vzpostavitev in/ali okrepitev pravnih, nadzornih in institucionalnih mehanizmov za identifikacijo, preprečevanje in omejevanje tveganj nepravilnosti, negospodarnosti oziroma stroškovne neupravičenosti in gradnje in sofinanciranja prometne infrastrukture	35
6.4.4.2	Strategija/program – ureditev javnega naročanja v javnem zdravstvu z vključitvijo centralizacije in informatizacije (ter s tem izboljšanje njegove transparentnosti)	35
6.4.4.3	Strategija/program – priprava in uveljavitev sistema usposabljanja zdravstvenega osebja in njegovega financiranja tako, da ne bo tveganj odvisnosti od dobaviteljev, posrednikov in ponudnikov zdravil, medicinskih pripomočkov in medicinske opreme	36
6.4.4.4	Strategija/program – vzpostavitev in/ali okrepitev pravnih, nadzornih in institucionalnih mehanizmov za identifikacijo, preprečevanje in omejevanje tveganj nepravilnosti projektov državnega pomena, v okviru katere sodelujoča ministrstva identificirajo izpostavljene projekte državnega pomena in z ukrepi zmanjšujejo korupcijsko tveganje velikih projektov državnega pomena	37
6.5	Ogrožanje javnega zdravja	38
6.5.1	Opis problema	38
6.5.2	Vzroki	38
6.5.3	Rešitve	39
6.5.4	Cilji	39
6.5.4.1	Strategija/program – preprečevanje ponarejanja medicinskih izdelkov in podobnih dejanj, ki ogrožajo javno zdravje	40
6.5.4.2	Strategija/program – preprečevanje trgovine s človeškimi organi	40
6.6	Informacijska varnost	41
6.6.1	Opis problema	41
6.6.2	Vzroki	42
6.6.3	Rešitve	42
6.6.4	Cilji	44
6.6.4.1	Strategija/program – vzpostavitev nacionalnega sistema informacijske varnosti	44
6.6.4.2	Strategija/program – varnost državljanov v kibernetnem prostoru	45
6.6.4.3	Strategija/program – izboljšanje ravni informacijske/kibernetne varnosti v gospodarstvu	46
6.6.4.4	Strategija/program – nadaljnje razvijanje digitalne forenzike na področju zatiranja kibernetne kriminalitete	47
6.6.4.5	Strategija/program – preprečevanje, odkrivanje in preiskovanje kibernetne kriminalitete	47
6.6.4.6	Strategija/program – omogočanje obdelave in analize velikih količin podatkov	48
6.6.4.7	Strategija/program – kadrovska okrepitev dejavnosti kriminalističnega zbiranja in vrednotenja informacij	49
6.7	Ogroženost Republike Slovenije zaradi radikalizacije, ekstremnega nasilja in terorizma	49

6.7.1	Opis problema	49
6.7.2	Vzroki	50
6.7.3	Rešitve	51
6.7.4	Cilji	52
6.7.4.1	Strategija/program – vzpostavitev celovitega sistemskega pristopa omejevanja grožnje terorizma	53
6.7.4.2	Strategija/program – okrepitev delovanja Nacionalne platforme za preprečevanje radikalizacije – RAN	53
6.8	Ogroženost Republike Slovenije zaradi hudih in organiziranih oblik kriminalitete	55
6.8.1	Opis problema	55
6.8.2	Vzroki	56
6.8.3	Rešitve	56
6.8.4	Cilji	56
6.8.4.1	Strategija/program – Izvajanje prednostnih nalog Evropske unije v boju proti hudim kaznivim dejanjem in organiziranemu kriminalu v okviru Evropske večdisciplinarne platforme proti grožnjam kriminala [EMPACT 2022+].....	56
6.8.4.2	Strategija/program – reorganizacija kriminalistične policije.....	57
6.8.4.3	Strategija/program – izboljšanje strokovne usposobljenosti preiskovalcev v enotah za odkrivanje in preiskovanje gospodarske kriminalitete ter zmanjšanje fluktuacije človeških virov v teh enotah.....	57
6.8.4.4	Strategija/program – učinkovito izvajanje akcijskega načrta Evropske unije za boj proti nezakoniti trgovini z ogroženimi živalskimi in rastlinskimi vrstami (CITES).....	58
6.8.4.5	Strategija/program – učinkovito izvajanje akcijskega načrta Evropske unije za boj proti nezakoniti trgovini z odpadki.....	59
6.8.4.6	Strategija/program – vzpostavitev učinkovitih mehanizmov začasnega zavarovanja in odvzema premoženjske koristi, pridobljene s kaznivim dejanjem ali zaradi njega, in premoženja nezakonitega izvora ter njegove hrambe in upravljanja	60
6.8.4.7	Strategija/program – krepitev sposobnosti policije v boju zoper okoljsko kriminaliteto	61
6.8.4.8	Strategija/program – nacionalna strategija za boj zoper okoljsko kriminaliteto.....	61
6.8.4.9	Strategija/program – izboljšanje in krepitev izvajanja prikritih preiskovalnih ukrepov pri preiskovanju najhujših kaznivih dejanj.....	62
6.8.4.10	Strategija/program – učinkovito črpanje evropskih sredstev programa Sklada za notranjo varnost (ISF) v programskem obdobju 2021–2027	62
7.	SPREMLJANJE IZVAJANJA RESOLUCIJE.....	63
8.	FINANCIRANJE STRATEGIJ/PROGRAMOV DOLOČENIH V RESOLUCIJI	63

UVOD

Republika Slovenija namenja veliko pozornosti vprašanju varnosti, kar je predvsem posledica naraščajočih in kompleksnih varnostnih izzivov, s katerimi se sooča. Številni sprejeti dokumenti odražajo njen odziv na aktualne dogodke in okoliščine. Ti dokumenti, še posebej tisti, ki obravnavajo najhujše dejavnike ogrožanja, predstavljajo ključen vir za oblikovanje Resolucije o nacionalnem programu preprečevanja in zatiranja kriminalitete za obdobje 2024-2028 (v nadaljnjem besedilu: ReNPPZK24–28). Osnovni namen vseh strateških dokumentov je skrb za ohranjanje varnosti in razvoj varnostne kulture v družbi. Hkrati spodbujajo zavedanje o tem, kako ključen je vidik varnosti pri zagotavljanju svobode, ki naj temelji na demokratičnih načelih ter uravnoteženem sodelovanju vseh relevantnih deležnikov. ReNPPZK24–28 nadaljuje to prizadevanje z namenom ohranjanja že sprejetih zavez in standardov na področju varnostne politike ter hkrati nadgrajuje vsebino Resolucije o nacionalnem programu preprečevanja in zatiranja kriminalitete za obdobje 2019-2023.

Številni dogodki v preteklosti in aktualni premiki v globalni zavesti opozarjajo, da svoboda in varnost nista samoumevni ter ne obstajata brez aktivnega prizadevanja posameznikov in družbene skupnosti. Da bi zagotovili učinkovitost tudi represivnih ukrepov, je ključno delovati proaktivno na globalni ravni. Vzpostavitev in ohranjanje temeljnih pogojev za razvoj družb ne le zahtevata državno delovanje in izvajanje pravnih norm, temveč predvsem vzpostavitev mehanizmov, ki bodo spodbujali zavedanje o spoštovanju človeških vrednot na vseh ravneh. Le tako lahko temeljimo na pravičnosti, enakopravnosti in enakosti, ki so ključne za svobodo in varnost, ne le v posameznih skupnostih, temveč tudi na globalni ravni. Demokratična družba ne more uresničiti svojega poslanstva brez praktične udeležitve tega zavedanja, ki mora biti osnova za spoštovanje temeljnih človekovih pravic, svobode in varnosti v okviru pravičnosti.

Sprejem ReNPPZK24–28 izhaja iz zavedanja, da je varnost posameznikov osrednja vrednota, še posebej ob soočanju s kompleksnimi kriminalitetnimi izzivi, ki segajo onkraj klasičnih oblik. Resolucija se zato odziva na kriminalitetnopolitične dileme v slovenski družbi, kot sta socialna neenakost in upad zaupanja v institucije države. Vzpostavljane učinkovitih mehanizmov za preprečevanje in obravnavo različnih oblik kriminalitete je ključno za ohranjanje varnosti posameznikov in celotne družbe v dinamičnem in kompleksnem okolju, v katerem živimo, delamo in ustvarjamo.

Zavedajoč se naraščajočih izzivov in kompleksnosti kriminalnih dejavnosti v sodobni družbi, je ta resolucija namenjena vzpostavitvi celovitega okvira za učinkovito preprečevanje in pravočasno reagiranje na kriminaliteto. Sodobne grožnje, kot so organizirani kriminal, terorizem in digitalna kriminaliteta, zahtevajo odločne in prilagodljive ukrepe. Zato ta resolucija postavlja temelje za usmerjeno in usklajeno delovanje v boju proti kriminalu, s poudarkom na zaščiti državljanek in državljanov ter izboljšanju splošne varnosti v naši družbi.

Resolucija tako predstavlja ključen korak pri vzpostavitvi celovitega in učinkovitega sistema za obvladovanje varnostnih izzivov, s katerimi se sooča družba. Osnovno načelo ReNPPZK24–28 temelji na preventivnem pristopu in ne na represiji. Zato so v njej zajeti vsi relevantni deležniki, ki lahko na različne načine prispevajo k preprečevanju kriminalitete na posameznih področjih. ReNPPZK24–28 izpostavlja zagotavljanje varnosti v lokalnih okoljih, preprečevanja vseh oblik nasilja, vključno s sovražnim govorom, boj proti korupciji, tveganja na področju javnega zdravja, poudarja informacijsko varnost oziroma nevarnosti kibernetске kriminalitete, nevarnosti radikalizacije, ekstremnega nasilja in terorizma ter ogroženost Republike Slovenije zaradi hudih in organiziranih oblik kriminalitete.

1. RAZLOGI ZA SPREJETJE RESOLUCIJE

Resolucija o nacionalnem programu preprečevanja in zatiranja kriminalitete kot strateški dokument države pomeni odziv na dogodke in okoliščine, ki pomembno vplivajo na varnost in tudi na posameznikovo dožemanje varnosti, njegov fizični in psihični razvoj ter splošno počutje v okolju, kjer živi, dela in ustvarja. Osnovni namen resolucije je skrb za ohranjanje varnosti in varnostne kulture v družbi ter spodbujanje zavedanja o pomenu varnosti pri ohranjanju svobode, ki mora temeljiti na demokratičnih načelih in uravnoteženem delovanju vseh deležnikov, ki lahko in morajo kakorkoli vplivati na dejavnike, ki so vzrok ali posledica kriminalnih dejanj.

Sprejetje resolucije o preprečevanju in zatiranju kriminalitete je pomembno iz več razlogov:

- **Varnost državljanov:** določeni so ukrepi za zagotavljanje varnosti državljanov. Preprečevanje kriminalitete je ključnega pomena za zaščito življenj, premoženja in splošnega dobrega počutja prebivalcev.
- **Učinkovito pravosodje:** postavljeni so temelji za učinkovitejše delovanje pravosodnega sistema. S tem se zagotavlja pravičnost in odvratanje od kriminalnih dejanj.
- **Preprečevanje organiziranega kriminala:** Organizirana kriminaliteta pogosto presega nacionalne meje, zato je nujno, da država sprejme usklajene ukrepe za preprečevanje in soočanje s to obliko kriminalitete. ReNPPZK24–28 vključuje mednarodno izmenjavo informacij.
- **Usklajen pristop:** ReNPPZK24–28 omogoča usklajen pristop različnih državnih organov in institucij ter vzpostavljanje učinkovitega sistema sodelovanja med policijo, sodišči, socialnimi službami in drugimi relevantnimi organi.
- **Zaščita človekovih pravic:** ReNPPZK24–28 vključuje določbe za zaščito človekovih pravic pri izvajanju ukrepov za preprečevanje in reagiranje na kriminaliteto. To je ključno za ohranjanje ravnotežja med varnostjo in spoštovanjem temeljnih pravic posameznikov.
- **Preventivni ukrepi:** ReNPPZK24–28 vsebuje strategije za preprečevanje kriminalitete s poudarkom na ozaveščanju, izobraževanju, socialni integraciji in podpori ranljivim skupinam.

Republika Slovenija je že pripravila in sprejela številne strateške dokumente, s katerimi se je odzvala na različne varnostne pojave, ki ogrožajo varnost posameznika ali celotne družbe. ReNPPZK24–28 pomeni kontinuirano nadaljevanje in nadgradnjo preteklih resolucij od leta 2007 dalje. Pravna podlaga za prvo Resolucijo o nacionalnem programu preprečevanja in zatiranja kriminalitete za obdobje 2007–2011 je bila določba 135. člena Zakona o policiji¹, ki je določala, da Republika Slovenija določi Nacionalni program preprečevanja in zatiranja kriminalitete v Republiki Sloveniji.

ReNPPZK24–28 tako predstavlja ključen korak v vzpostavitvi celovitega in učinkovitega sistema za obvladovanje varnostnih izzivov, s katerimi se sooča družba.

2. CILJI RESOLUCIJE

Učinkovito oblikovanje in izvajanje politike preprečevanja in zatiranja kriminalitete oziroma zagotavljanje takšnega družbenega okolja, ki bo dolgoročno vplivalo na zmanjšanje kriminalitete, zagotavljal varnost, prebivanje in delo v varnem okolju, ter na podlagi predlaganih ukrepov doseči tako družbeno stanje, da bi se ljudje počutili čim bolj varne, so temeljni cilj ReNPPZK24–28.

Pri tem je treba za vzpostavitev in dosego načrtanega stanja na posameznih področjih doseči naslednje cilje:

- ponovno vzpostaviti ustrezen stik policistov z državljani in lokalno skupnostjo in ponovna vključitev vodij policijskih okolišev v vlogo »rajonskega policista«;
- pritegniti lokalno prebivalstvo k sodelovanju v prizadevanjih za povečanje varnosti, utrjevanje uvajanja in izvajanja filozofije policijskega dela v skupnosti ter zagotavljanje visoke stopnje integritete v partnerskem sodelovanju na vseh ravneh;
- proaktivno sodelovanje z lokalno skupnostjo oziroma vzpostavitev ustreznih partnerstev za doseganje skupnih ciljev;
- čim širšo skupnost je treba ozavestiti o pomenu spoštovanja človekovih pravic, enakosti žensk in moških ter prepoznavanja vseh oblik nasilja ter o ukrepanju zoper njih;
- na različnih vsebinskih področjih je treba vzpostavljati možnosti za ustvarjanje zagotovljene varnosti v širši skupnosti z namenom izboljšanja kakovosti življenja vseh starostnih skupin prebivalstva;
- vzpostaviti ocenjevanje varnostnih pojavov na podlagi strateških kriminalističnih analitskih izdelkov ter nadgraditi analitične kapacitete policije, ki bodo omogočale hitro in učinkovito prepoznavanje varnostnih problemov v lokalni skupnosti;

¹ Zakon o policiji (Uradni list RS, št. 66/09 – uradno prečiščeno besedilo, 22/10, 26/11 – odl. US, 58/11 – ZDT-1, 40/12 – ZUJF, 96/12 – ZPIZ-2, 15/13 – ZNPPol in 15/13 – ZODPol).

- krepiti storitve in socialnovarstvene programe, izobraževanja in usposabljanje strokovnih delavcev na centrih za socialno delo in v drugih strokovnih institucijah ter intenzivno ozaveščanje širše in strokovne javnosti o problematiki nasilja v družini in nasilja nad ženskami;
- sprejeti Resolucijo o nacionalnem programu za preprečevanje nasilja v družini in nasilja nad ženskami, ustanoviti stalno medresorsko delovno telo za obravnavo te problematike;
- izboljšati obravnavo, položaj in zaščito žrtev nasilja, izboljšati ozaveščenost družbe in doseči ničelno toleranco do nasilja;
- razviti specializirane programe za povzročitelje nasilja v družini in nasilja nad ženskami;
- vzpostaviti celostni pristop pri odkrivanju in reševanju medgeneracijskega nasilja ter vzpostaviti mehanizme, namenjene varstvu starejših, in zagotoviti pomoč za otroke, ki so nasilni do staršev;
- vzpostaviti sistematično vzgojo za nenasilje in doseči dosledno odzivanje na nasilno vedenje, k nenasilju pa spodbujati z vzorniki otrok in z medvrstniško pomočjo. Pri tem je treba okrepiti odnosne kompetence in čustveno socialnih veščin;
- zagotoviti integriran, več institucionalni in uravnotežen pristop do varnosti, varovanja in storitev na in ob športnih prireditvah, nadaljevati mednarodna partnerstva in s pristojnimi deležniki upoštevati dobre domače in mednarodne prakse;
- na delovnem področju dela z navijači organizacijsko umestiti policijsko spoterstvo kot obliko dela v policijsko strukturo in jim zagotoviti pogoje za dobro strokovno delo;
- zmanjšati tvegane in škodljive rabe spleta s spodbujanjem varne rabe interneta in spleta pri otrocih;
- ustanoviti nacionalno policijsko enoto za preiskovanje spolnih zlorab otrok prek interneta s poudarkom na identifikaciji žrtev;
- opolnomočiti strokovne delavce v vzgojno-izobraževalnih zavodih pri zaznavanju in obravnavanju nasilja;
- vzpostaviti sodelovanje med vsemi pristojnimi deležniki glede sovražnega govora, tako državnih organov in institucij, kot tudi nevladnega sektorja, civilnih iniciativ, interesnih združenj, izobraževalnega, znanstvenega in raziskovalnega sektorja ter ponudnikov interneta in medijev;
- realizirati priporočila Strateški svet za preprečevanje sovražnega govora;
- prenoviti zakonske določbe o prepovedi spodbujanja k neenakopravnosti in nestrpnosti ter sovraštva;
- za zmanjšanje korupcije in povečanje učinkovitosti javnih naročil, izboljšati in poenotiti zakonske določbe in prakse javnega naročanja;
- za vzpostavitev večje integritete in transparentnosti okrepiti medinstitucionalna sodelovanje in izvajanje skupnih projektov;
- z namenom identifikacije morebitnih sistemskih pomanjkljivosti na posameznih področjih (zdravstvo, prometna infrastruktura, odprava posledic naravnih nesreč in drugi veliki projekti državnega pomena) oblikovati medinstitucionalne (medresorske) strokovne delovne skupine, ki bodo izvedle analize normativne, organizacijske in institucionalne ureditve načrtovanja, priprave in vodenja projektov;
- pripraviti izhodišča za spremljanje uspešnosti poslovanja in delovanja javnih zdravstvenih zavodov, katerih ustanovitelj je Republika Slovenija, ter predloge ministrstvu, pristojnemu za zdravje, v sprejem meril uspešnosti delovanja v zdravstvu;
- opraviti analizo izobraževanj in strokovnih izpopolnjevanj zdravstvenih poklicev v javnih zavodih z ugotovitvijo vira financiranja ter morebitnih finančnih transakcij prek različnih društev, ki delujejo v zdravstvu;
- usmeriti ozaveščanje javnosti o družbenih vidikih darovanja organov in tkiv v Sloveniji, pravicah in dolžnostih ljudi v povezavi z darovanjem in prejemanjem organov ter nevarnostih trgovanja s človeškimi organi;
- dvigniti odpornost na kibernetске grožnje, ki lahko ogrozijo posameznika, podjetja, državne organe in družbo kot celoto, s povezovanjem deležnikov v nacionalnem sistemu informacijske varnosti in na strateški ravni ter krepiti sodelovanje med državnimi organi na področju zagotavljanja kibernetске varnosti;
- zagotoviti sodelovanje akademsko-raziskovalnih institucij in gospodarstva na nacionalni in tudi na mednarodni ravni ter izvajati programe ozaveščanja podjetij o tveganjih kibernetskega prostora in varni uporabi informacijsko-telekomunikacijskih tehnologij;
- okrepiti situacijsko zavedanje in kolektivno sposobnost odzivanja na kibernetске grožnje;

- zagotoviti izvajanje že obstoječih nacionalnih programov ozaveščanja in izobraževanja (Varni na internetu, Center za varnejši internet (SAFE.SI, TOM telefon, Spletno oko)), jih nadgrajevati, razširiti in z njimi nagovarjati nove ciljne skupine uporabnikov;
- vsebine kibernetске varnosti sistemsko vključiti na vseh ravneh izobraževalnega sistema, vzpostaviti mreže srednjih šol za kibernetско varnost;
- v okviru ukrepov digitalnega opismenjevanja krepiti zavesti o prednostih uporabe digitalnih orodij za življenje posameznika in družbo kot celoto ter krepitev zaupanja v digitalne tehnologije, razumevanje digitalnih tehnologij ter njihove odgovorne in varne uporabe;
- zagotoviti ustrezne zmogljivosti organov odkrivanja in pregona za odkrivanje, preiskovanje in pregon kibernetске kriminalitete;
- izdelati analizo stanja v policiji na normativnem, organizacijskem, funkcionalnem in kadrovskem področju z vidika preprečevanja, zgodnjega odkrivanja in učinkovitega preiskovanja kibernetске kriminalitete, vključno z realizacijo predlogov;
- dvigniti zavedanje in prepoznavanje lastne vloge večine resorjev, ki se na terenu prvi srečujejo s pojavnimi oblikami radikalizacije, ki lahko vodi v ekstremno nasilje in terorizem;
- sprejeti nacionalno strategijo za preprečevanje terorizma in nadgraditi enotno metodologijo za izdelavo ocene tveganj in ranljivosti teroristične ogroženosti;
- opredeliti pristojnosti in naloge nacionalnega koordinatorskega centra za preprečevanje terorizma in nasilnega ekstremizma ter zagotoviti ustrezen zakonodajni in institucionalni okvir za njegovo učinkovito delovanje;
- izdelati oceno ustreznosti ureditve protiteroristične koordinacije in oblikovati indikatorje za zgodnje prepoznavanje groženj terorizma in nasilnega ekstremizma;
- razviti aplikacijo na področju preprečevanja radikalizacije za izdelavo ocene tveganja pri ljudeh, krajih v zvezi z grožnjami za integracijo in nacionalno varnostjo;
- omogočiti učinkovit odvzem premoženjske koristi, pridobljene s kaznivim dejanjem ali zaradi njega, in premoženja nezakonitega izvora (ARO) ter zagotoviti učinkovito hrambo in upravljanje z zavarovanim in odvzetim premoženjem (AMO).
- vzpostaviti centralizirano evidenco začasnega zavarovanega in začasnega odvzetega nezakonito pridobljenega premoženja ter oblikovati centralni organ ARO in centralni organ AMO;
- nadaljevati aktivno sodelovanje v okviru EMPACT EU za boj proti hudim oblikam organiziranega mednarodnega kriminala v obdobju od leta 2024 do 2029;
- nadaljevati razvoj kriminalistično obveščevalne dejavnosti za učinkovito soočenje z varnostnimi izzivi sodobnega kriminala;
- povečati zavedanje o vrednosti prostoživečih vrst, o pravnih in etičnih vidikih trgovine z njimi, o tveganjih za zdravje in varnost, ki jih predstavlja ta trgovina;
- sprejeti nacionalno strategijo preprečevanja okoljske kriminalitete;
- sodelovati z mednarodnimi organizacijami in institucijami, in sicer zlasti z Interpolom, Europolom, Eurojustom, tujimi varnostnimi in pravosodnimi organi, pa tudi organizacijami in institucijami, ki sodelujejo znotraj svojih pristojnosti pri odkrivanju, preiskovanju ter pregonu storilcev in kriminalnih združb;
- krepiti operativne zmogljivosti (razvoj prikritih preiskovalnih ukrepov in skupnih čezmejnih policijskih dejavnosti) za preprečevanje, odkrivanje, prepoznavanje in preiskovanje organiziranih kriminalnih skupin in mrež;
- učinkovito črpati evropska sredstva iz Sklada za notranjo varnost (ISF-P) v obdobju 2021-2027;
- pripraviti projekt konceptualnih sprememb organizacije in dela kriminalistične policije na državni in regionalni ravni v smislu organizacijske, normativne in kadrovske reforme.

3. POMEN PREVENTIVNIH DEJAVNOSTI

Za učinkovito preprečevanje kriminalitete je treba v preventivne aktivnosti vključiti različne deležnike, od lokalne do državne ravni, zasebnega sektorja in civilne družbe, saj je kriminaliteta odvisna od številnih dejavnikov v lokalnem, nacionalnem in mednarodnem (globalnem) okolju. Zato je izrednega pomena tudi mednarodno sodelovanje.

Preventivne aktivnosti morajo biti načrtovane in organizirane, aktivnosti oziroma ukrepe pa morajo izvajati vsi deležniki v družbi. Naslovljene morajo biti na storilce, oškodovance (žrtve) in kraj oziroma okoliščine, v katerih se pojavlja kriminaliteta. Ne smemo pozabiti še na ukrepe, ki posredno preprečevalno vplivajo na kriminalne aktivnosti, in sicer usposobljenost in opremljenost državnih organov z ustreznimi orodji za učinkovito preprečevanje in odkrivanje varnostnih groženj ali pojavov. Poleg preventivnih aktivnosti v ožjem pomenu, tudi represivni ukrepi in nadzorne aktivnosti državnih organov, ki se odzivajo a varnostne izzive in pojave, imajo preprečevalni učinek.

Ozaveščanje javnosti je ena izmed pomembni preventivnih aktivnosti, ki jo v Sloveniji krepimo na različne načine, na primer prek izobraževanja, medijev, družbenih omrežij, dogodkov, razstav in drugih pobud. Za lokalne skupnosti ali državljane ni pomembno, kaj država meni, da je (varnostni) problem, ampak šteje tisto, kar ocenijo ali čutijo kot problematično. Ravno na tem področju imajo tudi preventivne aktivnosti največjo moč in učinek.

Ocenjevanju varnostnih pojavov se daje premajhen pomen. Na podlagi ocen in predlogov bi se morali pripraviti ustrezni (tako preventivni kot represivni) odzivi policije in drugih deležnikov. Temeljiti bi morali na strateških kriminalističnih analitskih izdelkih, znanstveno raziskovalnih spoznanjih in ugotovitvah nadzornih organov. Država mora spodbujati povezovanje akademsko-raziskovalnih institucij in gospodarstva na nacionalni in tudi na mednarodni ravni. Pred načrtovanjem ukrepov je potrebno poznati vzroke, motive in dejavnike, ki vplivajo na gibanje kriminalitete. Nenazadnje, tudi zaostritev zakonodaje ima določen odvračilni učinek na potencialne storilce. K temu pripomore tudi ustrezno delovanje nadzornih organov.

Prepoznavanje varnostnih problemov je ključno za oblikovanje ustreznih ukrepov za zagotavljanje varnosti v lokalni skupnosti. Že v Temeljnih usmeritvah za izdelavo srednjeročnega načrta razvoja in dela policije za obdobje 2023–2027 je Ministrstvo za notranje zadeve poudarilo pomen t. i. rajonskega policista. Prisotnost policije v lokalnem okolju vpliva na občutek varnosti prebivalcev. Prisotnost policista na terenu, bo treba nadgraditi tudi s tesnejšo vpetostjo in vključitvijo analitskih enot na regionalni ravni.

Izdana so bila že številna gradiva, ki so bila državljanom in različnim skupnostim predstavljena na različne načine (predavanja, okrogle mize, sodelovanje na sejemskih prireditvah, nastopi v medijih, igre s preventivno vsebino itd.). Z razvojem informacijsko-komunikacijske tehnologije bo treba metode in sredstva preventivnih aktivnosti prilagoditi sodobnim trendom, kot je uporaba različnih socialnih omrežij. Pri tem bo treba aktivnosti prilagoditi ciljnim skupinam (npr. mlajši rajši komunicirajo na daljavo preko elektronskih naprav, starejši pa imajo še vedno rajši fizični kontakt med osebami), vključevati strokovnjake, medijsko prepoznavne ljudi, spoznanja na podlagi izvedenih ciljno raziskovalnih CRP programov in izkušnje iz mednarodnega sodelovanja.

Preprečevanje, obravnavanje in obvladovanje nasilja morajo biti del javne varnosti tudi v varnostnih programih lokalnih skupnosti, v katerih so s svojim usklajenim delovanjem povezani pristojni organi na državni in lokalni ravni. V občinskih programih javne varnosti so določeni politika in akcijski ukrepi izvajanja javne varnosti. Tudi vzgojno-izobraževalni zavodi morajo biti vključeni v varnostne programe lokalnih skupnosti, saj posamezne oblike kriminalitete lahko posežejo tudi v delovanje vzgojno-izobraževalnih zavodov, v učne procese in v šolsko klimo. Sočasno vzgojno-izobraževalni zavodi morajo razvijati lasten sistem odpornosti proti nasilju.

Nasilje je splošen družbeni problem, pri čemer obstajajo različne oblike nasilja, vsaka posebej pa vpliva na občutek varnosti in kriminaliteto nasploh. Vsaka grožnja terja svoj pristop in cilj (storilec – žrtev). Vse bolj je aktualno verbalno nasilje v obliki sovražnega govora, ki se pojavlja v vseh porah družbenega življenja. Vzrok takšnemu porastu je tudi zagotovljena anonimnost, ki jo omogoča računalniško komuniciranje. Predsednik Vlade Republike Slovenije je 17. marca 2023 ustanovil Strateški svet za preprečevanje sovražnega govora, ki je že pripravil priporočila za vse resorje. Zagotavljati je potrebno sodelovanje med vsemi pristojnimi deležniki glede sovražnega govora, tako državnih organov in institucij, kot tudi nevladnega sektorja, civilnih iniciativ, interesnih združenj, izobraževalnega, znanstvenega in raziskovalnega sektorja, ponudnikov interneta in medijev – posebna vloga bo namenjena praktikom na lokalni ravni.

Tudi proaktivni pristop vseh deležnikov s področja zagotavljanja varnosti na športnih prireditvah je izrednega pomena. Policija je v zadnjih letih usposobila t. i. policiste spoterje, ki sodelujejo z navijači in organiziranimi navijaškimi skupinami, športnimi ekipami in organizatorji športnih prireditev. Zagotavljanje varnostno pomembne podatke, ki so potrebni za odločanje o vodenju varovanja ter preprečevanje in umirjanje konfliktnih situacij, ki bi lahko privedle do kršitve javnega reda ali kaznivega dejanja.

Preventivno delovanje bo treba prilagoditi povsem novim pojavnim oblikam kriminalitete: kibernetika, okoljska, finančne goljufije, spolno nasilje na spletu ipd.

Predvsem v javnem sektorju imata integriteta in transparentnost javnih uslužbencev pomembno vlogo, da se uspešno odkrivajo in predvsem prijavljajo kazniva dejanja in s tem vzpostavlja trajnostna ničelna toleranca do korupcije in drugih odklonskih dejanj. Za zaščito javnih sredstev bo več pozornosti treba nameniti praksam javnega naročanja in jih izboljšati, saj so le-te močno povezane s korupcijo. Izboljšanje teh praks bi lahko pomagalo zmanjšati korupcijo in povečati učinkovitost javnih naročil. Zakoni in prakse javnega naročanja se lahko precej razlikujejo in bi jih veljalo poenotiti.

Za vzpostavitev večje integritete in transparentnosti je pomembno skupno in usklajeno delovanje različnih organov, zato je ena od glavnih rešitev krepitev medinstitucionalnega sodelovanja in izvajanje skupnih projektov. Ključno tudi tesno mednarodno sodelovanje v primeru ugotovljenih večjih pomanjkljivosti. S ciljem preprečevanja koruptivnih tveganj morajo organi predlagati določene prilagoditve oziroma dopolnitve obstoječe zakonodaje in ustaljenih dosedanjih praks. Nadzorni organi morajo svoje delovanje usmeriti tudi v identifikacijo morebitnih sistemskih pomanjkljivosti.

Področje javnega zdravja sodi med najpomembnejše vsebine širšega družbenega življenja in je temelj socialnega in gospodarskega razvoja ter odsev razmer v družbi. Oblikuje se novo področje preventivnega delovanja preprečevanja in zatiranja kriminalitete z vidika ogrožanja javnega zdravja, kar vključuje preprečevanje in ponarejanje medicinskih izdelkov ter trgovanje z ljudmi in človeškimi organi ipd. Nujno je ugotavljanje varnostnih problemov ter iskanje rešitev, metod in oblik dela, ki so potrebni za rešitev varnostnih problemov v povezavi s tveganjem za zdravje, pa tudi izvedba celovitega in sistematičnega usposabljanja oziroma ozaveščanja.

Vse hitrejši in stalni razvoj informacijsko-komunikacijskih tehnologij ter njegova najrazličnejša uporaba prinaša koristi za moderno družbo, a obenem vpliva na pojav novih in tehnološko vse bolj dovršenih kibernetičnih groženj. Gledano globalno, vse izrazitejše so težnje po uporabi informacijsko-komunikacijskih tehnologij za politično, gospodarsko in vojaško prevlado. Na drugi strani ta razvoj povzroča tudi ogroženost posameznikov pred kibernetično kriminaliteto. Podobno kot v fizičnem svetu tudi do kibernetične kriminalitete ne smemo biti strpni in jo je treba preganjati. Težava, ki se pojavlja pri spopadanju z njo, je veliko temno polje, ki onemogoča presojo njenega dejanskega stanja. Gre za obliko kriminalitete, ki je žrtve pogosto ne zaznajo ali pa za zaznavo potrebujejo ogromno časa, kar posledično onemogoča učinkovite reakcije in preiskovanje.

Kibernetični kriminalci lahko kriminalna dejanja izvajajo iz tretjih držav, ob minimalni izpostavljenosti zaradi uporabe tehnik anonimiziranja in izkoriščanja anonimnih plačilnih mehanizmov, zato so žrtve še bolj izpostavljene tveganjem pred zlorabo. Ustrezna zaščita informacijsko-komunikacijskega sistema zmanjšujejo tveganja in izpostavljenost tega sistema kibernetičnim grožnjam. V prihodnje je treba še krepiti povezanost dveh področji, ki se pogosto obravnavata ločeno, a sta dejansko pomembno prepleteni. To sta kibernetična varnost in zaščita kritične komunikacijsko-informacijske infrastrukture. Obe področji sta seveda tudi povezani s kibernetično kriminaliteto.

Krepiti je treba situacijsko zavedanje in kolektivno sposobnost odzivanja. Pri tem je treba okrepiti in spodbuditi znanstvenoraziskovalne aktivnosti na domenskem področju, predvsem pa študije, s katerimi bomo bolje razumeli značilnosti viktimizacije, vedenje uporabnikov, (splošne in specifične) značilnosti kibernetičnih groženj med uporabniki in organizacijami v Sloveniji (zasebno in pri delu) ter učinkovitost posameznih varnostnih rešitev. S tovrstnim znanjem lahko izboljšamo (preventivno) delovanje organov

pregona in uporabnikov. Vsebine kibernetске varnosti je treba vključiti v učne programe izobraževalnih ustanov na vseh ravneh izobraževalnega sistema. Državlјane je treba seznaniti z nevarnostmi in tveganji v kibernetickem prostoru, z načini za njihovo obvladovanje in s tem povezano odgovornostjo vsakega posameznika za lastno varnost. Država vlaga napore in sredstva v digitalno opismenjevanje tako otrok, mladostnikov, kot tudi odraslih.

Tudi policija se mora ustrezno prilagoditi temu digitalnemu okolju, da bo lahko tako še naprej opravljala svoje poslanstvo z zagotavljanjem visokega nivoja varnosti in predstavljala »grožnjo« storilcem, da bodo odkriti ter preganjani. Imeti mora potrebno znanje o kriminalnem okolju, ki omogoča uporabo učinkovitih kriminalističnih taktik in metod dela pri preprečevanju in preiskovanju kibernetске kriminalitete.

Slovenska policija pridobiva in zasega velike količine elektronskih in drugih podatkov, ki se hranijo na različnih medijih ter informacijskih sistemih, katere je potrebno ustrezno obdelati, urediti in s pomočjo sodobnih analitskih orodji iz njih pridobiti informacije oziroma odgovore, ki so pomembni v okviru posamezne preiskave. To od kriminalistične analitike zahteva intenzivno pridobivanje novih znanj in veščin, kot tudi nabavo ustrezne programske in strojne opreme.

Pri preprečevanju in omejevanju hujših oblik kriminala je ključno, da policija usmerja svoje aktivnosti na tiste varnostne pojave, ki so najbolj razširjeni ali najresneje ogrožajo posameznike, družbo ter povzročajo veliko materialno ali nematerialno škodo. Prednostno bo morala kadrovsko okrepiti enote za kriminalistično obveščevalno dejavnost in poskrbeti za specialistično usposabljanje novih ter izpopolnjevanje obstoječih kadrov. Delovanje policije v virtualnem svetu predstavlja osrednji izziv za kriminalistično obveščevalno dejavnost v prihodnjih letih.

Radikalizacija, ekstremno nasilje in terorizem so med seboj povezani pojavi, ki za sodobne družbe predstavljajo pomembne izzive. Republika Slovenija v terorističnih napadih v preteklih letih ni bila neposredno prizadeta, vendar pa teroristična dejanja posredno vplivajo na varnostne razmere v državi.

Vse te pojave je treba obravnavati z večdimenzionalnim in multiinstitucionalnim pristopom, večji poudarek bo treba nameniti preprečevanju z okrepitevijo strukturnih sprememb, vključevanjem skupnosti in krepitev odpornosti.

Da bi preprečili ali zmanjšali nastanek pogojev v družbi, ki spodbujajo posameznika, da bi podlegel procesu radikalizacije, ki vodi v nasilni ekstremizem, bo treba okrepiti operativne zmogljivosti pristojnih organov, izboljšati razumevanje tveganja in nadgraditi mednarodne izmenjave podatkov z drugimi državami in mednarodnimi organizacijami. Ena od bistvenih nalog na tem področju je seznanjenje vseh ključnih deležnikov o tem kaj radikalizacija sploh je in izvajati preventivne aktivnosti, z namenom preprečitve, da bi do pojavnih oblik radikalizacije sploh prišlo ter implementirati dobre rešitve tako na institucionalni kot lokalni ravni.

Sodobna mednarodna organizirana kriminaliteta je nadnacionalen in globalen pojav mednarodne organizirane združbe in kriminalno aktivni posamezniki ustvarjajo iz kriminalnih aktivnosti obsežne prihodke. Za učinkovit odvzem premoženja nezakonitega izvora in njegovo upravljanje je pomembno, da ima država poleg sistematično določenega pravnega okvira, ki omogoča čim širši nabor poti za odvzem (kazenski, civilni in upravni), vzpostavljene tudi ustrezne organizacijske strukture za odvzem premoženjske koristi kot je Asset Recovery Office – ARO in Asset Management Office – AMO za upravljanje z zavarovanim in odvzetim premoženjem. Učinkovitost pri odzivanju pristojnih organov na izzive in težave v zvezi z odvzemom premoženja nezakonitega izvora bo izboljšana, ko bo za naloge njegovega odkrivanja, odvzema in upravljanja vzpostavljen celovit organizacijski in funkcionalni okvir v, katerem bo povezano in usklajeno delovanje pristojnih organov na tem področju.

Policija ocenjuje, da z obstoječimi zakonskimi pooblastili na področju izvajanja prikritih preiskovalnih ukrepov ne more učinkovito in uspešno preprečevati, odkrivati in preiskovati hudih in organiziranih oblik kriminalitete. Kriminalistična policija bo morala spremeniti dosednji način vodenja preiskav zoper zmeraj bolj organizirane kriminalne združbe in sicer na način ustanavljanja manjših homogenih preiskovalnih skupin, ki se bodo ukvarjale samo s preiskavo najhujših oblik organizirane kriminalitete.

Tako, kot se bo morala reorganizirati kriminalistična policija, se pričakuje tudi od drugih državnih organov, da se po potrebi ustrezno prilagodijo novim varnostnim izzivom za večjo učinkovitost.

Vlada Republike Slovenije je na več področjih že ustanovila medresorske delovne skupine, ki pripravljajo usklajene predloge za krepitev učinkovitosti politik in ukrepov za boj proti posameznim zvrstem kriminalitete.

4. METODOLOGIJA IN PODLAGE ZA IZDELAVO RESOLUCIJE

Pri pripravi resolucije se je ohranila metodologija iztekajoče resolucije za obdobje 2019–2023, kar zagotavlja njeno vključitev v strateške in razvojne cilje Republike Slovenije, ob sočasnem upoštevanju in proaktivni vključenosti v strateške programe na mednarodni ravni, na izvedbeni ravni pa zagotavlja sledljivost realizacije zastavljenih ciljev in trajnost dejavnosti pri preprečevanju in zatiranju kriminalitete.

Pri pripravi gradiva je bila obstoječa oziroma iztekajoča resolucija nadgrajena z aktualnimi vsebinami. Nadaljujejo se aktivnosti pri nekončanih strategijah ali strategijah, ki terjajo kontinuirano dolgoročno delo. Za vsak identificiran problem je naveden opis le-tega, vzroki za takšno stanje in nakazane možne rešitve za doseg postavljenih ciljev. V okviru vsake strategije oziroma programa so določene ključne dejavnosti in ukrepi, nosilec načrtovanih dejavnosti in vsi sodelujoči, roki za izvedbo strategije oziroma programa in kazalniki za merjenje uspešnosti izvršenih nalog.

Za pripravo resolucije je bila ustanovljena medresorska delovna skupina, v kateri so bili predstavniki vseh ministrstev in predstavnik Inštituta za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani.

Podlaga za pripravo resolucije o nacionalnem programu so bili področni resorni programi ter načrti in drugi akti, ki so že določali ukrepe in naloge, ki lahko vplivajo na preprečevanje kriminalitete. Upoštevani so bili različni resorni strateški dokumenti in programi dela, povezani s preprečevanjem kriminalitete. Na mednarodni ravni so bili upoštevani akti in dokumenti Organizacije združenih narodov, Evropske unije, Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi ter Sveta Evrope.

Republika Slovenija je v zadnjih letih sprejela več resolucij na posameznih področjih, zato nova resolucija o nacionalnem programu preprečevanja in zatiranja kriminalitete ne posega na druga področja. Zlasti je to pomembno za področje problematike tvegane rabe alkohola, drog in drugih psihoaktivnih snovi, ki je opredeljeno v Resoluciji o nacionalnem programu na področju prepovedanih drog 2023–2030 (ReNPPD23–30), v javni obravnavi pa je tudi nova Resolucija o nacionalnem programu za mladino za obdobje 2023–2032 (ReNPPD23–30). V Resoluciji o nacionalnem programu duševnega zdravja 2018–2028 (ReNPDZ18–28) je ena od prednostnih tem alkohol in duševno zdravje.

5. MEDNARODNO ODZIVANJE NA KRIMINALITETO

5.1 Evropska unija

5.1.1 Lizbonska pogodba

Pogodba o Evropski uniji in Pogodba o delovanju Evropske unije (Lizbonska pogodba), sta v letu 2009 postavili pomemben primarni pravni okvir sodelovanja držav članic pri preprečevanju in zatiranju kriminalitete.

Lizbonska pogodba je v delovanje Evropske unije prinesla številne novosti, med njimi večjo demokratičnost procesov odločanja v Evropski uniji, številne institucionalne spremembe in zagotovljene višje standarde varstva človekovih pravic. Bistvene novosti so bile ravno v pravosodju in notranjih zadevah.

Ukrepi za notranjo varnost, s katerimi so države članice Evropske unije boljše usposobljene za ukrepanje glede svobode, varnosti in pravic, so neposredno povečali učinkovitost boja proti kriminaliteti in terorizmu. Največja pridobitev Lizbonske pogodbe je pravni temelj, ki zakonodajnim aktom glede policijskega in pravosodnega sodelovanja v kazenskih zadevah omogoča sprejetje v obliki uredb in direktiv in s tem neposredne veljave oziroma prenosa v zakonodajo držav članic, kar pripomore k skladnejšemu razvoju skupnih okvirov za preprečevanje in zatiranje kriminalitete. S tem je bila Evropski komisiji in Sodišču Evropske unije dana večja vloga za nadzor nad ustreznim izvajanjem sprejetih zakonodajnih aktov v državah.

Evropski policijski urad (v nadaljnjem besedilu: Europol) je dobil ključno vlogo pri podpori pristojnim državnim organom, določenim za zatiranje kriminalitete. Njegova vloga je podpirati in krepiti dejavnosti policijskih organov in drugih služb kazenskega pregona držav članic ter njihovo medsebojno sodelovanje pri preprečevanju hudih oblik kriminala, ki vplivajo na dve državi članici ali več, terorizma in oblik kriminala, ki vplivajo na skupni interes politike Evropske unije, ter pri boju proti njim.

Ključna novost Lizbonske pogodbe je ustanovitev Stalnega odbora za operativno sodelovanje na področju notranje varnosti (COSI). Namenjen je krepitvi sodelovanja in boljšemu usklajevanju operativnih ukrepov glede notranje varnosti med državami članicami Evropske unije. V tem okviru poteka usklajevanje ukrepov pri policijskem in carinskem sodelovanju, varovanju zunanjih meja in pravosodnem sodelovanju v kazenskih zadevah. Stalni odbor znotraj Evropske unije zagotavlja pospeševanje in krepitev operativnega sodelovanja pri notranji varnosti, v njem pa sodelujejo države članice ter institucije in agencije Evropske unije.

5.1.2 Ocena ogroženosti glede organizirane kriminalitete Evropske unije

Države članice so sprejele Sklepe Sveta o oblikovanju in izvajanju političnega cikla Evropske unije za organizirano kriminaliteto in hude oblike mednarodne kriminalitete na osnovah Evropskega kriminalističnoobveščevalnega modela kot sistema nadgradnje za zaznavo groženj posameznih vrst kriminalitete, na podlagi katerega se določajo prednostne dejavnosti.

Politični cikel Evropske unije za boj proti hudim oblikam organiziranega mednarodnega kriminala je metodologija, ki jo je leta 2010 določila Evropska unija in ki je namenjena boju proti najpomembnejšim grožnjam v povezavi s kriminalom, s katerimi se spopada Evropska unija. Vsak cikel traja štiri leta in prispeva k izboljšanju usklajevanja določenih prednostnih nalog na področju kriminala ter sodelovanja pri teh nalogah. S kriminalom povezane grožnje se ugotavljajo na podlagi kriminalističnoobveščevalnih informacij (Europolova ocena ogroženosti zaradi hudih oblik organiziranega kriminala – SOCTA 2021), nato pa se opredelijo na politični ravni kot Sklepi Sveta o določitvi prednostnih nalog Evropske unije v boju proti hudim kaznivim dejanjem in organiziranemu kriminalu za politični cikel (2022–2025). Evropska komisija, države članice, države s sklenjenimi sporazumi o sodelovanju z Europolom in agencije Evropske unije pripravijo večletne strateške načrte, ki se izvajajo z operativnimi akcijskimi načrti za posamezno prednostno nalogo in se od vključno leta 2024 sprejemajo za obdobje 2 let. Omenjeni načrti vključujejo skupne ukrepe držav članic, ki se izvajajo kot projekti Evropske večdisciplinarne platforme proti grožnjam kriminala (v nadaljnjem besedilu: EMPACT). Države članice, institucije in agencije Evropske unije so s tem zavezane upoštevanju ugotovitev in opredeljenih prioritet ter njihovem vključevanju v svoje dejavnosti za preprečevanje in zatiranje kriminalitete.

5.1.3 Strateški ukrepi Evropske unije kot odziv na posamezne vrste kriminalitete

Države članice Evropske unije so sprejele strateške dokumente, ki so usmerjeni k skupnemu pristopu za določeno vrsto kriminalitete. Med pomembnejšimi so:

- Strategija EU za varnostno unijo za obdobje 2020–2025, 24. 7. 2020, COM/2020/605 final;
- Strategija EU za boj proti organiziranemu kriminalu za obdobje 2021–2025, št. COM(2021)170 Final z dne 14. 4. 2021, ki zajema štiri ključne točke 1) A future-proof security environment, 2) Tackling

evolving threats, 3) Protecting Europeans from terrorism and organised crime in 4) Strong European security ecosystem;

- Agenda in akcijski načrt EU za boj proti drogam za obdobje 2021–2025, 24. 7. 2020, COM(2020) 606 final;
- Strategija EU za učinkovitejši boj proti spolni zlorabi otrok; 24. 7. 2020, COM(2020) 607 final;
- Sklepi Sveta Evropske unije o boju proti spolni zlorabi otrok (2019);
- Akcijski načrt EU glede trgovine s strelnim orožjem za obdobje 2020–2025, 24. 7. 2020, COM(2020) 608 final;
- Agenda EU za boj proti terorizmu: predvidevanje, preprečevanje, zaščita in odzivanje, 9. 12. 2020, COM(2020) 795 final;
- Strategija EU na področju drog za obdobje 2021–2025 št. 14178/20 z dne 18. 12. 2020;
- Strategija EU za boj proti trgovini s ljudmi (2021–2025), 14. 4. 2021, COM(2021) 171 final;
- Akcijski načrt EU za boj proti tihotapljenju migrantov (2021–2025), 29. 9. 2021, COM (2021) 591 final;
- Pakt o migracijah in azilu, št. COM(2020)609 final z dne 23. 09. 2020;
- Resolucija Evropskega parlamenta z dne 16. septembra 2021 s priporočili Komisiji o opredelitvi nasilja na podlagi spola kot novega področja kriminala, vključenega na seznam iz člena 83(1) PDEU (2021/2035(INL))
- Unija enakosti: strategija za enakost spolov za obdobje 2020–2025
- Predlog Direktive Evropskega parlamenta in Sveta o boju proti nasilju nad ženskami in nasilju v družini.

Zakonodajni akti:

- Direktiva 2011/92/EU Evropskega parlamenta in sveta z dne 13. decembra 2011 o boju proti spolni zlorabi in spolnemu izkoriščanju otrok ter otroški pornografiji in nadomestitvi Okvirnega sklepa Sveta 2004/68/PNZ;
- Direktiva (EU) 2023/977 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 10. maja 2023 o izmenjavi informacij med organi preprečevanja, odkrivanja in preiskovanja kaznivih dejanj držav članic ter razveljavitvi Okvirnega sklepa Sveta 2006/960/PNZ, UL L 134, 22. 5. 2023;
- Uredba (EU) 2016/794 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 11. maja 2016 o Agenciji Evropske unije za sodelovanje na področju preprečevanja, odkrivanja in preiskovanja kaznivih dejanj (Europol) ter nadomestitvi in razveljavitvi sklepov Sveta 2009/371/PNZ, 2009/934/PNZ, 2009/935/PNZ, 2009/936/PNZ in 2009/968/PNZ, UL L 135, 24. 5. 2016 in Uredba (EU) 2022/991 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 8. junija 2022 o spremembi Uredbe (EU) 2016/794 v zvezi s sodelovanjem Europolu z zasebnimi strankami, obdelavo osebnih podatkov s strani Europolu pri podpiranju preiskav kaznivih dejanj in vlogo Europolu pri raziskavah in inovacijah, UL L 169, 27. 6. 2022;
- Uredba (EU) 2021/784 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 29. aprila 2021 o obravnavanju razširjanja terorističnih spletnih vsebin, UL L 172, 17. 5. 2021;
- Priporočilo Sveta (EU) 2022/915 z dne 9. junija 2022 o operativnem sodelovanju na področju preprečevanja, odkrivanja in preiskovanja kaznivih dejanj.

Te strategije in druge dokumente je treba šteti kot operativne, akcijsko usmerjene instrumente posameznih politik, ki jih morajo pristojni organi držav članic izvajati skladno s svojo zakonodajo in upoštevati pri načrtovanju svojih dejavnosti.

Ključno sporočilo vseh strateških dokumentov je, da pristojni resorji aktivno sodelujejo z drugimi državami, hkrati pa k sodelovanju pritegnejo vse druge državne organe, da se zagotavlja večagencijski pristop pri preprečevanju in zatiranju kriminalitete. Poudarja se tudi, da je zelo uspešen instrument za preprečevanje in zatiranje kriminalitete odvzem premoženjske koristi, pridobljene s kaznivim dejanjem, ali drugega premoženja, povezanega s kaznivimi dejanji.

5.2 Organizacija združenih narodov

Organizacija združenih narodov (v nadaljnjem besedilu: OZN) kot globalna mednarodna organizacija skladno z načelom vzpostavljanja in zagotavljanja pravne države izvaja dejavnosti za razvoj, promocijo in implementacijo mednarodnih norm in standardov mednarodnega prava. Dejavnosti OZN za preprečevanje kriminala in obravnavanje storilcev kaznivih dejanj so usmerjene v iskanje skupnih rešitev za zatiranje in preprečevanje različnih oblik kriminalitete na globalni ravni. Znotraj te organizacije deluje tudi Urad Združenih narodov za droge in kriminal (UNODC) kot globalni akter za boj proti prepovedanim drogam, terorizmu, mednarodni kriminaliteti in korupciji. Deklaracija Združenih narodov za novo tisočletje (A/RES/55/2, 8. plenarno zasedanje Generalne skupščine Združenih narodov, točka VIII/30) je zavezala države članice razvojnemu ciljem, na podlagi katerih morajo te vložiti dodatne napore za zatiranje vseh oblik transnacionalne kriminalitete, razvijati ukrepe za boj proti drogam in uskladiti dejavnosti proti mednarodnemu terorizmu ter drugim transnacionalnim grožnjam. Republika Slovenija je ratificirala vse ključne mednarodne pravne akte OZN, prav tako pa kot članica organizacije upošteva vse strateške dokumente in dejavnosti, ki izhajajo iz njih, ter jih vključuje v razvojne načrte in dejavnosti pristojnih organov.

5.3 Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi

Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi (v nadaljnjem besedilu: OVSE) je največja regionalna organizacija, ki temelji na sodelovanju in celostnem pristopu do problemov. Glavne naloge so: ukrepi za krepitev zaupanja in varnosti, zgodnje opozarjanje, preventivna diplomacija, preprečevanje konfliktov, pokonfliktna obnova, varstvo človekovih pravic, nadzor nad orožjem, krepitev civilne družbe, demokratizacija, vzpostavitev institucij, opazovanje volitev, vzpostavitev sodnega sistema, usposabljanje policije ter boj proti terorizmu, organiziranemu kriminalu in trgovini z ljudmi. OVSE tako kot evropska regionalna organizacija spodbuja izvajanje mednarodnih pravnih aktov med državami članicami te organizacije in na podlagi drugih strateških dokumentov spodbuja razvoj dejavnosti za preprečevanje in zatiranje oblik kriminalitete, ki zahtevajo skupen pristop v širši regiji. Republika Slovenija je njena aktivna članica in tako njeni pristojni organi vključujejo sprejete razvojne dokumente v svoje dejavnosti in naloge.

5.4 Svet Evrope

Temeljni cilj držav članic Sveta Evrope je ustvariti skupen demokratičen in pravni prostor na vsej evropski celine ob spoštovanju ključnih vrednot: človekovih pravic, demokracije in vladavine prava. Glavne naloge so: varstvo človekovih pravic, demokracije in pravne države; ozaveščanje ljudi ter spodbujanje razvoja evropske kulturne identitete in raznolikosti; iskanje skupnih rešitev za težave, s katerimi se srečuje evropska družba (diskriminacija manjšin, sovraštvo do tujcev, nestrpnost, varstvo okolja, bioetika, trgovina z ljudmi, organizirani kriminal, nasilje nad otroki itd.); pomoč pri utrjevanju demokratičnih sistemov v Evropi s podporo političnim, zakonodajnim in ustavnim reformam.

Z namenom preprečevanja in zatiranja različnih transnacionalnih oblik kriminalitete so države članice Sveta Evrope sprejele več mednarodnih pogodb, ki vzpostavljajo skupne standarde in pravne okvire za preprečevanje, odkrivanje, preiskovanje in pregon določenih oblik kriminalitete:

- Evropska konvencija o uresničevanju otrokovih pravic, Zakon o ratifikaciji Evropske konvencije o uresničevanju otrokovih pravic, Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 26/99;
- Konvencija Sveta Evrope o zaščiti otrok pred spolnim izkoriščanjem in spolno zlorabo, podpisana 25. 10. 2007 (Lanzarotska konvencija), Zakon o ratifikaciji Konvencije Sveta Evrope o zaščiti otrok pred spolnim izkoriščanjem in spolno zlorabo, Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 13/13. Konvencija je začela veljati 1. 7. 2010, za Slovenijo pa 1. 1. 2014. Glejte tudi Council of Europe Treaty Series, No. 201;
- Konvencija Sveta Evrope o preprečevanju nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter o boju proti njima, podpisana 7. aprila 2011 (Istanbulska konvencija);
- Konvencija Sveta Evrope o integriranem pristopu k varnosti, varovanju in storitvam na nogometnih tekmah in drugih športnih prireditvah, Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 8/20;
- Kazenskoppravna konvencija o korupciji, Uradni list RS 26/2000 – MP 7/2000;

- Dodatni protokol h Kazenskopravni konvenciji o korupciji, Uradni list RS 62/2004 – MP 17/2004;
- Evropska konvencija o zatiranju terorizma, Uradni list RS 96/2000 – MP 27/2000;
- Protokol, s katerim se spreminja evropska konvencija o zatiranju terorizma, Uradni list RS 41/2004 – MP 14/2004;
- Konvencija Sveta Evrope o preprečevanju terorizma, Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 16/09;
- Dodatni Protokol h Konvenciji Sveta Evrope o preprečevanju terorizma, Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 13/19;
- Konvencija o kibernetiski kriminaliteti, Uradni list RS 62/2004 – MP 17/2004;
- Dodatni protokol h Konvenciji o kibernetiski kriminaliteti, ki obravnava inkriminacijo rasističnih in ksenofobičnih dejanj, storjenih v informacijskih sistemih, Uradni list RS 62/2004 – MP 17/2004;
- Konvencija Sveta Evrope o integriranem pristopu k varnosti, varovanju in storitvam na nogometnih tekmah in drugih športnih prireditvah, sklenjena v Saint-Denisu 3. julija 2016 Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 8/20 (Uradni list RS, št. 179/20).

5.5 Regionalne in dvostranske pobude sodelovanja

V skladu z Resolucijo o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije in drugimi strateškimi dokumenti Republike Slovenije, Evropske unije, OZN in drugih mednarodnih organizacij ter pobud o sodelovanju držav za namene zatiranja kriminalitete je za uspešnost pristojnih organov nujno čezmejno sodelovanje. Tako se spodbuja aktivno sodelovanje v mednarodnih organizacijah ali pri drugih pobudah držav, ki podpirajo dejavnosti za zatiranje kriminalitete in zagotavljanje javne varnosti v ožjih geografskih regijah.

6. PODROČJA PREPREČEVANJA IN ZATIRANJA KRIMINALITETE

6.1 Varnost v lokalnih skupnostih

6.1.1 Opis problema

Varnost v lokalnih skupnostih je pomembna tema, ki se nanaša na različne vidike, vključno z zagotavljanjem varnosti, preprečevanjem kriminalitete in sodelovanjem med različnimi deležniki. Razumeti jo je treba v najširšem pomenu, ki presega delovanje zgolj ene ali dveh služb, ampak temelji na »človekocentričnemu« pojmovanju in zaznavanju varnosti. Z drugimi besedami, ni ključno, kaj država meni, da je (varnostni) problem, ampak tisto, kar kot problematično ocenijo v lokalnih skupnostih.

Varnost v lokalnih skupnostih se kontinuirano uveljavlja kot ena izmed ključnih prednostnih nalog države, saj njen vpliv seže globoko v kakovost življenja in blaginjo vseh prebivalcev. Soočanje z nenehnimi in novimi varnostnimi izzivi zahteva celostni in proaktiven pristop k oblikovanju strategij, ki ne le naslavlja, temveč tudi aktivno preprečujejo in zatirajo kriminaliteto na lokalni ravni. Učinkovitost policijskega dela se kaže tudi v njegovi sposobnosti, da je prisotno v skupnosti, ter da z njim sodeluje pri identificiranju težav in odpravi vzrokov, ki do teh vodijo. V preteklih obdobjih si je policija nenehno prizadevala vzpostavljati ustrezen stik z državljani in lokalno skupnostjo, pri čemer je bila uspešnost teh prizadevanj variabilna in pogosto odvisna od družbene ureditve in pozornosti, ki jo je država namenjala tej problematiki. Za prihodnost se pojavljajo ključni izzivi, ki vključujejo pritegovalnost lokalnega prebivalstva k sodelovanju v prizadevanjih za povečanje varnosti, utrjevanje uvajanja in izvajanja filozofije policijskega dela v skupnosti ter zagotavljanje visoke stopnje integritete v partnerskem sodelovanju na vseh ravneh.

Trenutno je pri delovanju policije v lokalnih skupnostih dan poudarek predvsem izvajanju preventivnih aktivnosti v ožjem pomenu in represivnih nalog s čimer se je policija odzivala na že obstoječe varnostne izzive in pojave. Premajhen pomen in vloga pa je namenjena ocenjevanju varnostnih pojavov na podlagi katerih ocen in predlogov bi se pripravili ustrezni odzivi policije tako preventivni kot represivni. Tovrstni

pristop temelji na strateških kriminalističnih analitskih izdelkih, kar pa zahteva tesnejšo vpetost in vključitev analitskih enot na regionalni ravni pri delovanju policije v lokalni skupnosti.

Preprečevanje, obravnavanje in obvladovanje nasilja morajo biti del javne varnosti tudi v varnostnih programih lokalnih skupnosti, v katerih so s svojim usklajenim delovanjem povezani pristojni organi na državni in lokalni ravni. V občinskih programih javne varnosti so določeni politika in akcijski ukrepi izvajanja javne varnosti. Vzgojno-izobraževalni zavodi morajo biti vključeni v varnostne programe lokalnih skupnosti, saj posamezne oblike kriminalitete lahko posežejo tudi v delovanje vzgojno-izobraževalnih zavodov, v učne procese in v šolsko klimo. Sočasno vzgojno-izobraževalni zavodi razvijajo lasten sistem odpornosti proti nasilju.

Okoljski kriminal in z njim povezane kršitve predstavljajo vse bolj zaskrbljujočo in perečo državno, regijsko in globalno grožnjo posameznikom in družbi. Pogosto imajo okoljska kazniva dejanja dolgotrajne in nepopravljive učinke, ki vključujejo čezmejni doseg ter vpliv na zdajšnje in prihodnje generacije. Nezanemarljiv je tudi vpliv na splošno varnostno sliko v državi.

Podnebne spremembe in okoljski kriminal so postali neizpodbitno dejstvo. Velik del Slovenije je meseca avgusta 2023 z brutalno močjo občutil posledice podnebnih sprememb s poplavami, ki so določena območja popolnoma uničile. Leto prej smo se borili s požarom epskih razsežnosti na Krasu. Narava se spreminja zaradi negativnih dejavnosti človeka. Zaradi posledic zastrupljanja okolja izginjajo rastlinske in živalske vrste ter umirajo ljudje in človekov mačehovski odnos do narave je dosegel kritično mejo.

Okoljska kriminaliteta, predvsem pa področje nezakonitega pošiljanja nevarnih in nenevarnih odpadkov, postaja eden od donosnejših nezakonitih poslov na območju Evropske unije. Nezakonito trgovanje in prevoz nevarnih in nenevarnih odpadkov predstavljajo potencialno veliko ogroženost za okolje in družbo. Organizirane kriminalne združbe poskušajo prevzeti in prodreti v družbe, ki se legalno ukvarjajo s prometom z odpadki in pod krinko legalnosti peljati dalje nelegalne aktivnosti. Gre za povsem nove pojavne oblike kriminalitete v smislu atipičnosti za klasične preiskovalce organiziranega kriminala, kar tovrstna dejanja postavlja na veliko višjo raven zahtevnosti. Kazenskopravno varstvo okolja je zadnji branik nezakonitih dejanj človeka zoper naravo.

6.1.2 Vzroki

Varnostni problemi v lokalnih skupnostih se lahko pojavijo na različnih področjih v obliki kaznivih dejanj, vandalizma, nasilja, terorizma, prometnih nesreč in podobno. Prepoznavanje varnostnih problemov je ključno za oblikovanje ustreznih ukrepov za zagotavljanje varnosti v lokalni skupnosti. Med znake, ki lahko kažejo na varnostne probleme v neki lokalni skupnosti, sodijo:

- povečano število kaznivih dejanj v lokalni skupnosti,
- povečano število prometnih nesreč,
- povečano število vandalizma in poškodb javne lastnine,
- povečano število kršitev javnega reda in miru ter drugih prekrškov in
- povečano število pritožb s strani prebivalcev o neustreznem ravnanju s strani drugih prebivalcev ali institucij.

Policija je v preteklih letih intenzivirala izvajanje preventivnih aktivnosti na različnih področjih dela. Izdelana so bila številna gradiva, ki so bila državljanom in različnim skupnostim predstavljena na različne načine (predavanja, okrogle mize, sodelovanje na sejamskih prireditvah, nastopi v medijih, igre s preventivno vsebino itd.). Glavni nosilci teh aktivnosti na lokalni ravni so bili policisti, vodje policijskih okolišev, na višjih ravneh pa so dejavnosti usklajevali posamezni inšpektorji in delavci znotraj policijskih uprav in Generalne policijske uprave. Z zavedanjem, da preventivno delo ni dovolj za uspešno in učinkovito policijsko delo v skupnosti, je treba zagotoviti celovit pristop k policijskemu delu, kar pomeni, da je treba učinkovito in uspešno izvajati preventivne in represivne naloge, da bodo interesi in potrebe lokalne skupnosti kar najbolj zadovoljeni. Policijsko delo v skupnosti ne sme biti le preventivne narave, ampak mora vključevati tudi učinkovite represivne ukrepe. Te dejavnosti morajo biti usmerjene v hitro zaznavo in odpravo varnostnih težav, kar neposredno vpliva na občutek varnosti med prebivalstvom.

Problematično je, ker velikokrat ljudje o problemih molčijo, zlasti če niso neposredno prizadeti. Zato jih bo potrebno ozavešiti, da opozorijo pristojne organe ali institucije na zaznane varnostne pojave, da bodo lahko ukrepale in zagotovile varnost v lokalni skupnosti. Na drugi strani je kadrovska stiska policije povzročila umanjkanje pristnega stika vodje policijskega okoliša s prebivalci v posamezni lokalni sredini, kot so ga v preteklosti vzdrževali t. i. rajonski policisti.

V zadnjih letih je policija sicer krepila svoje preventivne aktivnosti, vendar pa se za celostno in učinkovito obravnavo varnostnih vprašanj pojavlja nujna po dodatni analitični podpori v smeri ugotavljanja varnostnih problemov, razvijanjem strategij, identificiranje optimalnih metod in oblik dela, ki bi bile najučinkovitejše za njihovo reševanje. Ta izziv se še posebej izraža na regionalni ravni, kjer bi lokalnim policijskim enotam analitična podpora omogočila bolj usmerjeno, strateško in učinkovito delovanje, v smeri boljše identifikacije varnostnih problemov, analize in s tem reševanje varnostnih vprašanj. Takšen pristop bi prispeval k večji učinkovitosti policijskega dela v lokalnih skupnostih.

Vsako lokalno okolje ima svojo edinstveno strukturo, dinamiko in niz varnostnih izzivov, ki izhajajo iz različnih faktorjev, kot so demografska sestava, gospodarska struktura, kulturni vzorci, zgodovinske okoliščine in geografske značilnosti. Razumevanje teh specifik in prilagajanje strategij na podlagi teh edinstvenih karakteristik je ključno za razvoj učinkovitih in ciljno usmerjenih varnostnih rešitev. Strateška kriminalistična analitika igra ključno vlogo v razkrivanju lokalnih specifik, saj omogoča globoko in obsežno razumevanje varnostnih vzorcev, trendov in dejavnikov, ki vplivajo na varnostno sliko v določeni skupnosti. Do sedaj je njena uporaba bila skoraj izključno omenjena pri načrtovanju delovanja policije na nacionalni in mednarodni ravni, premajhen pomen pa se je dal njeni uporabi pri delovanju policije na regionalni in lokalni ravni. V sodobnih policijskih pristopih delovanja predstavljajo strateški kriminalistični analitski izdelki ključen dejavnik pri načrtovanju in usmerjanju dela, njihova trenutna uporaba v slovenski policije na regionalni in lokalni ravni pa je zelo omejena.

Pomanjkanje analitičnih kapacitet in strokovnjakov na tem področju lahko privede do vpeljave nepravilnih rešitev, zapoznelemu odzivanju na varnostne probleme in nezmožnosti prepoznavanja varnostnih vzorcev. Prav tako je ključnega pomena zagotoviti potrebna orodja in tehnologijo, ki bodo podprla analitično delo in omogočila boljšo komunikacijo ter deljenje podatkov med različnimi deležniki. Razvoj in nadgradnja strateške kriminalistične analitike na regionalni ravni ni le priporočljiva, ampak nujna, da se zagotovi, da so varnostni ukrepi tudi na lokalnem okolju učinkoviti, fleksibilni in pravočasni.

6.1.3 Rešitve

Sodelovanje z lokalno skupnostjo mora biti prilagojeno nastalim oziroma pričakovanim varnostnim problemom. Biti mora pravočasno in izvedeno tako, da bo učinkovito in bo izboljšalo varnost na nekem območju. Za varnost lokalnih skupnosti skrbijo različni deležniki, pri tem pa ima policija praviloma glavno vlogo. Za dobro sodelovanje vseh deležnikov je treba vzpostaviti ustrezna partnerstva za doseganje skupnih ciljev. Boljše ozaveščanje in občutljivost v družbi in spodbujanje pozitivnih družbenih norm in vrednot lahko pripomore k hitrejšemu zaznavanju varnostnih pojavov.

Skupna izvedba programov varnosti v lokalnem okolju vključuje vzpostavljanje varnega okolja z jasnimi pravili in posledicami neprimernih ravnanj (protokoli), spodbujanje vključujočega delovanja, zagotavljanje pomoči in podpore učečim se, izobraževanje in usposabljanje zaposlenih v vzgojno-izobraževalnih zavodih, vključevanje staršev, predstavnikov lokalnih skupnosti in drugih deležnikov v pripravo varnostnih načrtov, zagotavljanje varnih šolskih poti, mreženje in sodelovanje vzgojno-izobraževalnih zavodov, sodelovanje pri načrtovanju kriznih načrtov in zagotavljanje rednih evalvacij.

Vzgojno-izobraževalni zavodi so prostorsko in varnostno vpeti v lokalne skupnosti. Zagotavljanje varnega in spodbudnega učnega okolja je tesno povezano z zagotavljanjem javne varnosti v lokalnem okolju, zato je skupnostni pristop, ki vključuje sodelovanje zaposlenih v vzgojno-izobraževalnih zavodih, staršev, lokalnih oblasti, policije in drugih deležnikov, nujen del programov javne varnosti v lokalnih skupnostih.

Vzpostavitev in nadgradnja analitičnih kapacitet policije bi omogočala hitro in učinkovito prepoznavanje varnostnih problemov ter razvijanje in implementiranje ustreznih rešitev, metod in oblik dela v lokalnih

skupnostih. Implementacija naprednih analitičnih orodij in metodologij bi policiji omogočila zgodnje identificiranje potencialnih varnostnih tveganj in problemov, ter s tem zagotavljanje proaktivnega odziva.

Možne rešitve za zagotavljanje varnosti v lokalnih skupnostih so:

- **Sodelovanje med organi in službami:** za varnost lokalnih skupnosti skrbijo različno deležniki, vključno z organi in službami. Policija ima praviloma glavno vlogo pri zagotavljanju lokalne varnosti.
- **Vzpostavitev partnerstev za doseganje ciljev:** pomembno je dobro sodelovanje med predstavniki občine in policije.
- **Preprečevanje kriminalitete in kršitev javnega reda in miru:** preučiti je potrebno možnosti za preprečevanje kriminalitete in kršitev javnega reda in miru v urbanih ter drugih mestnih okoljih.
- **Izvedba raziskave o zagotavljanju varnosti na lokalni ravni:** v Sloveniji še nimamo celostne tovrstne raziskave.
- **Izvedba viktimizacijske študije:** študija bo vsebovala tudi preučevanje strahu pred kriminaliteto in subjektivno zaznavo odklonilnega vedenja.
- **Demokratizacija družbenega nadzorstva:** namen je preusmeriti pozornost raziskovalcev s teoretične ravni na preverjanje znanstvenih spoznanj in vrednosti teh spoznanj za prakso.

6.1.4 Cilji

Pomembno je pravočasno zaznavanje, ugotavljanje in vrednotenje varnostnih izzivov in problemov ter posledično iskanje odzivov, metod in oblik dela, ki so potrebni za njihovo preprečitev in/ali rešitev. Spodbujanje pozitivnih družbenih norm in vrednot lahko doprinese k boljšemu ozaveščanju ljudi, da o morebitnih varnostnih pojavih v svojem lokalnem okolju obvestijo pristojne organe ali institucije, ki bodo lahko ukrepale in zagotovile varnost.

Vzpostavljene analitične kapacitete, ki bodo omogočale hitro in učinkovito prepoznavanje varnostnih problemov ter razvijanje in implementiranje ustreznih rešitev, metod in oblik dela v lokalnih skupnostih, bodo pripomogle k učinkovitejšemu proaktivnemu delu policije pri zagotavljanju varnosti v lokalnih skupnosti.

6.1.4.1 Strategija/program – razvoj in nadgradnja strateške kriminalistične analitike na regionalni ravni

Ključne dejavnosti/ukrepi

Z vzpostavitvijo in nadgradnjo analitičnih kapacitet, bo vzpostavljeno stanje, ki bo omogočalo hitro in učinkovito prepoznavanje varnostnih problemov v lokalne skupnosti ter razvijanje in implementiranje ustreznih rešitev, metod in oblik dela, v boju proti kriminaliteti in drugim varnostnim izzivom, hkrati pa bo omogočilo proaktivno in usmerjeno delovanje, ki temelji na podatkih in analitičnih ugotovitvah. To bo zahtevalo organizacijske in sistemske spremembe Policije v smeri razvoja ekip analitičnih strokovnjakov, ki bodo sposobni identificirati, analizirati in interpretirati kompleksne varnostne podatke in trende, ter predlagati strategije za obvladovanje tveganj in problemov na lokalni ravni. Implementacija strateške kriminalistične analitike na regionalni ravni bo zahtevala nadgradnjo sodobnih analitičnih orodij in platform, ki jih uporablja Policija v smeri obdelave in analize večjih količin podatkov, s pomočjo katerih se lahko razkrijejo vzorci, trendi in potencialne varnostne grožnje. Razvoj kadrovskih kapacitet bo prav tako zahteval organizacijo specialističnih usposabljanj iz področja strateške kriminalistične analitike, glede najnovejših metod in tehnologij v kriminalistični analitiki.

Cilj je identificirati tveganja, ranljivosti in grožnje ter oblikovati učinkovite strategije za njihovo obvladovanje. Implementacija strategije/programa zahteva sodelovanje različnih deležnikov, vključno s policijo, občinskimi vodstvi, strokovnjaki za varnost, analitičnimi strokovnjaki in skupnostjo, in združuje tako kvantitativne kot kvalitativne pristope za celovito obravnavanje varnostnih vprašanj. Predvidena je izvedba rednih varnostnih analiz o identificiranih varnostnih problemih in možnih strategijah za obvladovanje teh.

Nosilec:

- Policija.

Sodelujoči:

- Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede;
- samoupravne lokalne skupnosti;
- občinska redarstva;
- državljani in preostala civilna združenja z javnim interesom državljanov in preostala civilna združenja z javnim interesom.

Rok za izvedbo:

- 31. december 2027.

Kazalniki za merjenje uspešnosti:

- število izvedenih usposabljanj in število usposobljenih strateških analitikov na regionalni ravni;
- zaposlovanje novih analitikov s specialističnimi veščinami, iz področja predikativne analitike in obdelave velikih količin podatkov;
- nabavljena specialistična analitična orodja in platforme, ki omogočajo policiji zgodnje identificiranje potencialnih varnostnih tveganj in problemov;
- število izvedenih varnostnih analiz na regionalni ravni.

6.2 Nasilje

6.2.1 Opis problema

Nasilje je splošen družbeni problem, pri čemer obstajajo različne oblike nasilja, vsaka posebej pa vpliva na občutek varnosti in kriminaliteto nasploh. V vsaki izmed omenjenih oblik nasilja gre za specifičen sociološki položaj, povezan z mnogo dejavniki, ki posredno in neposredno vplivajo na posamezno nasilje. Tako na družinsko in medvrstniško nasilje ter nasilje nad ženskami lahko vpliva socialno-ekonomski položaj posameznikov, uporaba oziroma zloraba sodobnih informacijsko-komunikacijskih tehnologij, stopnja tradicionalizacije družbe ter stopnja enakosti žensk in moških. Nasilje na športnih prireditvah pa izhaja predvsem iz subkulturnega okolja posamezne skupine, ki se identificira z določeno ideologijo.

Nasilje v družini – obravnava tega problema presega meje zasebnosti družine kot ustavne kategorije, ki simbolizira zasebnost in svobodno izbiro. Republika Slovenija se je z uveljavitvijo Zakona o preprečevanju nasilja v družini², Resolucije o nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini 2009–2014 in Akcijskega načrta za preprečevanje nasilja v družini 2010–2011 zavezala ustvarjanju družbe, v kateri nobena oblika nasilja ni sprejemljiva, in temu, da se, kadar vendarle pride do nasilja, ustrezno ukrepa, kot je predvideno v področni zakonodaji. Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti na podlagi novelirane zakonodaje o nasilju v družini pripravlja nov strateški dokument v obliki nacionalnega programa za preprečevanje nasilja v družini in nasilja nad ženskami, ki bo vključeval aktivnosti za obdobje 2018–2024.

Nasilje nad ženskami – nasilje nad ženskami je kompleksen pojav, saj se dogaja tako v zasebni kot v javni sferi. Pomeni nasilje, ki je usmerjeno proti ženski, ker je ženska, ali nesorazmerno prizadene ženske. Ima številne pojavnosti oblike, od nasilja v partnerskih odnosih do zalezovanja, spolnega nasilja, prisilnih porok, pohabljanja ženskih spolovil, prisilnih prekinitev nosečnosti in prisilne sterilizacije, spolnega nadlegovanja do spletnega nasilja. Kljub temu, da je Republika Slovenija zlasti v zadnjem desetletju že sprejela pomembno zakonodajo (npr. Zakon o preprečevanju nasilja v družini, spremembe Kazenskega zakonika) in izvedla številne ozaveševalne kampanje, da se daje velik poudarek usposabljanju strokovnega kadra, pa s stanjem na področju nasilja nad ženskami ne moremo biti zadovoljni, saj pojav še ni izkoreninjen. Treba je torej zagotoviti razumevanje ključnih vzrokov za nastanek nasilja nad ženskami in kontinuirano izvajati dejavnosti za njihovo odpravo.

Medvrstniško nasilje³ – medvrstniško nasilje je kompleksen pojav, v katerem se odražajo številna družbena vprašanja in težave, za celostno razumevanje pa je treba na pojav pogledati tudi z vidika

² Zakon o preprečevanju nasilja v družini (Uradni list RS, št. 16/08, 68/16, 54/17 – ZSV-H in 196/21 – ZDOsk).

³ Medvrstniško nasilje v okviru omenjene resolucije je nasilje, ki ga izvajajo mladostniki v starosti 12–19 let v šolskih okoliših (okolica šol, javne površine v neposredni bližini ali javna prevozna sredstva na poti v šolo in domov) in kibernetnem prostoru.

spola. Mladostniki niso ločeni od širše družbe, zato omenjeno obliko nasilja ni mogoče obravnavati ločeno od širših družbenih vprašanj, povezanih s socialno-ekonomskim položajem družin, položajem mladih v družbi, nestrpnostjo do različnih družbenih skupin in drugimi okoliščinami ter dejavniki, ki vplivajo na mlade. Omenjeno nasilje se v fizičnem prostoru največkrat dogaja v šolskih okolišjih ali na javnih površinah v neposredni bližini, vključuje pa tudi kibernetiki prostor. Posebna oblika psihičnega nasilja med vrstniki namreč vključuje zlorabo sodobnih informacijsko-komunikacijskih tehnologij (interneta, mobilne telefonije). Zaradi tega je pomembno razumevanje vloge izobraževalnih institucij, ki se morajo neposredno vključevati v preprečevanje in zatiranje omenjenih oblik medvrstniškega nasilja.

Nasilje na športnih prireditvah – to je posebna oblika nasilja, ki se v zadnjih letih vse pogosteje pojavlja pri različnih športnih panogah. Tudi tukaj gre za poseben družbeni fenomen, saj posamezna subkulturna skupina z različnimi aktivnostmi poskuša neposredno in posredno vplivati na družbo in njena pravila. V Evropski konvenciji o nasilju in nedostojnem obnašanju gledalcev na športnih prireditvah, zlasti na nogometnih tekmah (Uradni list SFRJ-MP, št. 14-34/90), je določeno, da so vse oblike nasilja prepovedane oziroma nesprejemljive. Ob tem je potrebno zavedanje, da pri tej obliki nasilja z odgovornostjo posredno nastopajo tudi druge fizične in pravne osebe, ki pa v vseh primerih ne morejo uresničevati svoje politike zagotavljanja varnosti.

Nasilje nad otroki na svetovnem spletu

V zadnjih 20 letih je opazen izreden napredek v razvoju informacijsko-komunikacijske (IK) tehnologije, zlasti strojne opreme in programskih orodij. Predvsem internet, različne spletne aplikacije in družbena omrežja so dostopni tudi otrokom in mladostnikom, ki so pravzaprav generacija, rojena v obdobju najnovejših digitalnih storitev in možnosti. S tega vidika je tehnologija pozitiven dejavnik v razvoju človeštva in družbe. Kljub pozitivnim lastnostim pa ranljivost IK-tehnologije, kot tudi neznanje, naivnost otrok in mladostnikov ter pasivnost njihovih staršev, s pridom izkoriščajo posamezni storilci ali celo organizirane kriminalne združbe, ki želijo uresničiti svoje finančne oziroma materialne interese, pa tudi izživljanje svojih spolnih parafilij oziroma preferenc. Ciljna populacija, ki je žrtev teh dejanj, so predvsem otroci in mladostniki.

Preprečevanje in odkrivanje vseh oblik nasilja ob upoštevanju vidika spola je obsežna naloga države, ki za uspešnost nujno potrebuje usklajeno delovanje vseh pristojnih organov. Ciljno usmerjene preventivne in vzgojne komponente prispevajo k oblikovanju temeljnih vrednot, ki jih ima posameznik vse življenje.

6.2.2 Vzroki

Med dejavniki tveganja za medvrstniško nasilje je mogoče navesti številne, med drugim odnose, vzgojo, komunikacijo, vrednote v družini otroka, osebnostno strukturo, samospoštovanje, čustveno pismenost otrok, sposobnost empatije, vedenjske vzorce, sposobnost za reševanje konfliktov, skupinsko dinamiko v razredu in okolju, odnose dominacije in podrejanja, vloge, ki jih imajo otroci, toleranco do nasilja znotraj šolskih okolišev in v družbi ter vplive širšega družbenega okolja. Ob vseh že navedenih dejavnikih je pomembno poudariti tudi vpliv socialno-ekonomskih dejavnikov na učno uspešnost. Pri pojavu medvrstniškega nasilja ne smemo spregledati velike vloge svetovnega spleta.

Pri medvrstniškem nasilju se vzroki, motivi, dinamika, posledice in stopnja ogroženosti žrtve pri različnih primerih medvrstniškega nasilja praviloma razlikujejo in zato je vedno vsaj nekoliko drugačna tudi pot njihove obravnave. Prav tako sta pot in način obravnave pogojena tudi s starostjo otrok, predvsem ko gre za obravnavo nasilja predšolskih otrok.

Vzroki za nasilje v družini so prav tako kompleksni in zajemajo številne dejavnike, zato je tudi pristop k obravnavi izrazito multidisciplinaren. Zagotovo pa je treba intenzivno delati na odpravi neenakih odnosov moči med moškimi in ženskami. Vzgojno-izobraževalni zavodi se vključujejo v multidisciplinarne time za obravnavo nasilja v družini, v skladu s Pravilnikom o obravnavi nasilja v družini za vzgojno-izobraževalne zavode (Uradni list RS, št. 104/09).

Nasilje na športnih prireditvah je pogosto odraz stanja v družbi in lahko vodi v združevanje v navijaške skupine, ki lahko generira nasilno vedenje med organiziranimi navijači. Eden od pomembnejših

dejavnikov je skupinska identifikacija navijačev in občutek pripadnosti predvsem pri mladih navijačih. Izkazovanje podpore svojemu klubu je za navijaške skupine danes nekaj običajnega in samoumevnega. Med izkazovanje podpore prištevamo glasno navijanje, petje navijaških pesmi, izvajanje koreografije z različnimi transparenti in bučna podpora s tribun. Ob tem ne gre prezreti dejstva, da so v tem tudi razna ideološka sporočila, neprimerne opazke, itd. K nasilju vodijo dejanja navijačev, ko želijo pridobiti pozornost sovrstnikov in s tem pridobiti na t. i. hierarhiji v navijaški skupini, ali pa se preprosto odzovejo na provokacije nasprotnih navijačev. Takim navijačem nasilje ne pomeni le izzivanje nasprotnih navijačev, ampak tudi način dokazovanja in napredovanja na hierarhični lestvici znotraj navijaške skupine s pomočjo nasilnih dejanj. Med ta nasilna dejanja spadajo predvsem žaljenje nasprotnih navijačev in igralcev, metanje pirotehnike, odvzem zastave, uničevanje tribun in pretepanje z nasprotnimi navijači, kadar jim to okoliščine dopuščajo.

Kot vse oblike nasilja, ima tudi medgeneracijsko nasilje številne vzroke, v katerih se lahko prepletajo različni dejavniki. Gre za pretekle življenjske izkušnje storilca, različno razumevanje družbenih norm, vrednot, delovnih stilov ipd.

6.2.3 Rešitve

Nasilje je kompleksen problem, ki zahteva celovite rešitve. Pravica do osebne varnosti in dostojnega življenja brez nasilja je ena temeljnih človekovih pravic. Tako kakršnakoli oblika nasilja, ki temelji na zlorabi moči ene osebe nad drugo osebo, pomeni poseg v temeljne človekove pravice.

Ena izmed ključnih nalog države je, da nasilje v največji možni meri preprečuje, v kolikor do njega pride, pa žrtvam nudi ustrezno obravnavo, varstvo in zaščito. Na področju nasilja v družini in nasilja nad ženskami bo to mogoče doseči s krepitvijo storitev in socialnovarstvenih programov, izobraževanjem in usposabljanjem strokovnih delavcev na centrih za socialno delo in v drugih strokovnih institucijah ter intenzivnim ozaveščanjem širše in strokovne javnosti o problematiki.

Zaradi specifične dinamike med vpletenimi v procesu medvrstniškega nasilja je nujna zunanja intervencija odraslih. Zaznani znaki nasilja ali otrokova izpoved so pomembna priložnost, da vzgojno-izobraževalni zavod in starši ustavijo nasilje. Pomembno je, da so zaposleni v vzgojno-izobraževalnih zavodih senzibilizirani za prepoznavanje nasilja ter da razumejo pomen doslednega odzivanja na nasilje, v skladu s svojimi vlogami in odgovornostjo. Pri obravnavi medvrstniškega nasilja ukrepamo v skladu s svojimi vlogami.

V skladu s Konvencijo Sveta Evrope o integriranem pristopu k varnosti, varovanju in storitvam na nogometnih tekmah in drugih športnih prireditvah, se je Slovenija zavezala, da bo zagotavljala varno okolje za udeležence na nogometnih tekmah in drugih športnih prireditvah. Hkrati se je zavezala, da bo zagotavljala integriran, več institucionalni in uravnotežen pristop do varnosti, varovanja in storitev na in ob športnih prireditvah. Pristop policije pa bo utemeljen na lokalnem, nacionalnem in mednarodnem partnerstvu, s pristojnimi deležniki. Zagotavljanje pristopa ni mogoče obravnavati ločeno, temveč je treba upoštevati dobre domače in mednarodne prakse pri razvoju integriranega pristopa k varnosti, varovanju in storitvam.

Če želimo rešiti problem medgeneracijskega nasilja, moramo uporabiti celostni pristop. Možni načini reševanja so:

- **Razumevanje delovnih stilov:** Vsaka generacija ima svoj slog dela. Tako npr. tradicionalci in baby boomersi ne marajo mikroupravljanja, medtem ko milenijci in generacija Z želijo specifična, podrobna navodila o tem, kako opravljati naloge.
- **Upoštevanje generacijskih vrednot:** Vsaka generacija varuje določen nabor vrednot, ki jih lahko konflikti ogrozijo.
- **Delitev zaznav:** Ko so v konfliktu zaposleni iz dveh ali več generacij, se lahko veliko naučijo z deljenjem svojih zaznav.
- **Najti generacijsko ustrezno rešitev:** Ne moremo spremeniti življenjskih izkušenj posameznikov, lahko pa delamo z naborom **delovnih odnosov in pričakovanj, ki izhajajo iz tega.**
- **Najti skupne točke:** Vsaka generacija ima nekaj skupnega z drugimi. Npr. tradicionalci in milenijci cenijo varnost in stabilnost.

- **Učiti se drug od drugega:** Vsaka generacija ima dragocene lekcije, ki jih lahko preda naslednji generaciji.

6.2.4 Cilji

Cilji za odpravo različnih oblik nasilja so:

- **Ozaveščanje javnosti:** Povečanje ozaveščenosti o nasilju in njegovih posledicah je ključnega pomena. Ozaveščanje vključuje izobraževanje javnosti o različnih oblikah nasilja in načinih njegove prepoznave.
- **Podpora žrtvam:** Žrtvam nasilja moramo zagotoviti takojšnjo podporo, ki vključuje svetovanje, zdravstveno oskrbo in pravno pomoč.
- **Pravni ukrepi:** Uveljaviti moramo zakone in politike, ki nasilje obravnavajo kot kaznivo dejanje. To vključuje tudi zagotavljanje tega, da so storilci pravično kaznovani.
- **Preventivni ukrepi:** Izvajati moramo preventivne ukrepe, med katere sodijo programi za preprečevanje nasilja, ter intervencije, osredotočene na posameznike, ki so najbolj izpostavljeni tveganju za nasilje.
- **Sodelovanje skupnosti:** skupnost moramo vključevati v prizadevanja za preprečevanje nasilja, saj lahko pomaga pri oblikovanju učinkovitih strategij in programov.
- **Raziskave:** Izvajanje raziskav o vzrokih in posledicah nasilja ter o učinkovitosti različnih pristopov k njegovemu preprečevanju.

6.2.4.1 Strategija/program – zagotavljanje varnega in spodbudnega učnega okolja: v vrtcih in osnovnih šolah se izvajajo vsebine, povezane s kulturo nenasilja, duševnim zdravjem in dobrobitjo, sodelovanjem in reševanjem konfliktov in prosocialnim vedenjem

Ključne dejavnosti/ukrepi

V Zakonu o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja⁴ je predpisano, da se v vrtcih, šolah in zavodih za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami zagotovi varno in spodbudno učno okolje, v katerem je prepovedano telesno kaznovanje otrok in vsakršna druga oblika nasilja nad in med otroki. Prav tako je z zakonom prepovedana neenakopravna obravnava, ki bi temeljila na spolu, spolni usmerjenosti, socialnem in kulturnem poreklu, veroizpovedi, rasni, etnični in narodni pripadnosti ter posebnosti v telesnem in duševnem razvoju. V sodelovanju s strokovnimi službami izvajamo številne dejavnosti za prenos vsebin, ki spodbujajo varno in vključujoče učno okolje, v vzgojno-izobraževalne zavode, ki so podprte s priporočili za ustrezno predstavitev in obravnavo.

V vzgojno izobraževalnih zavodih razvijajo sistematični preventivni vsešolski pristop s poudarkom na:

- razvijanju kulture dobrih odnosov (med učenci, učitelji, na ravni šole),
- krepitvi čustvenih in socialnih kompetenc, zlasti samouravnavanja čustev in vedenja ter empatije, komunikacijskih veščin in solidarnosti ter
- odzivanju na neželjeno vedenje.

Preventivno delovanje je dokazano edini učinkovit pristop k preprečevanju nasilja. Osredotoča se predvsem na krepitev odnosne kompetence in čustveno socialnih veščin. Pomembna je sistematična vzgoja za nenasilje ter dosledno odzivanje na nasilno vedenje. Na zmanjšanje nezaželenih oblik vedenja vpliva ustrezno vodenje razreda in dobra poučevalna praksa.

Proti medvrstniškemu nasilju najbolj delujejo akcije, v katerih k nenasilju spodbujajo vzorniki otrok, kot je npr. preventivna akcija Nasilje čist' out, v kateri sodeluje idolo veliko otrok Challe Salle.

Da bi preprečili medvrstniško nasilje je potrebno v preventivne namene spodbujati medvrstniško pomoč.

Nosilec:

- Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje.

Sodelujoči:

- Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Rok za izvedbo:

⁴ Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (Uradni list RS, št. 16/07 – uradno prečiščeno besedilo, 36/08, 58/09, 64/09 – popr., 65/09 – popr., 20/11, 40/12 – ZUJF, 57/12 – ZPCP-2D, 47/15, 46/16, 49/16 – popr., 25/17 – ZVaj, 123/21, 172/21, 207/21, 105/22 – ZZNŠPP, 141/22, 158/22 – ZDoh-2AA in 71/23).

- stalna naloga.

Kazalniki za merjenje uspešnosti:

- izdelana gradiva, ki vključujejo vsebine o kulturi nenasilj, razvijanju čustveno-socialnih veščin, prosocialnemu vedenju idr.;
- izvedene različne oblike usposabljanj za učitelje z vsebinami za krepitev odnosne kompetence, čustveno-socialnih veščin pri učiteljih, za obvladovanja stresa, razvijanje ustreznih didaktičnih pristopov za ustvarjanje varnega in spodbudnega učnega okolja.

6.2.4.2 Strategija/program – spodbujanje varne rabe interneta in spleta pri otrocih ter zmanjšanje tvegane in škodljive rabe spleta

Ključne dejavnosti/ukrepi

V policiji zaznavajo različne oblike (spolnih) zlorab otrok preko pametnih naprav in spleta, predvsem zaradi njihove nepremišljene in prezgodnje uporabe. Otroci so nepoučeni o nevarnostih, ki jim pretijo na spletu, pa tudi o varni rabi pametnih naprav.

Nosilec:

- Policija.

Rok za izvedbo:

- stalna naloga.

Kazalniki za merjenje uspešnosti:

- število izvedenih preventivnih aktivnosti za otroke, starše in pedagoške in mladinske delavce.

6.2.4.3 Strategija/program – podpora in pomoč vzgojno-izobraževalnim zavodom pri prepoznavanju in obravnavanju nasilju

Ključne dejavnosti/ukrepi

Vzgojno-izobraževalnim zavodom so na voljo usmeritve, pripomočki in orodja, ki so v pomoč pri prepoznavanju in preprečevanju medvrstniškega nasilja in nasilja v družini, med drugim: Protokol za ravnanje ob zaznavi in obravnavi medvrstniškega nasilja v vzgojno-izobraževalnih zavodih in Protokol za ravnanje ob zaznavi in obravnavi spolnega nasilja in spolnega nadlegovanja v vzgojno-izobraževalnih zavodih, v pomoč je tudi Pravilnik o obravnavi nasilja v družini za vzgojno-izobraževalne zavode (Uradni list RS, št. 104/09).

Za strokovne delavce v vzgoji in izobraževanju so na voljo izobraževanja in strokovna gradiva različnih inštitucij za obravnavo nasilja. Pomoč in podporo pa zavodom po potrebi nudijo tudi drugi zaposleni na Ministrstvu za vzgojo in izobraževanje in Inšpektoratu Republike Slovenije za šolstvo - glede na vsebino, ki jo zavodi nagovarjajo.

Za pridobivanje ustreznih strokovnih informacij glede sovražnega govora, psihičnega, fizičnega in medvrstniškega nasilja ter drugih vzgojnih problematik imajo vzgojni izobraževalni zavodi številne možnosti/dostope do spletnih učilnic, svetovalne storitve, programe usposabljanja itd. Vzgojno-izobraževalnim zavodom pristojno ministrstvo nudi tudi pripomočke za notranjo evalvacijo, saj so ti skladno z zakonodajo zavezani k redni (samo)evalvaciji.

Nosilec:

- Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje.

Sodelujoči:

- Zavod Republike Slovenije za šolstvo;
- Inšpektorat Republike Slovenije za šolstvo.

Rok za izvedbo:

- stalna naloga.

Kazalniki za merjenje uspešnosti:

- izdana gradiva, ki so v pomoč in podporo zaposlenim pri obravnavi nasilja;

- programi usposabljanja za zaposlene v vzgojno-izobraževalnih ustanovah za ustrezno ukrepanje ob zaznavah nasilja.

6.2.4.4 Strategija/program – krepitev kompetenc strokovnih delavcev vzgojno-izobraževalnih zavodov za prepoznavo in ukrepanje v primerih medvrstniškega nasilja in nasilja v družini

Ključne dejavnosti/ukrepi

Zavod Republike Slovenije za šolstvo izvaja številne programe za opolnomočenje zaposlenih v vzgojno-izobraževalnih zavodih pri zaznavanju in obravnavanju nasilja, vključno s pripravo gradiv, videoposnetkov in spletnih delavnic. Financiramo in izvajamo tudi druge programe izobraževanja in usposabljanja strokovnih delavcev.

Nosilec:

- Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje.

Sodelujoči:

- Inšpektorat Republike Slovenije za šolstvo;
- Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Rok za izvedbo:

- stalna naloga.

Kazalniki za merjenje uspešnosti:

- usposabljanja, izobraževanja za zagotavljanje varnega in spodbudnega učnega okolja;
- protokoli za obravnavo nasilja;
- programi Katis.

6.2.4.5 Strategija/program – učinkovito medinstitucionalno sodelovanje, izobraževanje in usposabljanje strokovnih delavcev

Ključne dejavnosti/ukrepi

Dobro medinstitucionalno sodelovanje in visoka strokovna usposobljenost strokovnih delavcev in delavk ter strokovnjakov in strokovnjakinj, ki se pri svojem delu srečujejo s problematiko nasilja, je ključnega pomena za uresničevanje ciljev na področju nasilja v družini in nad ženskami.

Nadaljevati bo treba z izvajanjem rednih, obveznih in neobveznih, sistematičnih in tudi medresorskih izobraževanj in usposabljanj za zaposlene na centrih za socialno delo, ki se pri svojem delu srečujejo s problematiko in žrtvami nasilja v družini in nasilja nad ženskami, z žrtvami spolnega nasilja in s povzročitelji nasilja.

Potrebno bo vzpostaviti stalno medresorsko delovno telo za obravnavo problematike nasilja v družini ter nasilja nad ženskami ter konzultacije.

Nosilec:

- Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti.

Sodelujoči:

- Ministrstvo za zdravje;
- Policija;
- Ministrstvo za pravosodje;
- Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje;
- Ministrstvo za kulturo;
- nevladne organizacije.

Rok za izvedbo:

- stalna naloga.

Kazalniki za merjenje uspešnosti:

- število in vrsta izobraževanj (za vsako področje posebej, po letih);

- število udeležencev izobraževanj;
- vzpostavljeno stalno medresorsko delovno telo;
- število srečanj/konzultacij stalnega medresorskega delovnega telesa (po letih).

6.2.4.6 Strategija/program – priprava nove resolucije o nacionalnem programu za preprečevanje nasilja v družini in nasilja nad ženskami

Ključne dejavnosti/ukrepi

Nasilje nad ženskami in nasilje v družini sodita med najbolj pogosto kršitev človekovih pravic in obliko diskriminacije žensk, zato je izjemno pomemben ustrezen pristop države k ureditvi te problematike. Slovenija je v dobrem desetletju na tem področju naredila velik napredek, a je treba aktivnosti še okrepiti. Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti je pripravilo predlog Resolucije o nacionalnem programu za preprečevanje nasilja v družini in nasilja nad ženskami. Predlog prvič združuje tako področje nasilja v družini kot tudi nasilja nad ženskami. Namen resolucije je prepoznati ključna področja, pri katerih zaznavamo pomanjkljivosti oziroma slabše delovanje in bi bile potrebne spremembe, ter opredeliti cilje in ukrepe s katerimi bomo dosegli izboljšave:

- krepitev in dvig kakovosti programov s področja nasilja v družini in nasilja nad ženskami,
- izboljšana obravnava, položaj in zaščita žrtev tovrstnega nasilja,
- (še) večja strokovnost osebja, ki se pri svojem delu srečuje s problematiko nasilja v družini in nad ženskami,
- boljša ozaveščenost družbe in ničelna toleranca do nasilja v družini in nasilja nad ženskami,
- izboljšani predpisi na področju preprečevanja nasilja v družini in nasilja nad ženskami,
- izboljšave na področju spremljanja nasilja v družini in nasilja nad ženskami in
- izboljšana organizacija področja, sodelovanje deležnikov in trajnostno delovanje sistema.

Nosilec:

- Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti.

Sodelujoči:

- Ministrstvo za zdravje;
- Policija;
- Ministrstvo za pravosodje;
- Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje;
- Ministrstvo za kulturo;
- nevladne organizacije.

Rok za izvedbo:

- 31. december 2024.

Kazalniki za merjenje uspešnosti:

- sprejetje Resolucije o nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini in nasilja nad ženskami ter realizacija zastavljenih ukrepov.

6.2.4.7 Strategija/program – socialnovarstveni programi za preprečevanje nasilja

Ključne dejavnosti/ukrepi

Socialnovarstveni programi na področju preprečevanja nasilja pokrivajo telefonsko svetovanje, svetovalnice za žrtve nasilja, programe za celovito obravnavo, celostno pomoč in podporo žrtvam (spolne) zlorabe, materinske domove, varne hiše in zatočišča ter krizne centre. V programe se lahko vključijo osebe, ki doživljajo nasilje ali pa tisti, ki povzročajo nasilje. Programi bodo zajemali naslednje ukrepe:

- razpršiti in okrepiti mrežo socialnovarstvenih programov za pomoč žrtvam nasilja v družini in nasilja nad ženskami,
- analizo potreb novih programov pomoči žrtvam nasilja v družini in nasilja nad ženskami ter vzpostavitev le teh,
- širitev obstoječih programov na področju preprečevanja nasilja v družini in nasilja nad ženskami,

- evalvacijo in prenovu koncepta delovanja kriznih centrov, s posebnim poudarkom na obravnavi in zaščiti mladih žrtev nasilja.

Nosilca:

- Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti.

Sodelujoči:

- Ministrstvo za zdravje;
- Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo.

Rok za izvedbo:

- stalna naloga.

Kazalniki za merjenje uspešnosti:

- vrste in število novih socialnovarstvenih programov oziroma nadgrajenih obstoječih programov (po letih);
- prikaz geografske razporejenosti socialnovarstvenih programov po Sloveniji;
- pripravljena analiza potreb v okviru spremljanja socialnovarstvenih programov;
- sprejete Smernice za delo kriznih centrov;
- vzpostavljena evalvacija delovanja kriznih centrov.

6.2.4.8 Strategija/program – delo s povzročiteljem nasilja

Ključne dejavnosti/ukrepi

Širiti in razvijati je treba mrežo programov za povzročitelje nasilja in spodbujati vključevanje povzročiteljev v programe, kot je trening socialnih veščin, in individualno svetovanje. Programi bodo zajemali naslednje ukrepe:

- razpršiti in okrepiti mrežo socialnovarstvenih programov za povzročitelje nasilja v družini in nasilja nad ženskami, da bo omogočala enako geografsko dostopnost do programov ter večjo kakovost dela (več svetovalcev in svetovalk);
- razvoj specializiranih programov za povzročitelje nasilja v družini in nasilja nad ženskami;
- zagotavljati pomoč za otroke, ki so nasilni do staršev;
- posebno pozornost namenjati varstvu starejših.

Nosilec:

- Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti.

Sodelujoči:

- Ministrstvo za pravosodje;
- Policija;
- centri za socialno delo;
- Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje;
- Ministrstvo za zdravje;
- vzgojno-izobraževalni zavodi;
- nevladne organizacije.

Rok za izvedbo:

- stalna naloga.

Kazalniki za merjenje uspešnosti:

- število na novo vzpostavljenih programov (po letih);
- število svetovalcev in svetovalk zaposlenih v programih za povzročitelje nasilja na uporabnika;
- vrste in število programov (po letih).

6.2.4.9 Strategija/program – učinkovita obravnava nasilja v družini ter ustrezna zaščita žrtev

Ključne dejavnosti/ukrepi

V policiji zaznavajo, da je v veliko primerih prav policija tista, ki je prva seznanjena z nasilnim dogajanjem v posamezni družini. Žrtve po intervenciji policije pričakujejo, da se bo nasilje ustavilo in da jih bo policija

zaščitila pred nasiljem. Za učinkovito, strokovno in zakonito obravnavo nasilja v družini je potrebno policiste stalno in kvalitetno usposabljanje.

Nosilec:

- Policija.

Rok za izvedbo:

- stalna naloga.

Kazalniki za merjenje uspešnosti:

- število usposobljenih policistov s področja obravnave nasilja v družini;
- število usposabljanj;
- število izrečenih ukrepov prepoved približevanja določeni osebi, kraju ali območju na podlagi 60. člena Zakona o nalogah in pooblastilih policije⁵ in ukrepov prepovedi približanja določenemu kraju ali osebi na podlagi 195.a člena Zakona o kazenskem postopku (v nadaljnjem besedilu: ZKP);⁶
- število odrejenih pridržanj na podlagi drugega odstavka 157. člena ZKP zaradi storitve kaznivega dejanja nasilje v družini po 191. členu Kazenskega zakonika (v nadaljnjem besedilu: KZ-1).⁷

6.2.4.10 Strategija/program – preprečevanje nasilja na športnih prireditvah

Ključne dejavnosti/ukrepi

V t. i. "post-covidnem" obdobju se je v Sloveniji in širše, v evropskem okolju opazno povečalo število hujših, nasilnih incidentov povezanih z navijači in organiziranimi navijaškimi skupinami. Nasilni navijači so tako napadali policiste in varnostnike ter se medsebojno spopadali. Policisti so bili v nekaterih primerih celo izveliči službeno strelno orožje (z namenom samoobrambe), v nekaterih evropskih državah pa je celo prišlo do uporabe strelnega orožja s strani policistov. Pojavljale so se tudi hujši incidenti z množičnimi kršitvami javnega reda in miru, kjer so bila tudi storjena kazniva dejanja z elementi nasilja ter poškodovanja tujih stvari. Ob tem so bili poškodovani policisti, navijači, udeleženi v incidentih ter mimoidoči. Uničeno ali poškodovano je bilo tudi premoženje ljudi. Med hujše incidente štejejo tudi spopadi med pripadniki različnih organiziranih navijaških skupin, ki so imeli za posledico tudi smrt navijačev. V Sloveniji prav tako beležimo incidente povezane z navijači, ki so potovali na športne prireditve v tujini in so preko Republike Slovenije samo prehajali. Zaradi vedno hujših oblik izvajanja nasilja je pomembno krepiti aktivnosti policije tudi na delovnem področju dela z navijači (t.i. policijsko spoterstvo) ter mednarodnega policijskega sodelovanja (dela nacionalne nogometne informacijske točke - NFIP Slovenija).

To obliko dela bi bilo smiselno organizacijsko umestiti v policijsko strukturo in zagotoviti pogoje za dobro strokovno delo na tem področju, skladno z določili Resolucije Sveta o posodobljenem priročniku s priporočili za mednarodno policijsko sodelovanje in ukrepi za preprečevanje in nadziranje nasilja in neredov, povezanih z mednarodnimi nogometnimi tekmami, ki zadevajo vsaj eno državo članico ("nogometni priročnik EU") (2016/C 444/01). K temu napotuje tudi Konvencija Sveta Evrope o integriranem pristopu k varnosti, varovanju in storitvam na nogometnih tekmah in drugih športnih prireditvah. Ta tudi napotuje, da pri zagotavljanju varnosti sodelujejo vsi pristojni deležniki (policija, organizator, nogometne zveze, lokalna skupnost, lastniki športnih objektov ipd.). Določbe konvencije napotujejo nacionalne organe, da skozi zakonodajo implementirajo ukrepe za zagotavljanje varnosti in dobrega počutja na športnih prireditvah.

Nosilec:

- Policija.

Sodelujoči:

- Ministrstvo za gospodarstvo, turizem in šport;

⁵ Zakon o nalogah in pooblastilih policije (Uradni list RS, št. 15/13, 23/15 – popr., 10/17, 46/19 – odl. US, 47/19 in 153/21 – odl. US).

⁶ Zakon o kazenskem postopku (Uradni list RS, št. 176/21 – uradno prečiščeno besedilo, 96/22 – odl. US, 2/23 – odl. US in 89/23 – odl. US).

⁷ Kazenski zakonik (Uradni list RS, št. 50/12 – uradno prečiščeno besedilo, 6/16 – popr., 54/15, 38/16, 27/17, 23/20, 91/20, 95/21, 186/21, 105/22 – ZZNŠPP in 16/23).

- Ministrstvo za pravosodje;
- Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje;
- Ministrstvo za kulturo;
- Ministrstvo za notranje zadeve;
- Olimpijski komite Slovenije in panožne zveze;
- Zbornica za razvoj slovenskega zasebnega varovanja;
- Skupnost občin Slovenije;
- Združenje občin Slovenije;
- Združenje mestnih občin Slovenije;
- Inšpektorat Republike Slovenije za šport;
- Inšpektorat Republike Slovenije za notranje zadeve;
- nevladne organizacije.

Rok za izvedbo:

- stalna naloga.

Kazalniki za merjenje uspešnosti:

- zmanjšanje prekrškov in kaznivih dejanj z elementi nasilja v zvezi s športnimi prireditvami.

6.2.4.11 Strategija/program – z ustreznimi programi prepoznavanje oblik medvrstniškega nasilja in izvedba ukrepov za preprečitev tega

Ključne dejavnosti/ukrepi

V policiji zaznavajo različne oblike nasilja med mladostniki, ki se dogajajo na različnih krajih, kjer se otroci najdlje in najpogosteje zadržujejo (šole, igrišča, nakupovalni centri ipd.). Otroci pa se vedno več družijo tudi v virtualnem svetu, kjer lahko prihaja tudi do nasilnih dejanj. Vseh aktivnosti, ki jih otroci počnejo na spletu in vseh vsebin, do katerih dostopajo, odrasli ne zmoremo nadzorovati, zato je ključnega pomena, da otroke opolnomočimo za spoštovanje in nenasilje tudi na spletu in pametnih napravah. Otroci, ki so žrtve nasilja tako v fizičnem kot tudi virtualnem svetu, včasih ne povejo neposredno o tem, kaj se jim dogaja in se to pokaže preko njihovega obnašanja, čustvovanja ali drugih psihosomatskih znakov. Včasih niti ne vedo, da je to, kar se jim je zgodilo, nasilje ali zloraba (predvsem spolna). Iz tega razloga je nujno potrebno prepoznavati znake, ki nam lahko kažejo na to, da je otrok žrtev kakršne koli oblike (medvrstniškega) nasilja. Prav tako je ob zaznavi nasilja nad otrokom ključnega pomena, da delamo tako s povzročiteljem kot tudi s pričami tega dogodka. Vloge med žrtvami, povzročitelji in pričami se lahko pogosto in hitro menjujejo. Samo s pravilnim, pravočasnim in strokovnim ukrepanjem že pred pojavom nasilja (osveščanje otrok o nesprejemljivosti nasilja, pravici do iskanja pomoči, predvidevanje potencialnih nasilnih situacij, ipd.), pa tudi s pravočasno intervencijo ob zaznanem nasilju (kratkoročno in dolgoročno delo s povzročiteljem, žrtvijo in pričami dogodka) bomo lahko zmanjšali število teh dejanj. Ključnega pomena pa je, da se pedagoške delavce, starše, delavce policije in druge osebe, ki pri svojem delu prihajajo v stik z otroki, opolnomoči z znanji o različnih oblikah nasilja nad in med otroki, saj je to nujen pogoj, da ga znajo odrasli v prvi vrsti prepoznavati, nato pa tudi ustrezno ukrepati ter sodelovati z drugimi institucijami, ki tudi posredujejo v primerih zaznanega nasilja nad otrokom.

Nosilec:

- Policija.

Sodelujoči:

- Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje;
- Ministrstvo za pravosodje;
- Skupnost občin Slovenije;
- Združenje občin Slovenije;
- Združenje mestnih občin Slovenije;
- Zavod Republike Slovenije za šolstvo;
- posamezne vzgojno-izobraževalne institucije;
- nevladne organizacije.

Rok za izvedbo:

- stalna naloga.

Kazalniki za merjenje uspešnosti:

- število izvedenih preventivnih aktivnosti v VIZ ter število udeležencev;
- število izvedenih strokovnih prispevkov na posameznih strokovnih srečanjih, posvetih ipd.;
- število zaznanih, prijavljenih in obravnavanih primerov medvrstniškega nasilja;
- število izvedenih usposabljanj za delavce policije s področja prepoznavanja in obravnave medvrstniškega nasilja;
- zmanjšanje števila prekrškov in kaznivih dejanj v šolskih okoliših.

6.2.4.12 Strategija/program – učinkovita obravnava spolnega izkoriščanja otrok**Ključne dejavnosti/ukrepi**

Glavni poudarki učinkovite obravnave spolnega izkoriščanja otrok so ozaveščanje javnosti o zlorabah otrok ter spodbujanje k prijavam, medinstitucionalno sodelovanje policije, vzgojno izobraževalnih zavodov, zdravstva, pravosodja, centrov za socialno delo in drugih, ki so kakorkoli povezani z vzgojo ali pomočjo otrokom, stalno usposabljanje kriminalistov s pomočjo domačih in tujih strokovnjakov, mednarodno sodelovanje, izmenjava dobrih praks, izkušenj in informacij, preventivne aktivnosti za otroke, starše in strokovne delavce ter osebna skrb preiskovalcev in drugih, ki so vključeni v vzgojo otrok ali njihovi obravnavi.

Nosilec:

- Policija.

Rok za izvedbo:

- stalna naloga.

Kazalniki za merjenje uspešnosti:

- število izvedenih usposabljanj za policiste in kriminaliste;
- število izvedenih strokovnih posvetov;
- število izvedenih preventivnih aktivnosti v vzgojno izobraževalnih zavodih.

6.2.4.13 Strategija/program – vzpostavitev delovanja skupin kriminalistov na državni in regionalni ravni za izvajanje identifikacij mladoletnih oseb, ki so žrtve spolnih zlorab in spolnega izkoriščanja, ter storilcev teh dejanj**Ključne dejavnosti/ukrepi**

Kazniva dejanja zoper spolno nedotakljivost otrok preiskujejo kriminalisti za mladoletniško kriminaliteto na regionalni ravni s pomočjo kriminalistov za mladoletniško kriminaliteto na nacionalni ravni. Posebej specializirani kriminalisti preiskujejo kazniva dejanja spolnih zlorab in spolnega izkoriščanja otrok storjenih prek interneta, kjer je prioriteta preiskovanja identifikacija žrtev spolnih zlorab, bodisi z video ali foto posnetkov ali tistih, ki so žrtve napeljevanja. Večina prijav spolnih zlorab otrok prejme nacionalni del kriminalistov za mladoletniško kriminaliteto iz tujine. Najpogostejše prijave so s strani lastnikov družbenih omrežij in platform, ki jih policija prejme s strani Nacionalnega centra za pogrešane in zlorabljanje otroke v ZDA (v nadaljnjem besedilu: NCMEC). Poleg teh prijav pa slovenska policija prejme podatke o izvrševanju tovrstnih kaznivih dejanj na območju Slovenija kot posledico tujih operacij, preiskav, pogosto pa pri mednarodnih preiskavah tudi sodeluje.

Ker se število prijav iz leta v leto povečuje (npr. slovenska policija je leta 2015 prejela 293 NCMEC prijav, leta 2018 1287 prijav, leta 2022 2755 prijav, v letu 2023, pa do konca oktobra že 3.362 NCMEC prijav). Zaradi velikega števila prijav je bila leta 2022 na Upravi kriminalistične policije Generalne policijske uprave ustanovljena delovna skupina za preiskovanje spolnih zlorab otrok prek interneta, ki poleg nacionalnega nivoja vključuje tudi Policijske uprave Ljubljana, Maribor, Celje in Koper. Na ta način je bilo sodelovanje boljše, preiskave pa učinkovitejše. Kriminalisti so v okviru delovne skupine identificirale veliko otrok, žrtev spolnih zlorab.

Način dela je potrdil nujnost drugačnega trajnejšega organiziranja dela ob vse več prijavah, ki so postale tudi bolj zahtevnejše. Storitci so vse bolj večji uporabe tehnologij, z različnimi načini zakrivajo svojo identiteto, za izvrševanje kaznivih dejanj uporabljajo P2P omrežja, šifrirana omrežja, temni splet,

izkoriščajo možnosti, ki jih ponuja virtualno okolje, uporabljajo različne načine plačevanja, vključno s kripto valutami, pogosto pa plačujejo za spolno zlorabo na daljavo.

Način delovanja interneta/temnega spleta in vseh možnosti, ki jih ponuja virtualno okolje ter prilagajanje storilcev spolnih zlorab otrok, ki se povezujejo, se izobražujejo, opozarjajo in skupaj izvršujejo kazniva dejanja, narekuje prilagoditev tudi kriminalistov. Najučinkovitejši sistem preiskovanja spolnih zlorab otrok s poudarkom na identifikaciji in rešitvi otrok, žrtev spolne zlorabe je timsko delo, v obliki ene enote, kjer je prenos informacij in znanja takojšen, reševanje oziroma preiskovanje pa učinkovito.

Ustanovitev nacionalne enote za preiskovanje spolnih zlorab otrok prek interneta s poudarkom na identifikaciji žrtev bi bila za Slovensko policijo nujno potrebna. Kot rečeno bi bile preiskave učinkovitejše, saj so informacije na enem mestu, prav tako je na enem mestu vsa potrebna infrastruktura opreme in orodij za preiskovanje. Prijave se še zdaj stekajo večinoma na nacionalni nivo, delo pa je učinkovitejše predvsem zaradi stalnega prenosa znanja, izkušenj in lažje razporeditve kriminalistov pri večjih in zahtevnejših operacij.

Nosilec:

- Policija.

Rok za izvedbo:

- stalna naloga.

Kazalniki za merjenje uspešnosti:

- število izvedenih preventivnih aktivnosti v vzgojno izobraževalnih zavodih;
- ustanovitev nacionalne enote za preiskovanje spolnih zlorab otrok;
- število identificiranih otrok.

6.3 Javno spodbujanje sovraštva in nestrpnosti – sovražni govor

6.3.1 Opis problema

Sovražni govor je izražanje, ki spodbuja sovraštvo do posameznika ali skupine ljudi. Govorimo o izražanju, ki spodbuja sovraštvo proti narodnim, rasnim, verskim ali drugim skupinam ljudi. Med sovražni govor sodijo tudi žalitve ali klevetanja, ki se obravnavajo v okviru zasebnih odnosov. Sovražni govor lahko spodbuja kršitev človekovih pravic in predstavlja nevarnost za družbo tako v posamezni državi kot tudi mednarodno. Pri obravnavi sovražnega govora je včasih težko ločiti med splošno pravico do izražanja (svobodo govora) in nesprejemljivim sovražnim govorom.

Sovražni govor je Svet Evrope opredelil kot vsako izražanje, ki širi, spodbuja ali opravičuje rasno sovraštvo, sovraštvo do tujcev, antisemitizem in druge vrste sovraštva, ki temeljijo na nestrpnosti, agresivnem nacionalizmu ali etnocentrizmu, diskriminaciji in sovražnosti proti manjšinam, migrantom ali ljudem tujega rodu.

Slovenski pravni red pojma sovražni govor ne pozna. Najbolj odklonski pojavi so določeni kot elementi kaznivega dejanja v 297. členu KZ-1: javno spodbujanje ali razpihovanje sovraštva, razdora ali nestrpnosti, ki temelji na narodnostni, rasni, verski ali etnični pripadnosti, spolu, barvi kože, poreklu, premoženjskem stanju, izobrazbi, družbenem položaju, političnem ali drugem prepričanju, invalidnosti, spolni usmerjenosti ali katerikoli drugi osebni okoliščini. Poleg pravno opredeljenega sovražnega govora poznamo tudi t. i. imenovano sociološko opredelitev sovražnega govora, ki zajema še druge nesprejemljive oblike in načine javnega govora, kot so grožnje in uporaba nespoštljivih, žaljivih, poniževalnih ali vulgarnih izrazov. Tovrstno sovražno oziroma žaljivo javno izražanje ni podvrženo kaznovalnim sankcijam in zaradi načela sorazmernosti pri omejevanju svobode izražanja in načela ultima ratio pri izvrševanju kazenskega pregona tudi ne sme biti. Potrebno si je prizadevati tudi za zmanjšanje »nekaznive« sovražne retorike, ki lahko spodbuja in vpliva na pojave kaznivega in nedopustnega sovražnega govora, in sicer s preventivnimi izobraževalnimi in promocijskimi aktivnostmi. Sovražni govor utrjuje diskriminacijo, izključevanje in neenakost v družbi. Škodljiv in nevaren pojav je zlasti sovražni govor, usmerjen proti družbenim manjšinam in ranljivim, depriviligiranim skupinam, katerega namen je zatiranje in podrejanje teh skupin ter ustvarjanje zastrašujočega in ponižujočega

okolja. Skrb vzbuja tudi dejstvo, da je sovražni govor vse pogostejši pojav v političnih razpravah in javnosti, vključno z internetom, družbenimi omrežji, forum in komentarji pod spletnimi medijskimi prispevki.

Sovražni govor lahko ogrozi temeljne pravice do dostojanstva, enakosti in nediskriminacije, zato so ukrepi za preprečevanje sovražnega govora ključnega pomena tudi za zagotavljanje varstva človekovih pravic.

6.3.2 Vzroki

Z razvojem spletnega okolja, socialnih medijev, se je opazno okrepilo izražanje sovražnih stališč, žalitev, nestrpnosti, zaničevanja idr. Vzroki za porast t. i. »sovražnega govora oziroma sovražnosti« na socialnih omrežjih, forumih in v komentarjih so v dejstvu, da je to področje slabo regulirano, uporabniki pa se zaradi anonimnosti počutijo varne pred morebitnim pravnim sankcioniranjem. Z analizo je bilo tudi ugotovljeno, da gre pri naraščanju sovražnega govora za močno povezanost med aktualnimi družbenimi dogodki in sovražnim izražanjem/nestrpnostjo/idr., kar se je npr. najbolj pokazalo prav v letu 2020, ko je bila zaradi covid-19- razglašena pandemija in se je življenje na nek način preneslo v računalniško/virtualno okolje.

V zadnjih letih ima anonimnost, ki jo omogoča računalniško komuniciranje, dvojini učinek. Na eni strani se znižuje vpliv socialnega pritiska na posameznika, na drugi strani pa se zvišuje stopnja agresivnega/nepripravega/žaljivega komuniciranja. Internet in zlasti družbeni mediji so spremenili način komuniciranja, vključno s tem kako se t. i. sovražni govor širi in »potuje« po spletu. Orodja, ki jih ponuja internet, prispevajo k zaostrovanju odnosov med posamezniki in skupinami v javni sferi, hkrati pa se internet in platforme družbenih medijev uporabljajo kot prostori in orodja sovražstva/obračunavanja.

Sovražni govor se pojavlja v vseh družbah, ne glede na to, ali gre za govor brez povezave ali komentar na spletu. Včasih je težko oceniti, kdaj je komentar mišljen kot sovražni govor - zlasti če je izražen v virtualnem svetu.

Vzroki za sovražni govor so različni:

- **Nestrpnost:** Sovražni govor pogosto izhaja iz nestrpnosti do določene skupine ljudi zaradi njihove rase, religije, spolne usmerjenosti ali nacionalnosti.
- **Agresivni nacionalizem ali etnocentrizem:** Sovražni govor se lahko pojavi, ko posamezniki ali skupine ljudi verjamejo, da je njihova rasa, narodnost ali etnična skupina superiorna.
- **Lažne novice in dezinformacije:** Sovražni govor se lahko širi tudi preko lažnih novic in dezinformacij. To je še posebej pogosto na spletu, kjer je je točnost informacij težko preverljiva.
- **Neravnovesje moči:** Sovražni govor se lahko pojavi tudi kot posledica neravnovesja moči. To se lahko zgodi, ko posamezniki ali skupine ljudi uporabljajo sovražni govor kot sredstvo za uveljavljanje svoje moči nad drugimi.

6.3.3 Rešitve

Družbo je treba opozoriti, da sovražni govor ni sprejemljiv in da je vsak posameznik odgovoren za to, da se zavzema proti širjenju sovražstva.

Zagotavljati je potrebno sodelovanje med vsemi pristojnimi deležniki glede sovražnega govora, tako državnih organov in institucij, kot tudi nevladnega sektorja, civilnih iniciativ, interesnih združenj, izobraževalnega, znanstvenega in raziskovalnega sektorja, ponudnikov interneta in medijev – posebna vloga naj bo namenjena praktikom na lokalni ravni.

Ukrepi, ki predstavljajo rešitve za preprečevanje, odkrivanje in zmanjševanje sovražnosti v družbi:

- Zagotavljanje ustreznih rednih usposabljanj policistov in drugih pristojnih oseb v organih odkrivanja in pregona ter inšpekcijskih služb, in sicer z vsebinami o človekovih pravicah in etiki, ki omogočajo prepoznavanje, razumevanje in pravilno odzivanje na primere sovražnega govora.
- Nadaljnja proučitev predpisov o preprečevanju, odkrivanju, preiskovanju ter opredelitvi kaznivih dejanj in prekrškov z znaki sovražnosti, in to z namenom priprave morebitnih ustrežnejših zakonskih rešitev.

- Ustanovljen je bil Strateški svet za preprečevanje sovražnega govora, sestavljen iz predstavnikov pristojni ministerstev, predstavnikov nevladnih organizacij in posameznikov.

6.3.4 Cilji

Zmanjšati je treba obseg vseh oblik in pojavov t. i. sovražnega govora oziroma javnega spodbujanja sovraštva, nasilja in nestrpnosti.

6.3.4.1 Strategija/program – oblikovanje programov za zmanjševanje javnega spodbujanja sovraštva in nestrpnosti

Ključne dejavnosti/ukrepi

Zagotoviti je treba večje povezovanje in sodelovanje med vsemi pristojnimi deležniki na področju sovražnega govora, tako državnih organov in institucij, kot tudi nevladnega sektorja, civilnih iniciativ, interesnih združenj, izobraževalnega, znanstvenega in raziskovalnega sektorja ter ponudnikov interneta in medijev. Nadaljevati je treba proučevanje predpisov o odkrivanju, preprečevanju, preiskovanju ter opredelitvi kaznivih dejanj in prekrškov z obeležjem sovražnosti, z namenom priprave morebitnih ustrežnejših zakonskih rešitev.

Prenoviti je treba tudi določbe o prepovedi spodbujanja k neenakopravnosti in nestrpnosti ter sovraštva v Zakonu o medijih⁸ in Zakonu o avdiovizualnih medijskih storitvah,⁹ na način, da se obstoječim prepovedim doda ustrezna kazenska določba ter določi ustrezna kazenska sankcija (globa) za njihovo kršitev oziroma določijo ukrepi za odpravo nepravilnosti.

Nosilec:

- Ministrstvo za kulturo.

Sodelujoči:

- Agencija za komunikacijska omrežja in storitve;
- Strateški svet za preprečevanje sovražnega govora.

Rok za izvedbo:

- stalna naloga.

Kazalniki za merjenje uspešnosti:

- posodobljene določbe o prepovedi spodbujanja k neenakopravnosti in nestrpnosti ter sovraštva v posameznih področnih zakonih;
- število obravnavanih prekrškov (cilj je zmanjšanje ugotovljenih kršitev ter povečanje opravljenih nadzorov).

6.4 Korupcija in zaščita javnih sredstev

6.4.1 Opis problema

V dosedanjih preiskavah je bilo ugotovljeno, da je zlasti v gospodarskem in javnem sektorju veliko primerov korupcijskih ravnanj, za katera je značilen prodor korupcijskih praks na različna področja. V času velikih investicijskih naložb in projektov tako v javnem kot gospodarskem sektorju, se za doseganje koristi posameznikov, korupcijo uporablja za lažje izvrševanje različnih kaznivih dejanj tako zoper gospodarstvo kot tudi zoper uradno dolžnost, javna pooblastila in javna sredstva, kar izkrivlja konkurenco, zmanjšuje zaupanje v pravno državo in slabša draginjo.

Na področju gradnje oziroma sofinanciranja državne prometne infrastrukture gre v veliko primerih za projekte relativno visokih vrednosti, predvsem pri največjih infrastrukturnih projektih državnega pomena. V zvezi s tem se ocenjuje, da so tudi korupcijska tveganja višja, saj v posameznih projektih sodeluje tudi večje število različnih deležnikov.

⁸ Zakon o medijih (Uradni list RS, št. 110/06 – uradno prečiščeno besedilo, 36/08 – ZPOmK-1, 77/10 – ZSFCJA, 90/10 – odl. US, 87/11 – ZAvMS, 47/12, 47/15 – ZZSDT, 22/16, 39/16, 45/19 – odl. US, 67/19 – odl. US in 82/21).

⁹ Zakon o avdiovizualnih medijskih storitvah (Uradni list RS, št. 87/11, 84/15 in 204/21).

Korupcija, ki se pojavlja pri javnih naročilih, je resen problem, ki ga je potrebno obravnavati. Po podatkih Svetovne banke se ocenjuje, da predstavljajo podkupnine pri javnih naročilih kar med 8 % in 25 % vrednosti naročenih blaga, storitev ali del. Nedavna študija Evropske unije je ugotovila, da znašajo neučinkovitosti v javnih naročilih kar 18 % celotnih proračunov projektov in da dve tretjini od tega lahko pripišemo korupciji.

Republika Slovenija iz evropskega proračuna prejema in bo še prejemala znatna sredstva iz evropskega »Mehanizma za okrevanje in odpornost«, ki je namenjen za različne projekte v Republiki Sloveniji, med njimi tudi na korupcijsko izpostavljenih področjih, kot so področje javnih naročil pri velikih infrastrukturnih in drugih velikih projektih. Tveganje predstavlja tudi financiranje del pomoči za odpravo posledic poplav in plazov. Že sama povezanost z javnimi naročili, velikimi projekti na področju infrastrukture, pomeni korupcijska tveganja.

Korupcija ostaja ena izmed prioritet dela tudi v Policiji, vendar pa z vidika preventive oziroma sistemskega nadzora ne more prevzemati nalog kot izključni nosilec boja proti korupciji, saj njeno delo bazira na odkrivanju in preiskovanju kaznivih dejanjih, medtem ko je sklop koruptivnih tveganj povezan s sistemskimi ukrepi za identifikacijo tveganj, sistemskih ukrepov za preprečevanje ipd., pri čemer se policija vključuje v aktivnosti za preprečevanje korupcije pod vodenjem drugih organov.

6.4.2 Vzroki

Korupcijska kazniva dejanja so pogosto posledica netransparentnosti in slabe integritete tako v javnem kot tudi v zasebnem sektorju. Predvsem v javnem sektorju imata integriteta in transparentnost javnih uslužbencev pomembno vlogo, da se uspešno odkrivajo in predvsem prijavljajo kazniva dejanja in s tem vzpostavlja trajnostna ničelna toleranca do korupcije in drugih odklonskih dejanj.

Ocenjuje se, da na področju izvedbe projektov prometne infrastrukture glavna korupcijska tveganja izhajajo predvsem iz dejstva, da gre za relativno visoka finančna sredstva, kompleksnost postopkov ter veliko število različnih deležnikov, ki sodelujejo v posameznih fazah načrtovanja in izvedbe infrastrukturnih projektov.

6.4.3 Rešitve

Vlade so tradicionalno poskušale zmanjšati tveganje korupcije v javnih naročilih z regulacijo, vendar najnovejše raziskave kažejo, da je zakonodaja sama po sebi večinoma neučinkovita za zmanjšanje tveganja podkupovanja. Zato bi morali, da zaščitimo javna sredstva, več pozornosti nameniti praksam javnega naročanja in jih izboljšati, saj so le-te močno povezane s korupcijo. Izboljšanje teh praks bi lahko pomagalo zmanjšati korupcijo in povečati učinkovitost javnih naročil. Zakoni in prakse javnega naročanja se lahko precej razlikujejo in bi jih veljalo poenotiti.

Za merjenje zakonodaje in praks javnega naročanja je uporaben indeks, ki dokumentira obseg regulacije javnega naročanja na štirih področjih, in sicer: transparentnost, konkurenca, omejitve izključitve in integriteta pogodbe. Za merjenje praks javnega naročanja se uporabljajo ukrepi, ki preverjajo ali se in kako se prakse javnega naročanja razlikujejo od zakonov na zgoraj naštetih področjih.

Obstaja zavedanje, da je za vzpostavitev večje integritete in transparentnosti pomembno skupno in usklajeno delovanje različnih organov, zato je ena od glavnih rešitev krepitev medinstitucionalnega sodelovanja in izvajanje skupnih projektov. Policija bo kot organ odkrivanja in preiskovanja kaznivih dejanj poleg okrepljenega medinstitucionalnega sodelovanja in izvajanja permanentnega sistema usposabljanj, svoje aktivnosti v obdobju 2024-2028, usmerjala predvsem v izvajanje operativnih aktivnosti odkrivanja in preiskovanja korupcijske kriminalitete na področja, kjer so korupcijska tveganja največja (uradna dolžnost in javna pooblastila, zaščita finančnih interesov Slovenije in Evropske unije, veliki investicijski projekti ...). Prav tako obstaja dejstvo, da v naglo spreminjajočih se okoljih osumljenci postajajo v mednarodnem okolju ključni pri storitvi kaznivih dejanj korupcije, in so vse bolj informacijsko povezani, med tem ko manj pomembni udeleženci izvajajo svoje operacije relativno neodvisno ali celo izolirano. Zato je ključno tudi tesno mednarodno sodelovanje. Za učinkovito delo policije je treba zagotoviti zadostne in kakovostne kadrovske vire, ki bodo sposobni učinkovito odkrivati in preiskovati gospodarsko kriminaliteto in korupcijo.

Kot ena izmed možnih rešitev, ki bi na področju izvedbe projektov prometne infrastrukture zmanjšala možnost nastanka korupcijskih tveganj, je predvidena vzpostavitev medresorske strokovne delovne skupine, ki bi izvedla podrobnejšo analizo obravnavanega področja ter v primeru ugotovljenih večjih pomanjkljivosti predlagala določene prilagoditve oziroma dopolnitve obstoječe zakonodaje in ustaljenih dosedanjih praks. Ob tem je treba upoštevati dejstvo, da gre za zelo kompleksen sistem, ki sega na delovna področja različnih resorjev oziroma institucij (področje javnih naročil, področje financ, področje tehnične regulative, področje gospodarstva oziroma konkurenčnosti gospodarskih subjektov...).

6.4.4 Cilji

Cilj je okrepiti medresorsko, medinstitucionalno in mednarodno sodelovanje za učinkovitejši boj zoper korupcijo.

6.4.4.1 Strategija/program – vzpostavitev in/ali okrepitev pravnih, nadzornih in institucionalnih mehanizmov za identifikacijo, preprečevanje in omejevanje tveganj nepravilnosti, negospodarnosti oziroma stroškovne neupravičenosti in gradnje in sofinanciranja prometne infrastrukture

Ključne dejavnosti/ukrepi

Oblikovanje medinstitucionalne strokovne delovne skupine, ki bo izvedla analizo normativne, organizacijske in institucionalne ureditve načrtovanja, priprave in vodenja velikih projektov državnega pomena z namenom identifikacije morebitnih sistemskih pomanjkljivosti. Po opravljeni analizi delovna skupina pripravi poročilo stanja s predlogi izhodišč za sistemsko ureditev opredelitve projektne organizacijske strukture, določitve pristojnosti in nalog te strukture ter morebitno podrobnejšo ureditev postopkov načrtovanja, priprave, potrjevanja, izvajanja, spremljanja in nadzorovanja ter poročanja v povezavi z velikimi projekti državnega pomena.

Nosilec:

- Ministrstvo za infrastrukturo.

Sodelujoči:

- Ministrstvo za naravne vire in prostor;
- Ministrstvo za finance;
- Računsko sodišče Republike Slovenije;
- Ministrstvo za gospodarstvo, turizem in šport;
- Urad Republike Slovenije za nadzor proračuna;
- Ministrstvo za kohezijo in regionalni razvoj;
- Urad za okrevanje in odpornost;
- Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in inovacije.

Rok za izvedbo:

- delovna skupna pripravi terminski načrt o izvedbi posameznih ukrepov v enem mesecu po prejemu sklepov o imenovanju.

Kazalniki za merjenje uspešnosti:

- izdelana analiza normativne, organizacijske in institucionalne ureditve načrtovanja, priprave in vodenja velikih projektov;
- identificirane sistemske pomanjkljivosti;
- pripravljeno poročilo delovne skupine s predlogi izhodišč za sistemsko ureditev področja;
- izdelan terminski načrt aktivnosti priprave sistemske ureditve na podlagi predlaganih izhodišč.

6.4.4.2 Strategija/program – ureditev javnega naročanja v javnem zdravstvu z vključitvijo centralizacije in informatizacije (ter s tem izboljšanje njegove transparentnosti)

Ključne dejavnosti/ukrepi

V zdravstvu je javno naročanje posebej izpostavljeno, saj je to področje, ki je neposredno povezano z interesi tako družbe kot celote kot tudi posameznikov. Poleg dejanske vrednosti nabav, ki je relativno visoka, vendar še vedno manjša, kot je lahko na nekaterih drugih področjih, na primer v energetiki ali obrambi, je ravno človeški dejavnik tisti, ki vpliva na veliko pozornost nabave v zdravstvu: kakšne so dosežene cene za posamezno zdravilo ali medicinski pripomoček, kakšna je kakovost, kako potekajo postopki javnega naročanja, kakšne so morebitne anomalije ali katera so tveganja oziroma pojavi morebitne korupcije.

V okviru Ministrstva za zdravje je bil vzpostavljen Urad za nadzor, kakovost in investicije v zdravstvu. Med drugimi nalogami Urada je tudi priprava izhodišč za spremljanje uspešnosti poslovanja in delovanja javnih zdravstvenih zavodov, katerih ustanovitelj je Republika Slovenija, ter predlogi ministrstvu, pristojnemu za zdravje, v sprejem meril uspešnosti delovanja v zdravstvu.

Omenjeni urad pripravlja tudi vsebinska izhodišča, poročila, analize in druga gradiva s področja poslovanja javnih zdravstvenih zavodov in izdaja soglasja k finančnim načrtom javnih zdravstvenih zavodov ter primerjalne analize poslovanja javnih zdravstvenih zavodov, katerih ustanovitelj je Republika Slovenija.

V tem okviru je treba stalno zagotavljati preglednost stanja in izvajanje vseh ukrepov za vzpostavitev preglednega in učinkovitega izvajanja javnega naročanja:

- z delujočo bazo podatkov o cenah zdravil in medicinskih pripomočkov, ki mora biti upravljana tako, da se podatki ves čas posodablajo;
- z nadaljevanjem izvajanja skupnega javnega naročanja za tiste predmete, za katere je to strokovno in ekonomsko utemeljeno;
- z uvajanjem standardizacije medicinskih pripomočkov, tako da se pripravijo tehnične specifikacije in enotni tehnični opisi za posamezne skupine medicinskih pripomočkov, ki bodo veljali za vse slovenske bolnišnice;
- s striktnim izvajanjem preverjanja trga pred izvedbo postopkov javnega naročanja, predvsem z namenom zagotovitve objektivnosti in transparentnosti;
- z vzpostavitvijo sistemskih rešitev izvajanja skupnih javnih naročil bolnišnic.

Skupno javno naročanje naj bi bilo oblika javnega naročanja, ki ni nujno na ravni celotne države, ampak je treba spodbuditi bolnišnice, da se povezujejo pri nabavah med seboj glede na dejavnost, ki jo izvajajo, sposobnost nabavnih služb, zahtevnost in ceno posamezne skupine medicinskih pripomočkov.

Nosilec:

- Ministrstvo za zdravje.

Sodelujoči:

- Ministrstvo za javno upravo;
- Komisija za preprečevanje korupcije;
- Zavod za zdravstveno zavarovanje;
- Javna agencija Republike Slovenije za zdravila in medicinske pripomočke;
- raziskovalne institucije;
- Policija;
- Javna agencija Republike Slovenije za varstvo konkurence.

Rok za izvedbo:

- stalna naloga.

Kazalniki za merjenje uspešnosti:

- vsebinska izhodišča, poročila, analize in druga gradiva za izboljšanje transparentnosti javnega naročanja v javnem zdravstvu.

6.4.4.3 Strategija/program – priprava in uveljavitev sistema usposabljanja zdravstvenega osebja in njegovega financiranja tako, da ne bo tveganj odvisnosti od dobaviteljev, posrednikov in ponudnikov zdravil, medicinskih pripomočkov in medicinske opreme

Ključne dejavnosti/ukrepi

Javni zdravstveni zavodi morajo imeti izdelan letni načrt izobraževanj za zdravstveno osebje skladno s potrebami in zmožnostmi. Finančna sredstva za izvedbo letnega načrta so lahko zbrana iz različnih virov, tudi iz naslova donacij in sponzorskih sredstev, vendar ne smejo biti pogojena ali povezana s posameznimi udeleženci izobraževanj. Udeležence izobraževanj mora javni zavod določiti neodvisno ter skladno s potrebami in plani.

Poročilo o pridobitvi finančnih sredstev in izvedbi letnega načrta mora biti dosegljivo nosilcu aktivnosti. Po določilih zveze EFPIA (evropska zveza farmacevtskih industrij in združenj) se podatki o prenosih vrednosti javno objavljajo periodično, vsako leto, najkasneje do konca meseca junija, in sicer za preteklo koledarsko leto. Javna objava prenosov vrednosti vključuje podatke o vrednostih vseh sredstev, ki so jih prejeli posamezni zdravstveni delavci, zdravstvene organizacije in društva bolnikov s katerimi sodelujejo posamezne članice FarmaForuma ali FarmaForum – bodisi neposredno ali prek tretjih oseb, kot so agencije za organizacijo dogodkov.

Predvidena sta naslednja ukrepa:

- Opraviti analizo izobraževanj in strokovnih izpopolnjevanj zdravstvenih poklicev v javnih zavodih z ugotovitvijo vira financiranja ter morebitnih finančnih transakcij prek različnih društev, ki delujejo v zdravstvu.
- Priprava predloga sistemske ureditve poročanja vrednosti usposabljanj za zdravstvene delavce, zdravstvene organizacije in zdravstvene zavode.

Nosilec:

- Ministrstvo za zdravje.

Sodelujoči:

- Komisija za preprečevanje korupcije;
- Javna agencija Republike Slovenije za zdravila in medicinske pripomočke;

Rok za izvedbo:

- do konca 2028.

Kazalniki za merjenje uspešnosti:

- izdelana analiza;
- izdelan predlog sprememb.

6.4.4.4 Strategija/program – vzpostavitev in/ali okrepitev pravnih, nadzornih in institucionalnih mehanizmov za identifikacijo, preprečevanje in omejevanje tveganj nepravilnosti projektov državnega pomena, v okviru katere sodelujoča ministrstva identificirajo izpostavljene projekte državnega pomena in z ukrepi zmanjšujejo korupcijsko tveganje velikih projektov državnega pomena

Ključne dejavnosti/ukrepi

Oblikovanje medinstitucionalne strokovne delovne skupine, ki bo izvedla analizo normativne, organizacijske in institucionalne ureditve načrtovanja, priprave in vodenja velikih projektov državnega pomena z namenom identifikacije morebitnih sistemskih pomanjkljivosti. Po opravljeni analizi delovna skupina pripravi poročilo stanja s predlogi izhodišč za sistemsko ureditev opredelitve projektne organizacijske strukture, določitve pristojnosti in nalog te strukture ter morebitno podrobnejšo ureditev postopkov načrtovanja, priprave, potrjevanja, izvajanja, spremljanja in nadzorovanja ter poročanja v povezavi z velikimi projekti državnega pomena.

Nosilec:

- Ministrstvo za infrastrukturo.

Sodelujoči:

- Ministrstvo za naravne vire in prostor;
- Ministrstvo za finance;
- Računsko sodišče Republike Slovenije;
- Ministrstvo za gospodarstvo, turizem in šport;

- Urad Republike Slovenije za nadzor proračuna;
- Ministrstvo za kohezijo in regionalni razvoj;
- Urad za okrevanje in odpornost;
- Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in inovacije.

Rok za izvedbo:

- do konca 2028.

Kazalniki za merjenje uspešnosti:

- izdelana analiza normativne, organizacijske in institucionalne ureditve načrtovanja, priprave in vodenja velikih projektov;
- identificirane sistemske pomanjkljivosti;
- pripravljeno poročilo delovne skupine s predlogi izhodišč za sistemsko ureditev področja;
- izdelan terminski načrt aktivnosti priprave sistemske ureditve na podlagi predlaganih izhodišč.

6.5 Ogrožanje javnega zdravja

6.5.1 Opis problema

Področje javnega zdravja sodi med najpomembnejše vsebine širšega družbenega življenja. V okviru javnega zdravja se želi z različnimi ukrepi in aktivnostmi prispevati k izboljšanju zdravja celotnega prebivalstva in posebej različnih ciljnih skupin s povečanim tveganjem za zdravje. Pri tem se uporablja različne družbene strategije varovanja in krepitve zdravja, izvajajo se različni zdravstveno preventivni programi in aktivnosti za zmanjševanje neenakosti v zdravju. Pri tem je pomembno tudi sprotno usklajevanje medsektorskih politik s ciljem krepitve javnega zdravja vseh državljanov in za zmanjševanje tveganja zdravstvene ogroženosti vključno z hitrim odzivanjem na tveganja.

Zdravje je splošna vrednota in glavni vir za produktivno in kakovostno življenje slehernega posameznika in skupnosti kot celote. Je temelj socialnega in gospodarskega razvoja ter odsev razmer v družbi. Nanj vplivajo biološke, socialne, kulturne, tehnološke, psihološke, demografske, politične in civilizacijske razmere ter odzivanje zdravstvenega in preostalih sistemov na zdravstvene potrebe ljudi.

Resolucija o nacionalnem planu zdravstvenega varstva 2016–2025 »Skupaj za družbo zdravja« je dokument, v katerem so navedene ključne težave zdravja in sistema zdravstvenega varstva v Sloveniji ter so določeni temelji za zdravje v vseh politikah. Z vlaganji v zdravje in zdravstvo, ki jih predvideva resolucija, naj bi v prihodnje tudi učinkovitejše prispevali k trajnostnemu razvoju Slovenije.

Pri obvladovanju dejavnikov tveganja smo v Sloveniji v preteklih letih dosegli napredek, obstaja pa še veliko priložnosti za izboljšanje stanja, in sicer predvsem v uveljavljanju dokazano učinkovitih javnozdravstvenih ukrepov, kot so zvišanje cen za zdravju škodljive izdelke, zmanjšanje njihove dostopnosti in prepoved oglaševanja. Pri tem se oblikuje novo področje preventivnega delovanja preprečevanja in zatiranja kriminalitete z vidika ogrožanja javnega zdravja, kar vključuje preprečevanje in ponarejanje medicinskih izdelkov ter trgovanje z ljudmi in človeškimi organi ipd.

Izpostaviti je treba še dolge čakalne dobe za presaditev organov in velikega povpraševanja po organih zaradi česar se ta oblika trgovine v svetu krepi. Telesni organi so pogosto odstranjeni tudi s prevaro in brez pristanka žrtve. Prodajajo se vsi organi, ki so primerni za presaditev. Organi potujejo od revnih k bogatim, z globalnega juga proti severu. Naša država je kot članica Evropske unije podvržena podobnim varnostnim grožnjam na tem področju kot celotno območje Evropske unije. Povečanje števila vseh oblik kriminalitete nas obvezuje, da poiščemo učinkovite rešitve za njeno zmanjšanje, med katerimi so tudi preventivne aktivnosti za zmanjševanje ogrožanja javnega zdravja.

6.5.2 Vzroki

Ugotovljeno je bilo, da kriminalne družbe pogosto izvajajo svoje aktivnosti trgovanja s ponarejenimi medicinskimi izdelki v več državah članicah Evropske unije hkrati ali celo zunaj nje, kar pomeni, da so njihove aktivnosti grožnja za zdravje ljudi na območju Evropske unije in pogosto tudi v tretjih državah. Zato je pomembno tesno sodelovanje organov odkrivanja in pregona.

Presaditev organov in tkiv kot oblika metode zdravljenja je pomembno napredovala, in sicer tako v stopnji preživelih pacientov po presaditvi kot tudi v razvijanju novih presaditvenih metod. Uspešnost presaditve kot metode zdravljenja pa poraja veliko nesorazmerje med številom organov, ki so na voljo za presaditev, in številom ljudi, ki čakajo na presaditev. Metoda presaditve lahko doseže svoj potencial šele, ko jo družba odprto sprejme in je število ljudi, ki so pripravljeni darovati svoje organe po smrti, v skladu s povpraševanjem po organih za presaditev. Povpraševanje po vitalnih organih se je v zadnjih desetletjih eksponentno povečalo, saj je za veliko kroničnih srčnih in pljučnih bolnikov ter oseb, ki so zbolele na jetrih, presaditev edina možnost za preživetje.

Trgovina za namen nezakonite presaditve človeških organov je v mednarodnih dokumentih vključena v opredelitev trgovine z ljudmi tako kot vse druge oblike ali nameni izkoriščanja. Dogajanje na tem področju spremlja tudi Zavod RS za presaditve organov in tkiv Slovenija Transplant.

6.5.3 Rešitve

Učinkovito preprečevanje kriminalitete z vidika ogrožanja javnega zdravja je odvisno od številnih dejavnikov, zato je treba v preventivne aktivnosti vključiti različne družbene dejavnike od lokalne do državne ravni, zasebnega sektorja in civilne družbe. Nujno je ugotavljanje varnostnih problemov ter iskanje rešitev, metod in oblik dela, ki so potrebni za rešitev varnostnih problemov v povezavi s tveganjem za zdravje, pa tudi izvedba celovitega in sistematičnega usposabljanja oziroma ozaveščanja.

Slovenska kazenska zakonodaja že inkriminira kazniva dejanja s področja proizvodnje in prometa škodljivih sredstev za zdravljenje, urediti je treba tudi pravne podlage za učinkovito sodelovanje med državami članicami Evropske unije ter posameznimi pristojnimi institucijami na njeni ravni.

Pri preprečevanju trgovine z organi je ključno približati javnosti vsebine za ozaveščanje o nevarnostih pri trgovini s človeškimi organi v povezavi z obveščanjem o javnem sistemu v transplantacijski dejavnosti ter prizadevanji za kakovost delovanja celotnega sistema in posameznih elementov (uvrstitev na čakalni seznam, vodenje seznama, pridobivanje in transport organov, presaditev in kakovost življenja po njej ter po darovanju organa).

Aktivnosti je treba usmeriti v ozaveščanje javnosti o družbenih vidikih darovanja organov in tkiv v Sloveniji, pravicah in dolžnostih ljudi v povezavi z darovanjem in prejemanjem organov ter nevarnostih, ki izhajajo iz tega. Prav tako so nujne zdravstveno vzgojne aktivnosti, usmerjene v varen način življenja, tudi v povezavi s potovanji v okolja s povečanim tveganjem za tovrstna kazniva dejanja, in v ukrepe v primerih nespoštovanja osebnega dostojanstva, nevarnosti za zdravje oziroma življenje v povezavi s trgovanjem s človeškimi organi.

Nujni so medsektorski nadzor in preprečevanje kakršnih koli kartelnih dogovorov in nedovoljenih vplivov ter nasprotja interesov v procesu transplantacijske dejavnosti, nabave v zdravstvu in s tem odprava preplačil zdravil, medicinskih pripomočkov in opreme ter prelaganje stroškov na paciente.

6.5.4 Cilji

- Zagotoviti je treba ustrezno povezovanje pristojnih institucij ter njihovo učinkovito ukrepanje glede ponarejanja medicinskih izdelkov.
- Učinkovitejše izvajanje, vzajemno ukrepanje pristojnih institucij in uveljavljanje zakonodaje za preprečevanje, zatiranje in sankcioniranje kaznivih dejanj zoper zdravje in/ali življenje ljudi.
- Čim širšo skupnost je treba ozaveščati o pomenu spoštovanja človekovih pravic v povezavi z varovanjem zdravja in prepoznavanjem vseh oblik tveganj in kršitev ter o ukrepanju zoper njih.
- Javnost je treba stalno seznanjati o nevarnostih trgovine s človeškimi organi v povezavi z obveščanjem o javnem sistemu v transplantacijski dejavnosti ter prizadevanjih za kakovost delovanja celotnega sistema in posameznih elementov (uvrstitev na čakalni seznam, vodenje seznama, pridobivanje in transport organov, presaditev in kakovost življenja po njej ter po darovanju organa).
- Izboljšati je treba sistem ozaveščanja javnosti o družbenih vidikih darovanja organov in tkiv v Sloveniji, pravicah in dolžnostih ljudi v povezavi z darovanjem in prejemanjem organov ter nevarnostih, ki izhajajo iz tega.

- Okrepiti je treba zdravstvenovzgojne aktivnosti, usmerjene v zdrav in varen način življenja, tudi v povezavi s potovanji v okolja s povečanim tveganjem za tovrstna kazniva dejanja, in v ukrepe v primerih nespoštovanja osebnega dostojanstva, nevarnosti za zdravje oziroma življenje v povezavi s trgovanjem s človeškimi organi.

6.5.4.1 Strategija/program – preprečevanje ponarejanja medicinskih izdelkov in podobnih dejanj, ki ogrožajo javno zdravje

Ključne dejavnosti/ukrepi

V Sloveniji je s 1. septembrom 2022 v veljavi Konvencija Sveta Evrope o ponarejanju medicinskih izdelkov in podobnih kaznivih dejanjih, ki ogrožajo javno zdravje - MEDICRIME, ustrezno je dopolnjen 183. člen KZ-1 in dodan novi 183.a člen KZ-1.

Pravna podlaga tako omogoča pregon in sankcioniranje vseh dejanj povezanih s proizvodnjo in prometom škodljivih sredstev za zdravljenje, kamor sodijo tudi ponarejeni medicinski izdelki. Prav tako omogoča pregon in sankcioniranje proizvodnje, prodaje in prometa prehranskih dopolnil, ki so jim dodane nedeklarirane zdravilne učinkovine, kar poveča tveganje za uporabnika in ogroža njegovo zdravje.

Preprečevanje in pregon teh kaznivih dejanj sta izrazito medresorska in zahtevata dobro sodelovanje med pristojnimi organi. Zahtevata tudi programe izobraževanja, ozaveščanja in opolnomočenja vseh deležnikov. Zato je potrebno okrepiti delovanje medresorske koordinacijske delovne skupine.

Nosilec:

- Ministrstvo za zdravje.

Sodelujoči:

- Ministrstvo za pravosodje;
- Javna agencija Republike Slovenije za zdravila in medicinske pripomočke;
- Policija;
- Finančna uprava Republike Slovenije;
- Ministrstvo za javno upravo.

Rok za izvedbo:

- do konca 2028.

Kazalniki za merjenje uspešnosti:

- preventivni program za preprečevanje tovrstnih kaznivih dejanj;
- število srečanj medresorske koordinacije;
- število uspešno izvedenih pregonov tovrstnih kaznivih dejanj;
- število izvedenih izobraževanj in posvetov o tem.

6.5.4.2 Strategija/program – preprečevanje trgovine s človeškimi organi

Za usklajen pristop in učinkovito preprečevanje ter pregon kaznivih dejanj trgovanja s človeškimi organi je v Sloveniji treba okrepiti sodelovanje vseh institucij na tem področju in preveriti potrebo po novelaciji relevantne zakonodaje s hkratnim izobraževanjem in ozaveščanjem vseh deležnikov.

Trgovanje s človeškimi organi je eno od najbolj zavržnih dejanj. Trgovanje z organi in trgovina z ljudmi za namen pridobivanja organov za presaditve sta pogosto mednarodni, to pa zahteva usklajen pristop in usklajene nacionalne zakonodaje. Mednarodna Konvencija na tem področju, ki jo je Slovenija že ratificirala, ponuja edinstveno priložnost, da dosežemo ta cilj z vzpostavitvijo jasnih pravnih norm glede dejanj, ki jih je kot kriminal treba definirati na mednarodni ravni. Da bi se ta pravni instrument izkazal kot resnično učinkovit, sta potrebna skupni pristop h konvenciji in trdno skupno stališče, da se te prakse nikakor ne nadaljujejo in da se izkoreninijo.

Vsebine za ozaveščanje vsebujejo informacije o nevarnostih pri trgovini s človeškimi organi v povezavi z obveščanjem o javnem sistemu v transplantacijski dejavnosti ter prizadevanjih za kakovost delovanja

celotnega sistema in posameznih elementov (uvrstitev na čakalni seznam, vodenje seznama, pridobivanje in transport organov, transplantacija in kakovost življenja po njej ter po darovanju organa). Aktivnosti bodo usmerjene v ozaveščanje javnosti o družbenih vidikih darovanja organov in tkiv v Sloveniji, pravicah in dolžnostih ljudi v povezavi z darovanjem in prejetjem organov ter nevarnostih, ki izhajajo iz tega. Usmerjene bodo tudi v zdravstvenovzgojne aktivnosti o varnem načinu življenja, tudi v povezavi s potovanji v okolja s povečanim tveganjem za tovrstna kazniva dejanja, in ukrepe v primerih nespoštovanja osebnega dostojanstva, nevarnosti za zdravje/življenje v povezavi s trgovanjem s človeškimi organi.

Nosilec:

- Ministrstvo za zdravje.

Sodelujoči:

- Ministrstvo za pravosodje;
- Javna agencija Republike Slovenije za zdravila in medicinske pripomočke;
- Zavod Republike Slovenije za presaditve organov in tkiv Slovenija Transplant;
- Policija;
- Finančna uprava Republike Slovenije;
- Državno odvetništvo Republike Slovenije;
- Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje;
- Ministrstvo za javno upravo;
- nevladne organizacije.

Rok za izvedbo:

- do konca 2028.

Kazalniki za merjenje uspešnosti:

- vzpostavitev medresorske koordinacije in število srečanj;
- število uspešno izvedenih pregonov tovrstnih kaznivih dejanj;
- število izvedenih izobraževanj, posvetov in publikacij o tem.

6.6 Informacijska varnost

6.6.1 Opis problema

Vse hitrejši in stalni razvoj informacijsko-komunikacijskih tehnologij ter njegova najrazličnejša uporaba prinaša koristi za moderno družbo, a obenem vpliva na pojav novih in tehnološko vse bolj dovršenih kibernetских groženj. Vseskozi se povečuje uporaba informacijsko-komunikacijskih sistemov in omrežij, zato se povečujeta tudi pomen in vrednost, ki jih ti sistemi pomenijo za javni in zasebni sektor, uspešen razvoj gospodarstva, nevladne organizacije in individualne uporabnike. Odvisnost med sistemi in od teh sistemov je čedalje večja, saj ne omogočajo le stabilnega in učinkovitega delovanja gospodarstva ter domače in mednarodne trgovine, temveč tudi tekoče delovanje družbenega, kulturnega in političnega življenja ter nemoteno in zanesljivo delovanje kritične infrastrukture. Varnost omrežij in informacij v njih prispeva k spoštovanju pomembnih vrednot in ciljev v družbi, kot so demokracija, spoštovanje zasebnosti, gospodarska rast, prost pretok idej ter gospodarska in politična stabilnost.

Vzporedno s tem se vsak dan porajajo nove in tehnološko vse bolj izpopolnjene kibernetске grožnje, ki so pogosto odraz tudi globalnih geopolitičnih razmer. Vse izrazitejše so težnje po uporabi informacijsko-komunikacijskih tehnologij za politično, gospodarsko in vojaško prevlado. Kibernetски vdori v informacijsko-komunikacijsko infrastrukturo in posledično s tem povezana kibernetска kriminaliteta so ena izmed najpomembnejših varnostnih groženj sodobnemu razvitemu svetu.

Podobno kot v fizičnem svetu tudi do kibernetске kriminalitete ne smemo biti strpni in jo je treba preganjati. Težava, ki se pojavlja pri spopadanju z njo, je veliko temno polje, ki onemogoča presojo njenega dejanskega stanja. Gre za obliko kriminalitete, ki je žrtve pogosto ne zaznajo ali pa za zaznavo potrebujejo ogromno časa, kar posledično onemogoča učinkovite reakcije in preiskovanje.

Prijave informacijskih incidentov in kibernetских napadov uradnim organom so zelo redke, zato večina uresničenih groženj ni ustrezno obravnavana, nizka stopnja verjetnosti odkritja in kaznovanja pa je

zagotovo spodbujevalna okoliščina za motivacijo storilcev. Pri tem so zelo pomembne vloga organov odkrivanja, pregona in sojenja, njihova učinkovita organiziranost, mednarodna povezanost ter strokovna usposobljenost. To pomeni, da se morajo poleg kriminalistov tudi tožilci in sodniki čim prej seznaniti vsaj z osnovami komunikacijsko-informacijskih sistemov in omrežij, spoznati najpomembnejše gradnike teh sistemov in načine komunikacije ter v postopke priprave zakonodaje s tega področja vključevati ustrezne tehnične strokovnjake. Še pomembnejše je dobro poznavanje postopkov za preiskovanje omrežnih varnostnih incidentov, torej digitalne forenzike. Vse to znanje je pomembno tudi za uspešen pregon »običajnih« vrst kaznivih dejanj, saj se tudi za njihovo izvedbo vedno bolj uporabljajo storitve, ki jih omogočajo internet in druge vrste omrežij. Poleg tega je vse bolj pomembno tudi povezovanje organov pregona z drugimi deležniki. To pomeni, da se morajo poleg kriminalistov tudi tožilci in sodniki čim prej seznaniti vsaj z osnovami komunikacijsko-informacijskih sistemov, spoznati najpomembnejše gradnike teh sistemov in načine komunikacije, v postopke priprave zakonodaje s tega področja pa je potrebno vključevati tudi ustrezne tehnične strokovnjake. Še pomembnejše je dobro poznavanje postopkov za preiskovanje omrežnih varnostnih incidentov, torej digitalne forenzike. Vse to znanje je pomembno tudi za uspešen pregon »običajnih« vrst kaznivih dejanj, saj se tudi za njihovo izvedbo vedno bolj uporabljajo storitve, ki jih omogočajo internet in druge vrste omrežij. Poleg tega je vse bolj pomembno tudi povezovanje organov pregona z drugimi deležniki.

Vrednost črnega elektronskega trga se ocenjuje na tisoče milijard evrov. Sestavljajo ga manjše elektronske goljufije, ponarejanje elektronske identitete, vdori v računalnike, kraja podatkov, kibernetško izsiljevanje, kibernetški terorizem in distribucija nelegalnih vsebin – od piratstva in prepovedanih izdelkov do fotografij in posnetkov spolnih zlorab otrok.

6.6.2 Vzroki

Evropska agenda za varnost (The European Agenda on Security – COM (2015) 185 final) iz leta 2015 kibernetško kriminaliteto navaja kot eno od treh groženj za evropsko varnost (poleg terorizma in organiziranega kriminala). V skladu s to agendo je kibernetška kriminaliteta vedno večja grožnja temeljnim državljskim pravicam in gospodarstvu, pa tudi razvoju uspešnega enotnega digitalnega trga. Ker se vedno več aktivnosti opravlja po svetovnem spletu (trgovina, bančništvo ...), je to ogrožen potencialni dobiček za storilce kaznivih dejanj. Kibernetški kriminalci lahko kriminalna dejanja izvajajo iz tretjih držav, ob minimalni izpostavljenosti zaradi uporabe tehnik anonimiziranja in izkoriščanja anonimnih plačilnih mehanizmov za nedovoljeno spletno trgovino z drogami in orožjem, pranjem denarja itd. V naslednjih letih se bodo verjetno okrepili tudi kibernetški terorizem in hibridne grožnje. Kibernetška kriminaliteta je tesno povezana tudi s spolnim izkoriščanjem otrok.

Za posameznike in organizirane kriminalne združbe je kibernetška kriminaliteta zelo privlačna, saj z majhnim tveganjem omogoča velike zaslužke. Kazni za tovrstne prestopke so običajno nižje od tistih, ki so zagrožene za, denimo, oborožene rope. Zaradi globalnosti in tehnične dovršenosti je kibernetško kriminaliteto težko preganjati, osebni računalniki in pametni telefoni pa ostajajo za večino uporabnikov le črne škatle. Med glavne ovire, ki otežujejo učinkovito odzivanje na kibernetško kriminaliteto, spadajo: anonimnost in geografska oddaljenost med žrtvijo in storilcem, stalen razvoj novih tehnologij in vrst ranljivosti, različni pravni redi med državami, ki so vpletene v primere, in počasnejše zaznavanje oškodovanosti, predvsem na ravni individualnih uporabnikov.

Uspešne strategije za preganjanje kibernetškega kriminala še ni. Ponudniki digitalnih storitev se bojijo, da bi preostre varnostne zahteve uporabnike odvrnile od elektronskega poslovanja, na katerem temelji celotna digitalna ekonomija, zato prevzemajo stroške prevar ali jih skupaj z zavarovalnicami neopazno povrnejo z višjimi premijami. Številne države, ki so znane po razširjenosti elektronskega kriminala (Nigerija, Rusija, Kitajska ...), domačih kriminalcev ne preganjajo, dokler so njihove žrtve v drugih državah.

6.6.3 Rešitve

- Vlada Republike Slovenije je na podlagi tretjega odstavka 21. člena in prvega odstavka 25. člena Zakona o Vladi Republike Slovenije in 27. člena Zakona o informacijski varnosti¹⁰ (v nadaljnjem

¹⁰ Zakon o informacijski varnosti (Uradni list RS, št. 30/18, 95/21, 130/22 – ZEKom-2, 18/23 – ZDU-10 in 49/23).

besedilu: ZInfV) izdala Odlok o ustanovitvi, nalogah in organizaciji Urada Vlade Republike Slovenije za informacijsko varnost (v nadaljnjem besedilu: URSIV). URSIV je pristojni nacionalni organ za informacijsko varnost, ki deluje kot samostojna vladna služba. Njegovo osnovno poslanstvo je dvig odpornosti na kibernetiske grožnje, ki lahko ogrozijo posameznika, podjetja, državne organe in družbo kot celoto. V ta namen povezuje deležnike v nacionalnem sistemu informacijske varnosti in na strateški ravni koordinira operativne zmogljivosti v sistemu. Posebno pozornost posveča zavezancem po ZInfV iz skupine izvajalcev bistvenih storitev na področjih energije, digitalne infrastrukture, oskrbe s pitno vodo in njene distribucije, zdravstva, prometa, bančništva, infrastrukture finančnega trga, preskrbe s hrano in varstva okolja, iz skupine ponudnikov digitalnih storitev in iz skupine organov državne uprave. Poleg omenjenega URSIV izvaja naloge enotne kontaktne točke za zagotavljanje čezmejnega sodelovanja z ustreznimi organi drugih držav članic Evropske unije in z evropsko mrežo skupin CSIRT ter druge naloge mednarodnega sodelovanja. Z lastno inšpekcijsko službo izvaja nadzor nad izvajanjem ZInfV.

- Aprila 2023 je bil sprejet Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o informacijski varnosti¹¹ (v nadaljnjem besedilu: ZInfV-B). Z ZInfV-B se povečuje zaščita centralnega informacijsko-komunikacijskega sistema, ki predstavlja hrbtenico informacijske podpore državnih organov (in drugih subjektov), ki se vanj povezujejo, posledično pa se zmanjšujejo tveganja in izpostavljenost tega sistema kibernetiskim grožnjam. ZInfV-B v ta namen predpisuje obveznosti in minimalne tehnične ukrepe in zahteve, ki jih bodo morali subjekti, ki se povezujejo s centralnim informacijsko-komunikacijskim sistemom in hkrati doslej še niso bili zavezani po ZInfV kot izvajalci bistvenih storitev ali kot organi državne uprave izpolnjevati, če želijo ostati povezani s tem sistemom. S tem namenom se določa nova kategorija zavezancev, tako imenovani povezani subjekti in se hkrati določajo dodatne pristojnosti za CSIRT organov državne uprave in za pristojni nacionalni organ za informacijsko varnost. Prav tako zakonska novela določa pravno podlago za izdajo uredbe, ki bo določala minimalni obseg zahtev glede informacijske varnosti pri povezanih subjektih ter bo nadomestila uporabo nesistemske in pomanjkljive Uredbe o informacijski varnosti v državni upravi, ki je z dnem uveljavitve ZInfV-B prenehala veljati ob sicer omogočeni nadaljnji uporabi do pričetka uporabe nove uredbe. Brez poseganja v predpise s področja varstva osebnih podatkov se omogoča tudi ohranjanje dnevniških zapisov o delovanju ključnih krmilnih ali nadzornih informacijskih sistemov ali delov omrežja zavezancev za več kot šest mesecev, če so izpolnjeni ustrezni pogoji. Nenazadnje se ureja učinkovit nadzor in sankcioniranje. Nadzor bodo izvajali inšpektorji za informacijsko varnost, ki delujejo v Inšpekciji za informacijsko varnost pri Uradu Vlade Republike Slovenije za informacijsko varnost.

Na ravni Evropske unije je bila sprejeta Direktiva EU 2022/2555 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 14. december 2022 o ukrepih za visoko skupno raven kibernetiske varnosti v Uniji, spremembi Uredbe (EU) št 910/2014 in Direktive (EU) 2018/1972 ter razveljavitvi Direktive (EU) 2016/1148 (direktiva NIS 2) s katero se izboljšuje odpornost in zmogljivost odzivanja na incidente, tako javnih kot zasebnih subjektov ter Evropske unije kot celote na področju kibernetiske varnosti in zaščite kritične infrastrukture. Digitalna transformacija družbe je razširila področje kibernetiskih groženj in prinaša nove izzive, na katere se je treba dejavno odzivati. Krepi se situacijsko zavedanje in kolektivna sposobnost odzivanja. Določa se nov način določanja zavezancev in sicer na podlagi enotnega kriterija, ki temelji na velikosti podjetij (vključitev srednjih in velikih podjetij). Zavezanci se delijo na bistvene in pomembne. Dodajajo se tudi novi sektorji na podlagi njihove kritičnosti do gospodarstva in družbe. Uvaja tudi natančnejše določbe o postopku poročanja o incidentih, vsebini poročil in rokih za predložitev le-teh. Med drugim določa tudi strožje nadzorne ukrepe, okrepljeno varnost dobavnih verig ter vzpostavlja osnovni okvir za usklajeno razkritje ranljivosti.

- URSIV pripravlja spremembe in dopolnitve ZInfV, ki bo v slovenski pravni red prenesel sprejeto Direktivo EU 2022/2555 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 14. december 2022.
- Za učinkovito zagotavljanje kibernetiske varnosti je ključnega pomena ozaveščanje in sodelovanje vseh relevantnih deležnikov.

¹¹ Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o informacijski varnosti (ZInfV-B) (Uradni list RS, št. 49/2023).

- ZInfV je vzpostavil osnovni ekosistem kibernetске varnosti v Sloveniji v okviru katerega opredeljuje strategijo kibernetске varnosti, delovanje pristojnega nacionalnega organa, nacionalnega CSIRT in CSIRT organov državne uprave). ZInfV kot zavezanec po zakonu predvideva izvajalce bistvenih storitev, ponudnike digitalnih storitev, organe državne uprave, ki upravljajo z informacijskimi sistemi in deli omrežja oziroma izvajajo informacijske storitve, nujne za nemoteno delovanje države ali za zagotavljanje nacionalne varnosti, in državne organe, organe lokalnih skupnosti, javne agencije in nosilce javnih pooblastil ter druge subjekte, ki se povezujejo s centralnim državnim informacijsko-komunikacijskim omrežjem oziroma sistemom.
- V prihodnje je treba še krepiti povezanost dveh področji, ki se pogosto obravnavata ločeno, a sta dejansko pomembno prepleteni. To sta kibernetска varnost in zaščita kritične komunikacijsko-informacijske infrastrukture. Obe področji sta seveda tudi povezani s kibernetсko kriminaliteto, saj ta nanju škodljivo vpliva. Morda se zdi, da kibernetска kriminaliteta na kritično komunikacijsko-informacijsko infrastrukturo nima opaznega ali pomembnega vpliva, vendar se je treba zavedati, da je ta, če do njega pride, lahko izjemno uničujoč. Vsekakor pa je zaščita kritične komunikacijsko-informacijske infrastrukture v očitni povezavi s kibernetсko obrambo države, ki je prav tako povezana z vsemi do zdaj omenjenimi področji.
- Za boljše razumevanje kibernetске kriminalitete je treba okrepiti in spodbuditi znanstvenoraziskovalne aktivnosti na domenskem področju, predvsem pa študije, s katerimi bomo bolje razumeli značilnosti viktimizacije, vedenje uporabnikov, (splošne in specifične) značilnosti kibernetских groženj med uporabniki in organizacijami v Sloveniji (zasebno in pri delu) ter učinkovitost posameznih varnostnih rešitev. S tovrstnim znanjem lahko izboljšamo (preventivno) delovanje organov pregona in uporabnikov.
- Vse državljane je treba stalno ozaveščati o pomenu kibernetске varnosti, saj to prispeva k oblikovanju oziroma izboljšanju kulture informacijske varnosti. Nadaljevati je treba z izvajanjem že obstoječih programov ozaveščanja ter vzpostavljati nove na področjih, ki še niso ustrezno pokrita. V te aktivnosti je treba vključiti tudi civilno družbo. Vsebine kibernetске varnosti je treba vključiti v učne programe izobraževalnih ustanov na vseh ravneh izobraževalnega sistema.

6.6.4 Cilji

- Posodobitev nacionalnega sistema kibernetске varnosti skladno s sprejeto Direktivo EU 2022/2555.
- Varnost državljanov v kibernetском prostoru.
- Izboljšanje kibernetске varnosti v gospodarstvu.
- Zatiranje kibernetске kriminalitete.

6.6.4.1 Strategija/program – vzpostavitev nacionalnega sistema informacijske varnosti

Ključne dejavnosti/ukrepi

Nadaljevati z razvojem in krepitvijo kibernetских zmogljivosti v državi. Posodobiti pravne podlage in s tem povezane podzakonske akte na področju kibernetске varnosti. Nadaljevati s krepitvijo medsebojnega sodelovanja na področju kibernetске varnosti. Vzpostaviti in krepiti take kibernetске zmogljivosti, da bodo sposobne samostojno varovati lastne komunikacijsko-informacijske sisteme. Krepiti sodelovanje med državnimi organi na področju zagotavljanja kibernetске varnosti. Krepiti mednarodno sodelovanje na področju kibernetске varnosti. Nacionalni sistem kibernetске varnosti ter deležnike v tem sistemu je treba kadrovsko, finančno, strokovno in tehnološko ustrezno okrepiti. Zagotoviti pogoje za kontinuirano delovanje koordinacije med ključnimi državnimi organi na področju kibernetске varnosti. Zagotoviti pogoje za nadaljevanje dela odzivnih centrov za kibernetске dogodke. Krepiti sodelovanje z zavezanci v skladu z zakonom s področja informacijske varnosti.

Nosilec:

- Urad Vlade Republike Slovenije za informacijsko varnost.

Sodelujoči:

- Ministrstvo za digitalno preobrazbo;

- Ministrstvo za obrambo;
- Ministrstvo za notranje zadeve;
- Policija;
- Ministrstvo za zdravje;
- Ministrstvo za zunanje in evropske zadeve;
- Slovenska obveščevalno-varnostna agencija.

Rok za izvedbo:

- stalna naloga.

Kazalniki za merjenje uspešnosti:

- ponovna določitev zavezancev (v skladu z NIS 2 in prenovljenim ZinfV);
- vzpostavitev sistema razkrivanja ranljivosti;
- delovanje koordinacijske skupine;
- sprejete ustrezne pravne in regulativne podlage.

6.6.4.2 Strategija/program – varnost državljanov v kibernetnem prostoru

Ključne dejavnosti/ukrepi

Državljanje je treba seznaniti z nevarnostmi in tveganji v kibernetnem prostoru, z načini za njihovo obvladovanje in s tem povezano odgovornostjo vsakega posameznika za lastno varnost. Ozaveščanje in izobraževanje sta izredno pomembna, saj prispevata k oblikovanju oziroma izboljšanju varnostne kulture uporabnikov kibernetnega prostora. Še naprej je treba zagotavljati izvajanje že obstoječih nacionalnih programov ozaveščanja in izobraževanja (Varni na internetu, Center za varnejši internet (SAFE.SI, TOM telefon, Spletno oko)), jih nadgrajevati, razširiti in z njimi nagovarjati nove ciljne skupine uporabnikov. Vzpostaviti pogoje za pridobivanje znanja s področja kibernetne varnosti med šolajočo se populacijo s čimer se bo povečal nabor ljudi z znanjem o kibernetni varnosti in bazen bodočih strokovnjakov na tem področju. Vsebine kibernetne varnosti je nujno treba sistemsko vključiti v šolski prostor oziroma učno okolje izobraževalnih ustanov na vseh, še zlasti pa na nižjih (osnovno- in srednješolska) ravneh izobraževalnega sistema. K dvigu ravni kibernetne varnosti med šolajočo se populacijo bo pripomogla tudi vzpostavitev mreže srednjih šol za kibernetno varnost, ki bodo ponujala dodatno izobraževanje in usposabljanje s področja kibernetne varnosti (npr. v obliki dodatnega pouka ali krožkov, v katere se bodo vključili zainteresirani posamezniki). Z mrežo šol se bo vzpostavilo okolje, v katerega bodo vključene izobraževalne ustanove (srednje, kasneje morda tudi osnovne šole in fakultete) in gospodarstvo. Zasledovati je treba tudi cilj povečanja vključenosti žensk v vsebine s področja kibernetne varnosti. S projekti osveščanja o varni rabi interneta je treba nasloviti tudi ostale starostne skupine, kot so delovno aktivni in starejši državljani.

Nosilec:

- Urad Vlade Republike Slovenije za informacijsko varnost.

Sodelujoči:

- Ministrstvo za digitalno preobrazbo;
- Ministrstvo za obrambo;
- Ministrstvo za notranje zadeve;
- Policija;
- Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in inovacije;
- Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje;
- Zavod Republike Slovenije za šolstvo;
- Ministrstvo za javno upravo.

Rok za izvedbo:

- stalna naloga.

Kazalniki za merjenje uspešnosti:

- število izobraževanj glede kibernetne varnosti in kriminalitete;
- število preventivnih programov za preprečevanje kibernetne kriminalitete;
- nadgradnja in širitev obstoječih nacionalnih programov ozaveščanja in izobraževanja;
- vnos vsebin kibernetne varnosti v šolski prostor in učno okolje izobraževalnih ustanov;
- programi za vključevanje žensk v področje kibernetne varnosti;
- vzpostavitev mreže šol za kibernetno varnost.

6.6.4.3 Strategija/program – izboljšanje ravni informacijske/kibernetske varnosti v gospodarstvu

Ključne dejavnosti/ukrepi

Zagotavljanje kibernetske varnosti v gospodarstvu je zlasti pomembno v okolju digitalnega podjetništva in industrije, ko so praktično že vsi procesi vsaj informacijsko podprti oziroma vse bolj tudi utemeljeni. Poleg tega je treba spodbujati razvoj, raziskave in inovacije na področju kibernetske varnosti ter vpeljavo novih tehnologij, potrebnih za dodaten preboj na tem področju. Država mora spodbujati povezovanje akademsko-raziskovalnih institucij in gospodarstva na nacionalni in tudi na mednarodni ravni. Vzporedno je treba izvajati programe ozaveščanja podjetij o tveganjih kibernetskega prostora in varni uporabi informacijsko-telekomunikacijskih tehnologij. Nadaljevati s skupnim sodelovanjem (državni organi in gospodarske družbe) na mednarodnih vajah s področja kibernetske varnosti. Strategija digitalne transformacije gospodarstva horizontalno naslavlja področje kibernetske varnosti. Digitalno inovacijsko stičišče Slovenije za potrebe dviga kibernetske varnosti v gospodarstvu dodeljuje vavčerje. V okviru ukrepa digitalno opismenjevanje otrok in mladih gre za sofinanciranje izvedbe programov neformalnega usposabljanja za otroke in mlade (do 30 let) za spodbujanje zanimanja za digitalne tehnologije, njihovo razumevanje ter odgovorno in varno uporabo ter pridobivanje digitalnih kompetenc do 6. ravni po okviru digitalnih kompetenc za državljane (DigComp 2.2). Do leta 2030 nameravamo vključiti do 98 tisoč otrok in mladih, ki bodo prek udeležbe v programih zanesljivo usvojili osnovne in/ali napredne digitalne kompetence.

Povezava do digitalnega cilja: Le 63 % mladih v Sloveniji starih od 16 do 24 let ima vsaj osnovna digitalna znanja in spretnosti, kar je peti najslabši rezultat med vsem državami članicami Evropske unije. Četrtnina mladih dosega le nizko raven digitalnih spretnosti in znanj, kar je tretji najslabši rezultat. Mladi se v celotni starostni kategoriji od 16 do 29 let v Sloveniji približajo povprečju Evropske unije le pri osnovnih digitalnih spretnostih in znanjih. Pričakujemo, da bo ukrep neposredno prispeval k doseganju cilja 80 % prebivalstva z osnovnimi digitalnimi kompetencami.

Okvirni časovni razpored: Prve aktivnosti so se pričele izvajati v letu 2023. Prek večletnih javnih razpisov načrtujemo nadaljevanje vse do vključno leta 2030.

V okvir programov bo do leta 2030 vključenih 98.000 otrok in mladih, kar bo neposredno prispevalo k doseganju cilja vsaj 80 % prebivalstva z vsaj osnovnimi digitalnimi kompetencami do leta 2030.

V okviru ukrepa digitalno opismenjevanje odraslih je namen krepitev zavesti o prednostih uporabe digitalnih orodij za življenje posameznika in družbo kot celoto ter krepitev zaupanja v digitalne tehnologije, razumevanje digitalnih tehnologij ter njihove odgovorne in varne uporabe. Gre za sofinanciranje izvajanja izobraževalnih programov za prebivalce stare 30 let in več za pridobitev osnovnih in naprednih digitalnih kompetenc. Izvajanje programov vključuje tudi svetovanje v procesu izobraževanja.

Povezava do digitalnega cilja: V letu 2021 je imela v Sloveniji najmanj osnovne digitalne spretnosti le polovica prebivalcev, starih 16 do 74 let. Z ukrepom bomo neposredno prispevali k doseganju cilja 80 % ljudi z osnovnimi digitalnimi kompetencami.

Okvirni časovni razpored: Ukrep se bo začel izvajati v letu 2023 in se bo izvajal do vključno leta 2030. Do vključno 2030 bo v ukrep vključenih 129.000 prebivalcev.

Nosilec:

- Urad Vlade Republike Slovenije za informacijsko varnost.

Sodelujoči:

- Ministrstvo za digitalno preobrazbo;
- Ministrstvo za gospodarstvo, turizem in šport;
- Ministrstvo za notranje zadeve;
- Policija;
- Ministrstvo za obrambo;
- Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in inovacije.

Rok za izvedbo:

- stalna naloga.

Kazalniki za merjenje uspešnosti:

- število izobraževanj/ozaveščanj glede kibernetске varnosti in kriminalitete;
- število vpeljanih novih tehnologij;
- število inovacij v kibernetски varnosti;
- izvedba srečanj z zavezanci iz zakona s področja informacijske varnosti;
- sodelovanje na mednarodnih vajah s področja kibernetске varnosti.

6.6.4.4 Strategija/program – nadaljnje razvijanje digitalne forenzike na področju zatiranja kibernetске kriminalitete**Ključne dejavnosti/ukrepi**

Pri zatiranju kibernetске kriminalitete je treba razvijati dodatne zmogljivosti policije in pravosodnih organov. Večjo pozornost je treba nameniti razvoju digitalne forenzike in ustrezni usposobljenosti organov odkrivanja in pregona. Zagotoviti je treba ustrezne zmogljivosti organov odkrivanja in pregona za odkrivanje, preiskovanje in pregon kibernetске kriminalitete ter redno usposabljanje o informacijskih tehnologijah in kibernetски kriminaliteti za organe odkrivanja in pregona.

Nosilec:

- Policija.

Sodelujoči:

- Urad Vlade Republike Slovenije za informacijsko varnost;
- Urad Vlade Republike Slovenije za varovanje tajnih podatkov;
- Urad Republike Slovenije za preprečevanje pranja denarja;
- Ministrstvo za notranje zadeve;
- Ministrstvo za pravosodje;
- Vrhovno državno tožilstvo.

Rok za izvedbo:

- stalna naloga.

Kazalniki za merjenje uspešnosti:

- število preventivnih programov glede informacijske/kibernetске varnosti;
- število preiskanih kaznivih dejanj kibernetске kriminalitete;
- število mednarodnih kriminalističnih preiskav kibernetске kriminalitete;
- dopolnitev ustrezne zakonodaje.

6.6.4.5 Strategija/program – preprečevanje, odkrivanje in preiskovanje kibernetске kriminalitete**Ključne dejavnosti/ukrepi**

Z razvojem informacijske tehnologije in spletnih okolij ter informacijsko spletnih orodij, se zelo hitro razrašča tudi kibernetски kriminal, ki tovrstni razvoj spretno izkorišča za izvrševanje kaznivih dejanj v spletnem okolju. Utemeljeno se lahko pričakuje njen še večji in še hitrejši razmah z vse hitrejšim razvojem in uporabo umetne inteligence. Na ta način se soočamo s prelomnimi spremembami tudi na področju kriminalitete, kar bo imelo velik vpliv na celotno sodobno globalno družbo. Klasični kriminal se iz ulice v vse večji meri umika v kibernetско okolje, ki storilcem omogoča veliko mero anonimnosti, dostopnosti do spletnih storitev in posledično do potencialnih žrtev/predmetov napada. Poleg veliko novih možnosti za kriminalne aktivnosti, jim to novo okolje predstavlja tudi dovolj varno okolje z relativno nizko stopnjo tveganja, da bi jih policija pri njihovih prepovedanih dejanjih izsledila.

Kibernetская kriminaliteta ponuja storilcem kaznivih dejanj veliko možnosti, saj za izvajanje svojih kriminalnih aktivnosti, izkoriščajo spletno trgovanje in bančništvo. Tovrstni kriminal ogroža tudi osebno varnost in zasebnost ljudi, saj je v digitalni obliki shranjenih vse več osebnih podatkov, poleg tega omogoča tudi različne oblike nasilja in spolnega izkoriščanja:

- Spletna trgovina s prepovedanimi substancami / predmeti (temni splet).
- Zloraba osebnih podatkov – kraja identitete in zloraba osebnih podatkov.

- Spletne goljufije (različne oblike).
- Spolno izkoriščanje - trgovina z ljudmi.
- Spletno nasilje:
 - psihično nasilje,
 - javno spodbujanje sovraštva, nasilja ali nestrpnosti,
 - izsiljevanja zaradi predhodne kraje podatkov iz informacijskih medijev.

Izboljšanje kazenskega pregona na kibernetško kriminaliteto je zato prednostna naloga evropske agende za varnost. Gre torej za veliko in odločilno prelomnico na področju zagotavljanja varnosti, zato se mora policija nujno čimprej temu prilagoditi; ne samo razvijati digitalno forenziko, temveč tudi z organizacijsko, funkcionalno in kadrovsko prilagoditvijo. Poleg tega pa mora država policiji te njene spremembe omogočiti z ustreznimi normativnimi okviri. Policija je trenutno pri preprečevanju, odkrivanju in preiskovanju kriminala prilagojena na delovanje v klasičnem okolju – »na ulici«, kjer izvaja svoja z zakonom določena pooblastila. Z umikom kriminala v spletno okolje, mora policija kriminalu so to isto okolje slediti, da ga bo sposobna preprečevati, odkrivati in preiskovati. Pri tem pa se poraja pomembno vprašanje ali v tem digitalnem okolju policija še lahko ustrezno deluje s svojimi »klasičnimi« pooblastili, kot so opazovanje, patroliranje, zasede, PPU – tajno opazovanje, delovanje ipd. Poleg tega mora biti policija pri preiskovanju kaznivih dejanj v tem okolju sposobna izvajati tudi določena procesna dejanja, kot so ogled kraja dejanja, zasede predmetov, hišna preiskava (zasebnih kibernetških prostorov), ipd. Vse to so za državo in za policijo veliki izzivi v prihodnje. Vsekakor se mora policija temu digitalnemu okolju ustrezno prilagoditi, da bo lahko tam uspešno (še) opravljala svoje naloge in tako še naprej opravljala svoje poslanstvo z zagotavljanjem visokega nivoja varnosti. Temu so se nekatere druge države že prilagodile z ustanovitvijo specializiranih enot za delovanje v tem okolju, vključno z novimi oblikami pooblastil.

Izdelati bo treba analizo stanja na normativnem, organizacijskem funkcionalnem in kadrovskem področju z vidika preprečevanja, zgodnjega odkrivanja in učinkovitega preiskovanja kibernetške kriminalitete, vključno s predlogi za zagotovitev dodatnih zmogljivosti in pooblastil policije, načrtno in sistemsko usposabljanje policistov na tem področju.

Nosilec:

- Policija.

Sodelujoči:

- Ministrstvo za notranje zadeve;
- Vrhovno državno tožilstvo.

Rok za izvedbo:

- 31. december 2025.

Kazalniki za merjenje uspešnosti:

- pripravljena analiza s predlogi za okrepitev trenutnega stanja;
- število izvedenih usposabljanj policistov.

6.6.4.6 Strategija/program – omogočanje obdelave in analize velikih količin podatkov

Ključne dejavnosti/ukrepi

Sodobne oblike kriminala ustvarjajo obsežne količine podatkov in informacij, ki jih je treba ustrezno zbirati, hraniti, analizirati in deliti. Kriminalistično obveščevalni izdelki so tako pridobili ključno vlogo pri usmerjanju kriminalistične policije na strateški in operativni ravni. Zagotavljajo policistom in vodjem potrebno znanje o kriminalnem okolju, kar jim omogoča objektivno sprejemanje odločitev glede ciljev, prednostnih nalog in razporejanja virov za preprečevanje in preiskovanje kaznivih dejanj. Prav tako omogočajo uporabo učinkovitih kriminalističnih taktik in metod dela pri preprečevanju kaznivih dejanj ter načrtovanju in izvajanju aktivnosti za odkrivanje in prijetje storilcev. Med vsebinami, ki bodo v prihodnje morale biti deležne večje pozornosti, krepitev in razvoja po pomembnosti izstopa področje obdelave in analize velikih količin podatkov. Slovenska policija pridobiva in zasega velike količine elektronskih in drugih podatkov, ki se hranijo na različnih medijih, informacijskih sistemih, formatih in katere je potrebno ustrezno obdelati, urediti in s pomočjo sodobnih analitskih orodij iz njih pridobiti informacije oziroma

odgovore, ki so pomembni v okviru posamezne preiskave. To bo od kriminalistične analitike zahtevalo intenzivno pridobivanje novih znanj in veščin, kot tudi nabavo ustrezne programske in strojne opreme.

Nosilec:

- Policija.

Sodelujoči:

- Ministrstvo za notranje zadeve.

Rok za izvedbo:

- 31. december 2026.

Kazalniki za merjenje uspešnosti:

- nabava ustrezne strojne in programske oprema;
- število usposabljanj.

6.6.4.7 Strategija/program – kadrovska okrepitev dejavnosti kriminalističnega zbiranja in vrednotenja informacij

Ključne dejavnosti/ukrepi

Pomanjkanje ustreznega kadrovskega popolnjevanja in postopno upokojevanje uslužbencev z znanji in veščinami, predstavlja osrednji izziv za kriminalistično obveščevalno dejavnost v prihodnjih letih. Minister za notranje zadeve je v letu 2018 policiji izdal Usmeritve in obvezna navodila št. 5/2018,¹² s katerimi je policiji naložil, da mora nadaljevati s krepitvijo kriminalističnega zbiranja in vrednotenja informacij v skladu s strategijo obveščevalno vodene policijske dejavnosti in takrat veljavnim srednjeročnim načrtom razvoja in dela policije za obdobje od leta 2018-2022.¹³ Pri tem naj prednostno kadrovsko okrepi enote za kriminalistično obveščevalno dejavnost in poskrbi za specialistično usposabljanje novih ter izpopolnjevanje obstoječih kadrov. Navedena točka navodil in usmeritev je v veliki meri ostala neizpolnjena. Enote kriminalistično obveščevalne dejavnosti se tako srečujejo z velikim pomanjkanjem kadra, ki resno ovira izvajanje temeljnih nalog kriminalistično obveščevalne dejavnosti obenem pa ogroža nadaljnji in nujni razvoj področja. Tovrstno stanje je zahteva takojšnje ukrepanje. Področje kriminalistično obveščevalne dejavnosti namreč zahteva znanje in veščine, ki niso omejene zgolj na uporabo namenskih analitskih orodij in usposabljanj, temveč tudi tehnik in metod dela, ki si jih zaposleni pridobi s prenosom znanj med zaposlenimi in s pridobivanjem delovnih izkušenj.

Nosilec:

- Policija.

Sodelujoči:

- Ministrstvo za notranje zadeve.

Rok za izvedbo:

- 31. december 2025.

Kazalniki za merjenje uspešnosti:

- število popolnjenih delovnih mest;
- število izvedenih osnovnih in specialističnih usposabljanj.

6.7 Ogroženost Republike Slovenije zaradi radikalizacije, ekstremnega nasilja in terorizma

6.7.1 Opis problema

Radikalizacija, ekstremno nasilje in terorizem so med seboj povezani pojavi, ki za sodobne družbe predstavljajo pomembne izzive. Radikalizacija je proces, v katerem posamezniki ali družbene skupine oblikujejo radikalna stališča glede političnih ali družbenih problemov. V končni fazi lahko privede tudi do uporabe ekstremnega nasilja za doseganje političnih ciljev. Ekstremno nasilje se nanaša na uporabo nasilja, ki presega običajne ali sprejemljive meje, da bi dosegli določene cilje. To lahko vključuje različne oblike nasilja, vključno z nasilnim ekstremizmom in terorizmom. Terorizem predstavlja obliko

¹² Dokument MNZ, št. 0602-40/2018/1 (141-02), 20. 12. 2018.

¹³ Dokument MNZ, št. 007-205/2022/7 (141-02), 30. 6. 2022.

ekstremnega nasilja. Izvajajo ga posamezniki ali skupine z namenom ustvarjanja strahu, destabilizacije družbe ali doseganja političnih ciljev. Teroristična dejanja so pogosto usmerjena tudi proti civilnim tarčam, namenjena pa so povzročanju čim večje škode.

Teroristične aktivnosti v zadnjih letih kažejo trende, ki jih zaznamujeta močna dinamika in kompleksnost. Teroristične organizacije in razne skupine, ki so usmerjene k ekstremnemu nasilju vse bolj zlorablajo svetovni splet za radikalizacijo, novačenje, zbiranje finančnih sredstev in organizacijo napadov. Nekatere teroristične skupine namenjajo znatna sredstva za pripravo obsežnih in dodelanih terorističnih vsebin, ki vključujejo grožnje, priročnike za urjenje in praktične nasvete, kako pridobiti in uvoziti orožje, izdelati bombe in izbrati tarče ter načrtovati in izvesti napade. Internet uspešno zlorablajo za propagando, omogoča jim več priložnosti za interakcijo z ljudmi, kar lahko nadomesti fizično skupnost posameznikov in ustvari spletno družbeno okolje, v katerem sta odklonilno obnašanje in nasilje sprejemljiva. Pri tem so vse omenjene organizacije in skupine še posebej pogosto aktivne na temnem spletu.

Teroristične organizacije in razne skupine, ki so usmerjene k ekstremnemu nasilju za svoje financiranje vse pogosteje uporabljajo financiranje preko kripto valut, množično financiranje preko sumljivih dobrotelčnih organizacij, financiranje preko socialnih omrežij in neformalnih sistemov prenosa vrednosti (npr. Hawala).

Prihaja do vse večje individualizacije in je za Slovenijo skrb vzbujajoč zlasti versko podprt nasilni ekstremizem v regiji Zahodnega Balkana, Avstriji in Italiji.

Republika Slovenija je zaradi specifičnega geostrateškega položaja in vloge pri zagotavljanju miru ter stabilnosti na kriznih območjih in v regiji jugovzhodne Evrope izpostavljena različnim vplivom od drugod, ki bi lahko posredno ali neposredno ogrozili njeno nacionalno varnost. Članstvo naše države v Evropski uniji in NATO ter prisotnost ali dejavnost vojaških struktur NATO na našem ozemlju pomenita potencialno možnost terorističnih napadov.

Republika Slovenija v terorističnih napadih v preteklih letih ni bila neposredno prizadeta, vendar pa teroristična dejanja posredno vplivajo na varnostne razmere v državi. Po oceni pristojnih organov terorizem naše države trenutno ne ogroža neposredno, ni pa mogoče izključiti morebitnih terorističnih aktivnosti, predvsem na tuja predstavništva pri nas (diplomatsko-konzularna in trgovska predstavništva, kulturne centre ipd.). Čez Republiko Slovenijo poteka tudi zahodno-balkanska pot, ki jo teroristične skupine in posamezniki uporabljajo za tranzit med Evropsko unijo in kriznimi območji.

Ker terorizem v Sloveniji doslej ni bil prisoten v obsegu in obliki kot v nekaterih drugih državah članicah Evropske unije, javnost, določeni strokovni krogi, pa tudi mediji nimajo ustreznega razumevanja značilnosti in obsega radikalizacije, ki vodi v nasilni ekstremizem, ekstremnega nasilja in terorizma.

6.7.2 Vzroki

Radikalizacija, ekstremno nasilje in terorizem so kompleksni pojavi, ki jih lahko povzroči več dejavnikov, in sicer:

- **Socialna marginalizacija:** Občutek izključenosti iz družbe lahko posameznike potisne k radikalnim ideologijam.
- **Politična izključenost:** Pomanjkanje možnosti za sodelovanje v političnih procesih lahko privede do radikalizacije.
- **Pomanjkanje dostopa do pravice ali virov:** Če posamezniki ali skupnosti nimajo dostopa do pravičnih in enakopravnih virov ali pravosodnih sistemov, se lahko obrnejo k radikalnim ideologijam.

Zaradi slabega gospodarskega stanja, revščine, kršenja človekovih pravic in vse hujših podnebnih sprememb je varnost v precejšnjem številu držav na kriznih območjih ogrožena. Ljudje zapuščajo ta območja, vednar pa jih lahko neuresničena pričakovanja pogosto vodijo še v večje stiske. Takšne osebe so posebej ranljive in zelo lahko zapadejo v proces radikalizacije, ki lahko vodi v nasilni ekstremizem.

Terorizem se krepi tako na globalni kot tudi regionalni ravni, kar posledično vpliva na varnostno stanje na nacionalni ravni, kjer je primarnega pomena krpeitev drugih oblik varnostnih tveganj, kot na primer radikalizacija, ki s polarizacijo družbe pogosto vodi v nasilje.

Povečane zaznave t. i. sovražnega govora, vse večje število radikalnih skupin, kršitev javnega reda, uporaba nasilja med posameznimi skupinami, pa tudi do vsega kar je drugačnega, kažejo na krepitev tveganj, ki vodijo v nasilni ekstremizem oziroma terorizem. Za precejšnji del povratnikov ni znano kje so, nekateri pa so že v zaporih. Ocene kažejo, da imajo lahko v procesu radikalizacije, novačenja za terorizem in izvajanje terorizma pomembno vlogo. Republika Slovenija pri tem ni imuna proti tem tveganjem, kar kažejo posamezni primeri.

Grožnje povečuje begunski val v Evropo, ki ima tudi sekundarni učinek. Poleg tveganja, da se med begunci v Evropsko unijo pretihotapijo teroristi, lahko ta posebna ranljiva ciljna skupina pomeni tudi druga tveganja:

- so primerna tarča nasprotnikov drugačnih;
- ker so sestavljeni iz različnih skupin, so lahko vir nasilja;
- razlika med pričakovanji in dejanskim stanjem lahko pri posameznikih povzroči frustracije, ki lahko vodijo v sovražnost in nasilje.

Begunski val se je med drugim izrazil v krepitvi različnih gibanj, ki bolj ali manj organizirano izkazujejo sovražnost do beguncev.

Takšne oblike sovražnosti so praviloma del procesa radikalizacije, ki vodi v nasilni ekstremizem. Obenem se kot protiutež pojavljajo vse bolj radikalne skupine, ki nasprotujejo prvim, pa tudi vladni politiki, ki ureja tujsko problematiko.

6.7.3 Rešitve

Vse te pojave je treba obravnavati z večdimenzionalnim in multiinstitucionalnim pristopom, ki vključuje tako preprečevanje kot tudi odzivanje na te pojave. Možni pristopi za preprečevanje radikalizacije, ekstremnega nasilja in terorizma so:

- **Anticipacija:** Identifikacija ranljivosti in izgradnja zmogljivosti, kjer je to najbolj potrebno.
- **Preprečevanje:** Boj proti radikalizaciji na vseh ravneh.
- **Zaščita:** Povečanje varnosti, odvzem sredstev za delovanje teroristom, krepitev zunanjih meja.
- **Odziv:** minimizacija vpliva, omogočanje pregona in večja podpora žrtvam.

Poleg tega je pomembno tudi sodelovanje skupnosti in krepitev odpornosti. Za učinkovito odzivanje na izzive in grožnje, ki jih terorizem in nasilni ekstremizem predstavljata za narode, regije in skupnosti danes, bi morali večji poudarek nameniti preprečevanju z okrepitvijo strukturnih sprememb, vključevanjem skupnosti in krepitev odpornosti.

Terorizem je treba obravnavati celovito, načrtno in sistemsko urejeno. Za to je treba predvsem zagotoviti ustrezne nacionalne kapacitete in zmogljivosti.

Pri omejevanju terorizma je pomemben enoten nastop predvsem na nacionalni, pa tudi na regionalni in globalni ravni. Ob upoštevanju temeljnih načel solidarnosti, vzajemnosti in zaupanja je treba zagotoviti ustrezno komunikacijo, koordinacijo in sodelovanje vseh, ki lahko kakorkoli prispevajo k omejevanju grožnje terorizma.

Zagotovljen mora biti celoten sistemski pristop, ki temelji na mednarodnih pravnih aktih, ki predvsem pozivajo države, naj vzpostavijo ustrezne kapacitete in zmogljivosti na nacionalni ravni, ki bodo poleg na nacionalni ravni vzpostavljene komunikacije sposobne učinkovitega mednarodnega sodelovanja. Ob obveznostih, ki izhajajo iz članstva v mednarodnih organizacijah (OZN, NATO, OVSE, Svet Evrope in Evropske unije), je treba nadaljevati uresničevanje ciljev, zajetih v sklopu različnih regionalnih formatov sodelovanja, in s tem omejevanja grožnje pri neposrednem izvoru.

Pravočasen, celovit, dopolnjujoč in učinkovit odziv na s terorizmom povezana tveganja zahteva ustrezne normativne, organizacijske in funkcionalne spremembe, pa tudi prilagoditve v delovanju kriminalistične policije in slovenskih obveščevalno-varnostnih organov. Z načrtnim in sistematičnim spremljanjem in preiskovanjem, še zlasti v t. i. zgodnji fazi nastanka grožnje, se lahko bistveno oslabi možnost uresničitve terorističnega dejanja. Tako in z uporabo novih tehnoloških dosežkov ter prikritih preiskovalnih metod in ukrepov bodo zagotovljene možnosti za pravočasno preprečitev in odkrivanje pripravljenih terorističnih dejanj.

Vlada Republike Slovenije je v letu 2017 ustanovila Medresorsko delovno skupino za protiterorizem (MDS PTR). Ustanovljena je bila z namenom oblikovanja mnenj in predlogov za usklajeno delovanje državnih organov na področju protiterorizma ter za pripravo poročil in ocen ogroženosti Republike Slovenije z vidika mednarodnega terorizma, po potrebi pa naj bi pripravila tudi preostale dokumente s področja terorizma in drugih oblik ekstremnega nasilja, ki vodi v terorizem. Vsa ta gradiva naj bi pripravila za Svet za nacionalno varnost ali njegov sekretariat. Delovno skupino sestavljajo predstavniki in strokovnjaki za protiterorizem in državnih organov in agencij (Slovenska obveščevalno-varnostna služba, Uprava kriminalistične policije, Finančna uprava Republike Slovenije, Generalštab Slovenske vojske, Ministrstvo za pravosodje, Ministrstvo za zunanje in evropske zadeve, Obveščevalno varnostna služba Ministrstva za obrambo, Služba za varnostno načrtovanje Ministrstva za notranje zadeve in Urad Republike Slovenije za preprečevanje pranja denarja).

V Republiki Slovenij je še vedno premalo zavedanja in prepoznavanja lastne vloge večine resorjev, ki se na terenu prva srečuje s pojavnimi oblikami radikalizacije, ki lahko vodi v ekstremno nasilje in terorizem. Primarne ciljne skupine so družina, socialno delo, šolstvo, zdravstvo in zapori, zato bi morali poiskati način za njihovo postopno vključevanje, da bi lahko prispevali k učinkovitejšemu preprečevanju.

6.7.4 Cilji

- Trajna naloga je zaščita ustavne ureditve in varnosti Republike Slovenije ter zaščita posameznika in skupnosti pred grožnjo terorizma z upoštevanjem temeljnih vrednot in interesov. Zaščita pred terorizmom se zagotavlja v t. i. štiristebnem modelu: preprečevanje, zaščita, pregon in odzivanje. Primarnega pomena pri tem so:
 - Zgodnje prepoznavanje;
 - Odkrivanje in preprečevanje nastanka pogojev v družbi, ki spodbujajo posameznika, da bi podlegel procesu radikalizacije, ki vodi v nasilni ekstremizem;
 - Spodbujanje državne, zasebne in vse druge oblike institucionalnega delovanja družbe ter vsakega posameznika k povezovanju, sodelovanju, razmišljanju in uresničevanju zagotavljanja varnosti na vseh ravneh z ukrepi, ki kar najbolj izhajajo iz realno zaznanih in ovrednotenih groženj. Konkretno to predstavlja naslednje:
 - Nadaljevanje vzpostavitve celovitega systemskega pristopa za omejevanje grožnje terorizma na nacionalni ravni in postopno zagotavljanje zadostno usposobljenih človeških virov;
 - Priprava in dokončanje nacionalne strategije za preprečevanje terorizma,
 - Nadgradnja enotne metodologije za izdelavo ocene tveganj in ranljivosti teroristične ogroženosti;
 - V sklopu že vzpostavljene nacionalne mreže strokovnjakov za ozaveščanje o radikalizaciji, ki vodi v nasilni ekstremizem (Radicalisation Awareness Network – RAN), je treba nadaljevati napore krepitve medsebojne komunikacije in kordinacije, potrebne za učinkovito omejevanje s terorizmom povezanih tveganj, dokončanje njene formalizacije in umestitve ter uresničitve njenih prioritetnih ciljev; nujna sta tudi identifikacija in postopno vključevanje vseh na nacionalni ravni pristojnih deležnikov;
- Potrebna je krepitev operativnih zmogljivosti (razvoj prikritih preiskovalnih ukrepov in skupnih čezmejnih policijskih dejavnosti) za preprečevanje, odkrivanje, prepoznavanje in preiskovanje organiziranih kriminalnih skupin in mrež;
- Učinkovito črpanje evropskih sredstev iz Sklada za notranjo varnost (ISF-P) 2018-2020;
- Izboljšati je potrebno razumevanje tveganja financiranja terorizma, povezanega s posebnimi vrstami množičnega financiranja in trendov njihove uporabe;

- Dvigniti ozaveščanje platform družbenih medijev in množičnega financiranja o njihovih ranljivostih in ugotovljenih primerih zlorabe financiranja terorizma ter o razpoložljivih orodjih za preprečevanje ali onemogočanje teh zlorab.

6.7.4.1 Strategija/program – vzpostavitev celovitega sistemskega pristopa omejevanja grožnje terorizma

Ključne dejavnosti/ukrepi

Medresorska delovna skupina za protiterorizem, ki jo vodi Slovenska obveščevalno-varnostna agencija, Sekretariatu Sveta za nacionalno varnost in Vladi Republike Slovenije redno podaja predloge in pobude za izboljšanje sistemskega pristopa k omejevanju grožnje terorizma. Z Akcijskim načrtom za preprečevanje terorizma in nasilnega ekstremizma 2022–2024, ki je bil potrjen januarja 2022, se predvidevajo tudi aktivnosti za izdelavo celovite ocene ustreznosti trenutne ureditve protiteroristične koordinacije in natančna opredelitev vloge, nalog in pristojnosti nosilcev sistema nacionalne varnosti na področju preprečevanja terorizma in nasilnega ekstremizma. Poleg tega je načrtovana tudi opredelitev pristojnosti in nalog nacionalnega koordinatorja za preprečevanje terorizma in nasilnega ekstremizma ter zagotovitev ustreznega zakonodajnega in institucionalnega okvira za njegovo učinkovito delovanje. Nadaljeval se bo razvoj metodologije za analiziranje groženj terorizma in nasilnega ekstremizma. Poseben poudarek bo tudi nadgradnji mednarodne izmenjave podatkov z drugimi državami in mednarodnimi organizacijami.

Nosilec:

- Slovenska obveščevalno-varnostna agencija.

Sodelujoči:

- Ministrstvo za notranje zadeve;
- Policija;
- Ministrstvo za pravosodje;
- Ministrstvo za zunanje in evropske zadeve;
- Ministrstvo za obrambo;
- Finančna uprava Republike Slovenije;
- Urad Republike Slovenije za preprečevanje pranja denarja;
- Obveščevalno varnostna služba;
- drugi zainteresirani nacionalni/mednarodni organi ter raziskovalni sektor.

Rok za izvedbo:

- do konca 2028.

Kazalniki za merjenje uspešnosti:

- izdelana ocena ustreznosti ureditve protiteroristične koordinacije;
- vzpostavljen sistem in protokol za hitrejšo izmenjavo podatkov med pristojnimi nacionalnimi organi;
- urejen zakonski in institucionalni okvir ter pristojnosti in naloge nacionalnega koordinatorja;
- izdelana enotna strategija komuniciranja in objavljanja ocene teroristične ogroženosti Republike Slovenije;
- oblikovani indikatorji za zgodnje prepoznavanje groženj terorizma in nasilnega ekstremizma.

6.7.4.2 Strategija/program – okrepitev delovanja Nacionalne platforme za preprečevanje radikalizacije – RAN

Ključne dejavnosti/ukrepi

Po sprejetju Nacionalne strategije za preprečevanje terorizma in nasilnega ekstremizma je Vlada Republike Slovenije 5. 12. 2019 s sprejetjem sklepa št. 22100-2/2019/4 opredelila, da se izvajanje strateških ciljev in podciljev iz strategije opredeli v akcijskem načrtu in sicer z nosilci posameznih nalog. Strategija v točki 3. opredeljuje cilje, med katerimi je tudi preprečevanje radikalizacije, ki vodi v nasilni ekstremizem. Preprečevanje radikalizacije zahteva več disciplinarni in večdimenzionalni pristop, ki se odraža v akcijskem načrtu. Še zlasti pa je pomembno, da se bodo določene obveznosti izvajale na lokalni ravni.

Vlada Republike Slovenije je 19. 12. 2019 kot koordinatorja za preprečevanje radikalizacije imenovala direktorico Urada Vlade Republike Slovenije za oskrbo in integracijo migrantov (v nadaljnjem besedilu: UOIM), mag. Katarino Štrukelj, sled česar je bila v nadaljevanju ob potrditvi Vlade Republike Slovenije s sklepom 5. 3. 2020 potrjena sestava ter naloge medresorske delovne skupine, ki nudi podporo delu koordinatorja za preprečevanje radikalizacije. Naloge delovne skupine so predvsem nudenje strokovne pomoči nacionalnemu koordinatorju za preprečevanje radikalizacije pri pripravi akcijskega načrta, ki ga določa Nacionalna strategija za preprečevanje terorizma in nasilnega ekstremizma, spremljanje in ocenjevanje stanje na področju preprečevanja radikalizacije na ravni Evropske unije in redno obveščanje koordinatorja o zaznanih novih oblikah in nacionalnih izkušnjah s področja preprečevanja radikalizacije.

Ena od bistvenih nalog delovne skupine je seznanjanje vseh ključnih deležnikov o tem kaj radikalizacija sploh je, preventivne aktivnosti, z namenom preprečitve, da bi do pojavnih oblik radikalizacije sploh prišlo in implementacija dobrih rešitev tako na institucionalni kot lokalni ravni.

UOIM bo v okviru Sklada za notranjo varnost za obdobje 2021 – 2027 sodeloval s Policijo v okviru specifičnega cilja 3, ki se nanaša na preprečevanje kriminala in boja proti njemu, konkretnije znotraj izvedbenega ukrepa 3.b, torej oblikovanje sinergij z združevanjem virov in znanja. Predvidene aktivnosti bodo sledeče, in sicer:

- ozaveščanje in izobraževanje zaposlenih v državnih organih o pojavu radikalizacije ter preventivnih aktivnostih, (število izvedenih preventivnih aktivnosti glede na posamezne subjekte - državni organi, nevladne organizacije, verska društva, idr.)
- število izvedenih raziskav glede zavedanja in prepoznavanja radikalizacije, ki vodi v nasilni ekstremizem in terorizem,
- število in vrsta zaznanih pojavov radikalizacije, ki vodi v nasilni ekstremizem in terorizem,
- število usposobljenih usposobljevalcev,
- izmenjava dobrih praks, izkušenj in znanj z mednarodnimi organizacijami,
- priprava posvetov in informacijskega gradiva,
- okrepitev vse-skupnostnega sodelovanja v sklopu predsedovanja nacionalni mreži za preprečevanje radikalizacije, izboljšana proaktivnost, krepitev mednarodnega sodelovanja v sklopu mreže nacionalnih protiterorističnih enot (CTI) z Evropsko unijo in z regijo JVE z namenom pravočasnega odkrivanja in preprečevanja terorističnih in drugih kriznih situacij,
- razvoj in izdelava aplikacije na področju preprečevanja radikalizacije za izdelavo ocene tveganja pri ljudeh, krajih v zvezi z grožnjami za integracijo in nacionalno varnostjo.

UOIM bo v okviru preventivnih ukrepov iz akcijskega načrta z Sklada za notranjo varnost, financiral organizacijo in izvedbo različnih posvetov s predstavniki lokalnih skupnosti in strokovnjaki s tega področja. Z namenom prenosa znanj s področja pravočasne zaznave in preprečevanja radikalizacije se predvideva tudi izdelava brošure oziroma informativnega gradiva. Za vse, ki prihajajo v stik z migranti – za zaposlene socialne delavce na UOIM ter ravnatelje in socialne delavce na šolah so predvidena tudi usposabljanja s področja pravočasne zaznave in preprečevanja radikalizacije. Z vidika sodelovanja z lokalnimi skupnostmi pri prepoznavi in preprečevanju radikalizacije je predvidena tudi izvedba pilotnega projekta oblikovanja t. i. varnostnih sosvetov po občinah. Prav tako iz Sklada za notranjo varnost pa UOIM načrtuje še izvedbo študijskih obiskov v drugih državah z namenom izmenjave dobrih praks, znanja in izkušenj.

UOIM namerava tudi v prihodnje nadaljevati z ozaveščanjem in izobraževanjem zaposlenih v državnih organih, o pojavu radikalizacije ter njihovih preventivnih aktivnosti in izmenjavi morebitnih dobrih praks in izkušenj s strani članov in zastopnikov raznih državnih institucij, predstavnikov medresorske delovne skupine ter posameznimi strokovnjaki iz znanstveno raziskovalnih krogov.

Nosilec:

- Urad Vlade Republike Slovenije za oskrbo in integracijo migrantov.

Sodelujoči:

- Policija;
- Ministrstvo za pravosodje;

- Ministrstvo za zunanje in evropske zadeve;
- Ministrstvo za obrambo;
- Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti;
- Ministrstvo za zdravje;
- Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje;
- Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in inovacije;
- Slovenska obveščevalno-varnostna agencija;
- Obveščevalno varnostna služba;
- zainteresirane nevladne organizacije;
- Univerza v Mariboru;
- Univerza v Ljubljani;
- Univerza na Primorskem.

Rok za izvedbo:

- stalna naloga.

Kazalniki za merjenje uspešnosti:

- število plenarnih, dvo- in večstranskih zasedanj, ki jih omogoča nacionalna platforma;
- število predlogov in sistemskih rešitev SNAV/SSNAVm;
- število udeležb v relevantnih mednarodnih sestavih.
- Medresorska delovna skupina za protiterorizem.

6.8 Ogroženost Republike Slovenije zaradi hudih in organiziranih oblik kriminalitete

6.8.1 Opis problema

Sodobna mednarodna organizirana kriminaliteta je nadnacionalen in globalen pojav, ki vpliva, oblikuje in ogroža družbe v izvornih, tranzitnih in ciljnih regijah njegovega delovanja. Republika Slovenija je kot članica Evropske Unije del območja na katerem mednarodne organizirane združbe in kriminalno aktivni posamezniki ustvarjajo iz kriminalnih aktivnosti obsežne prihodke. Slednji se preko kompleksnih shem pranja denarja vključujejo v zakonite poslovne procese in tako posredno in neposredno vplivajo na širšo evropsko družbo in njen razvoj. Specifičnih dejavniki kot so geografska lega, velikost nacionalnega trga, zgodovinske in kulturne povezave ter demografska struktura prebivalstva vplivajo, da se pojavne oblike in obseg organizirane kriminalitete, ki so drugod po Evropski uniji splošno razširjene, v Sloveniji ne pojavljajo ali pa se pojavijo z določenim časovnim zamikom.

Hiter razvoj, dostopnost in splošna razširjenost informacijskih tehnologij, zlasti družbenih omrežij ter selitev različnih storitev in servisov na splet spreminjajo tradicionalno razumevanje prostorske umeščenosti, dosegljivosti in delovanja organizirane kriminalitete. Evropski varnostni organi kot tudi slovenska policija bodo v prihodnje morali svoje delovanje prilagoditi novi realnosti, ki jo predstavlja sodobna spletna družba. Sodobna mednarodna organizirana kriminaliteta kot tudi radikalna omrežja že vrsto let izkoriščajo možnosti, ki jim jih nudi internet, darknet, tehnologije za šifriranje komunikacij, TOR in P2P omrežja.

Struktura, organiziranost in načini delovanja organizirane kriminalitete in kriminalnih združb se stalno prilagajajo ne samo tehnološkim, temveč tudi družbenim, političnim in drugim okoliščinam v katerih delujejo. Zaznava se transformacija rigidnih struktur tradicionalno hierarhično organiziranih kriminalnih združb v vse bolj fleksibilne oblike začasnega, oportunistično naravnane sodelovanja.

Varnostno nestabilne razmere na vzhodu Evrope, Bližnjem vzhodu in na obsežnem območju MENA regije, bodo dolgoročno pomembno vplivale na problematiko hudih in organiziranih oblik kriminalitete tako iz vidika kriminalnih trgov, poti blaga kot tudi ranljivosti in izpostavljenosti žrtev ter družbe v ciljnih in tranzitnih državah.

Protipravno pridobljena premoženjska korist:

Ministrstvo za pravosodje je v preteklosti pripravilo več predlogov za pristop k rešitvam, vendar vse doslej ni bilo doseženo soglasje o tem, ali in kateremu obstoječemu organu bi bilo mogoče zaupati pristojnosti za izvajanje nalog, povezanih z iskanjem in odvzemom premoženja ter z upravljanjem

odvzetega premoženja. Ministrstvo za pravosodje je v letu 2022 izvedlo sestanek s ključnimi deležniki na tem področju in pripravilo pregled ključnih nalog obeh centralnih organov ARO in AMO, ki v čim večji meri poskuša upoštevati tudi trenutno besedilo predloga Direktive o povrnitvi in odvzemu sredstev. Vendar se besedilo predloga direktive tekom postopka sprejemanja, v katerem intenzivno sodeluje tudi Ministrstvo za pravosodje, še spreminja, zato nabor nalog obeh uradov še ni dokončen. Ker so nekatere pomembne rešitve v predlogu direktive še odprte, bi bilo pred oblikovanjem in sprejetjem njenega končnega besedila preuranjeno pristopiti k celoviti prenovi sistema.

6.8.2 Vzroki

Za učinkovit odvzem premoženja nezakonitega izvora in njegovo upravljanje je pomembno, da ima država poleg sistematično določenega pravnega okvira, ki omogoča čim širši nabor poti za odvzem (kazenski, civilni in upravni), vzpostavljene tudi ustrezne organizacijske strukture za odvzem premoženjske koristi kot je Asset Recovery Office – ARO in Asset Management Office – AMO za upravljanje z zavarovanim in odvzetim premoženjem.

Učinkovitost pri odzivanju pristojnih organov na izzive in težave v zvezi z odvzemom premoženja nezakonitega izvora bo izboljšana, ko bo za naloge njegovega odkrivanja, odvzema in upravljanja vzpostavljen celovit organizacijski in funkcionalni okvir v katerem bo povezano in usklajeno delovanje pristojnih organov na tem področju.

6.8.3 Rešitve

Po sprejetju Direktive o povrnitvi in odvzemu sredstev se v roku za njeno implementacijo pripravi predlog zakonodajnih sprememb za vzpostavitev celovitega organizacijskega in funkcionalnega okvira za izvajanje nalog, s katerimi se omogoča učinkovit odvzem premoženjske koristi, pridobljene s kaznivim dejanjem ali zaradi njega, in premoženja nezakonitega izvora (ARO) ter učinkovita hramba in upravljanje z zavarovanim in odvzetim premoženjem (AMO).

6.8.4 Cilji

- Aktivno sodelovanje v okviru EMPACT EU za boj proti hudim oblikam organiziranega mednarodnega kriminala v obdobju od leta 2024 do 2029.
- Identificirati in omejiti nezakonite dejavnosti hudodelskih združb na balkanski poti.
- Podpora policijskemu sodelovanju in usklajevanju z drugimi državami članicami, Europolom, Interpolom in tretjimi državami (zlasti z zahodnega Balkana) pri izvajanju skupnih operacij.
- Pravočasna mednarodna izmenjava varnostno pomembnih informacij in kriminalistično obveščevalnih informacij z Europolom, UNODC ter policijami držav članic Evropske unije in zahodnega Balkana.
- Nadaljnji razvoj kriminalistično obveščevalne dejavnosti za učinkovito soočenje z varnostnimi izzivi sodobnega kriminala.
- Izboljšanje sodelovanja z drugimi organi na nacionalni ravni, ki prav tako zaznavajo kazniva dejanja, in zagotovitev pravočasne izmenjave informacij.

6.8.4.1 Strategija/program – Izvajanje prednostnih nalog Evropske unije v boju proti hudim kaznivim dejanjem in organiziranemu kriminalu v okviru Evropske večdisciplinarne platforme proti grožnjam kriminala [EMPACT 2022+]

Ključne dejavnosti/ukrepi

Skupno operativno ukrepanje ter policijsko sodelovanje z državami članicami Evropske unije, Europolom in tretjimi državami pri izmenjavi informacij in kriminalističnoobveščevalnih informacij. Načrtovanje in izvajanje skupnih policijskih aktivnosti za odkrivanje in preprečevanje delovanja organiziranih kriminalnih združb, ki se ukvarjajo s prepovedanimi drogami, strelnim orožjem, nezakonitimi migracijami, trgovino z ljudmi, premoženjskimi kaznivimi dejanji, goljufijami z udeležbo neplačujočih gospodarskih subjektov, davčnimi utajami pri trošarinah, ponaredki, pranjem denarja in kibernetško kriminaliteto.

Nosilec:

- Policija.

Sodelujoči:

- Vrhovno državno tožilstvo;
- Finančna uprava Republike Slovenije;
- Ministrstvo za pravosodje;
- Slovenska obveščevalno-varnostna agencija;
- Ministrstvo za notranje zadeve;
- Ministrstvo za javno upravo.

Rok za izvedbo:

- stalna naloga.

Kazalniki za merjenje uspešnosti:

- število EMPACT projektov, v katerih sodeluje Republika Slovenija;
- število skupnih mednarodnih policijskih preiskav;
- število skupnih aktivnosti Policije in Finančne uprave Republike Slovenije.

6.8.4.2 Strategija/program – reorganizacija kriminalistične policije

Ključne dejavnosti/ukrepi

Organizacijsko strukturo in delovne procese kriminalistične policije na državni, regionalni in lokalni ravni je treba spremeniti na podlagi organizacijske, normativne in kadrovske reforme, ki bo omogočila učinkovito in uspešno preprečevanje, odkrivanje in preiskovanje hudih ter organiziranih oblik kriminalitete. Kriminalistična policija bo morala spremeniti tudi dosednji način vodenja preiskav zoper zmeraj bolj organizirane kriminalne združbe.

Nosilec:

- Policija.

Sodelujoči:

- Ministrstvo za javno upravo;
- Ministrstvo za pravosodje;
- Vrhovno državno tožilstvo.

Rok za izvedbo:

- do konca 2028.

Kazalniki za merjenje uspešnosti:

- priprava projekta konceptualnih sprememb organizacije in dela kriminalistične policije na državni, regionalni in lokalni ravni;
- izvedena reorganizacija kriminalistične policije.

6.8.4.3 Strategija/program – izboljšanje strokovne usposobljenosti preiskovalcev v enotah za odkrivanje in preiskovanje gospodarske kriminalitete ter zmanjšanje fluktuacije človeških virov v teh enotah

Ključne dejavnosti/ukrepi

Izvedba osnovnih in specialističnih usposabljanj (skupne oblike) za izboljšanje strokovne usposobljenosti preiskovalcev na državni, regionalni in lokalni ravni. Zagotoviti je treba udeležbo preiskovalcev na izobraževanjih in usposabljanjih, ki jih izvajajo zunanji izvajalci (tako individualne, kot tudi skupinske oblike) s katerimi se omogoča pridobitev specifičnega znanja, potrebnega za učinkovito preiskovanje gospodarske kriminalitete (forenzično računovodstvo, preiskovanje prevar, notranja revizija, problematika proračunskih sredstev in podobno).

Nosilec:

- Policija.

Sodelujoči:

- Ministrstvo za notranje zadeve;
- Ministrstvo za pravosodje;
- Finančna uprava Republike Slovenije;
- Vrhovno državno tožilstvo;

- Univerza v Ljubljani;
- Univerza na Primorskem;
- Univerza v Mariboru.

Rok za izvedbo:

- stalna naloga.

Kazalniki za merjenje uspešnosti:

- število izvedenih usposabljanj in izpopolnjevanj;
- število usposobljenih preiskovalcev;
- število novozaposlenih v enotah za odkrivanje in preiskovanje gospodarske kriminalitete.

6.8.4.4 Strategija/program – učinkovito izvajanje akcijskega načrta Evropske unije za boj proti nezakoniti trgovini z ogroženimi živalskimi in rastlinskimi vrstami (CITES)

Ključne dejavnosti/ukrepi

Kljub prizadevanjem nezakonita trgovina s prosto živečimi vrstami še naprej resno ogroža prosto živeče vrste ter preživetje in varnost ljudi. Sčasoma so se spremenile trgovske poti in vrste, s katerimi se trguje. Poleg tega so zaradi povečane uporabe spletnih platform za nezakonito trgovanje s prosto živečimi vrstami ter s tem povezane uporabe storitev pošiljanja majhnih pošilk nastali novi izzivi pri odkrivanju in preiskovanju tovrstnih kaznivih dejanj, zaradi česar so potrebne nove rešitve in več sredstev. V okviru akcijskega načrta Evropske unije za boj proti nezakoniti trgovini z ogroženimi živalskimi in rastlinskimi vrstami želijo Evropska unija in njene države članice usmerjati ukrepe za boj proti nezakoniti trgovini s prosto živečimi vrstami v obdobju do leta 2027 ter zlasti okrepiti izvršilne ukrepe, na primer z okrepljenimi čezmejnimi preiskavami z dejavnim sodelovanjem Europol, Eurojusta in organov kazenskega pregona, kar bi privedlo do več zasegov in kazenskih pregonov, vključno prek dejavnosti EMPACT. Evropska komisija je med drugim povečala podporo ustreznim nacionalnim organom in evropskim mrežam strokovnjakov s področja kazenskega pregona na področju boja proti okoljski kriminaliteti ter sodelovanje z njimi.

V okviru akcijskega načrta Evropske unije za boj proti nezakoniti trgovini z ogroženimi živalskimi in rastlinskimi vrstami so štiri prednostne naloge:

- V okviru prve prednostne naloge: preprečevanje nezakonite trgovine s prosto živečimi vrstami in spoprijemanje z njenimi temeljnimi vzroki je ključno ozaveščanje javnosti o nevarnostih in posledicah nezakonite trgovine z ogroženimi živalskimi in rastlinskimi vrstami. Cilj je povečati zavedanje o vrednosti prostoživečih vrst, o pravnih in etičnih vidikih trgovine z njimi, o tveganjih za zdravje in varnost, ki jih predstavlja ta trgovina, ter o potrebi po odgovornem potrošniškem vedenju. Ozaveščanje javnosti v Sloveniji krepimo na različne načine, na primer prek izobraževanja, medijev, družbenih omrežij, dogodkov, razstav in drugih pobud. Vsako leto glede pomena boja proti nezakoniti trgovini z ogroženimi živalskimi in rastlinskimi vrstami ozaveščamo v okviru Svetovnega dne prosto živečih živali, ki ga vsako leto obeležujemo 3. marca.
- V okviru druge prednostne naloge: krepitev pravnega okvira in okvira politike za boj proti nezakoniti trgovini s prosto živečimi vrstami bomo okrepili sodelovanje med upravnimi in nadzornimi organi ter državnim tožilstvom in pravosodjem.
- V okviru tretje prednostne naloge glede izvrševanja predpisov in politik za učinkovit boj proti nezakoniti trgovini s prosto živečimi vrstami zagotavljamo, da je nacionalna politika na področju trgovine s prosto živečimi vrstami in nezakonite trgovine usklajena z Evropsko unijo in mednarodnimi obveznostmi, standardi obenem se osredotočamo na medresorsko sodelovanje in usklajevanje za učinkovito preprečevanje, odkrivanje, pregon in sankcioniranje kriminala, povezanega s prosto živečimi vrstami. Za podporo učinkovitemu izvajanju te naloge deluje medresorska delovna skupina za preprečevanje nezakonite trgovine z ogroženimi prosto živečimi živalskimi in rastlinskimi vrstami v kateri poleg Ministrstva za naravne vire in prostor sodeluje še Inšpektorat za naravo in prostor, Uprava za carine v okviru Generalnega finančnega urada Ministrstva za finance in Uprava kriminalistične policije v okviru Ministrstva za notranje zadeve. Medresorska delovna skupina za preprečevanje nezakonite trgovine z ogroženimi prosto živečimi živalskimi in rastlinskimi vrstami se srečuje redno dvakrat letno, si določi

prioritete dela, posamezne službe pa poročajo o izvedenih aktivnostih, o potrebnih usposabljanjih in o sodelovanju. Sodelujoči v medresorski delovni skupini za preprečevanje nezakonite trgovine z ogroženimi prosto živečimi živalskimi in rastlinskimi vrstami se v okviru krepitve izvajanja akcijskega načrta Evropske unije za boj proti nezakoniti trgovini z ogroženimi živalskimi in rastlinskimi vrstami udeležujejo rednih sestankov in občasnih tematskih usposabljanj, ki so organizirana v okviru Evropske unije in v Sloveniji.

- V sklopu usposabljanj in krepitve nadzora je predviden multidisciplinaren tematski sestanek na temo spletne prodaje ter zmanjševanje povpraševanja potrošnikov po prosto živečih vrstah, s katerimi se nezakonito trguje.

Slovenija v okviru boja proti nezakoniti trgovini z ogroženimi živalskimi in rastlinskimi vrstami stalno sodeluje z drugimi državami Evropske unije in drugimi organi upravljanja CITES ter strokovnimi institucijami.

Nosilec:

- Ministrstvo za naravne vire in prostor.

Sodelujoči:

- Finančna uprava Republike Slovenije;
- Policija;
- Finančna uprava Republike Slovenije;
- Inšpektorat Republike Slovenije za naravo in prostor.

Rok za izvedbo:

- stalna naloga.

Kazalniki za merjenje uspešnosti:

- število izvedenih usposabljanj in izpopolnjevanj/število usposobljenih;
- število zaznanih, prijavljenih in obravnavanih primerov nezakonite trgovine z ogroženimi živalskimi in rastlinskimi vrstami;
- število izvedenih akcij ozaveščanja javnosti.

6.8.4.5 Strategija/program – učinkovito izvajanje akcijskega načrta Evropske unije za boj proti nezakoniti trgovini z odpadki

Ključne dejavnosti/ukrepi

Na tem področju so predvsem krepitev zmogljivosti med nadzornimi organi za skupni boj proti nezakoniti trgovini z odpadki, še zlasti odpadni električni in elektronski opremi (poudarek na odpadkih iz obnovljivih virov, kot so npr. solarni paneli, ki bodo v prihodnje eden najbolj rastočih tokov in za katere bo potrebno zagotoviti ustrezno predelavo) in drugimi odpadki, ki vsebujejo okolju škodljive snovi ter odpadki iz plastike. Razmere so se na svetovnih trgih s prepovedjo uvoza odpadkov na Kitajsko, predvsem odpadne plastike, zelo spremenile. Kot posledica prepovedi so destinacije (predvsem za odpadno plastiko) druge azijske države kot Malezija, Indonezija, v obdobju po spremembi pravil za pošiljanje odpadne plastike (1. januar 2021) pa je Turčija postala največja uvoznica odpadne plastike. Opažen je trend pošiljanja komunalnih odpadkov (kot odpadna plastika) v države na področju Zahodnega Balkana in vzhodne Evrope (Romunija, Bolgarija).

Nadzorni organi bodo s preprečevanjem nezakonitega ravnanja in odkrivanjem nezakonitih pošilk pripomogli k varovanju okolja in zdravju ljudi. Prav tako se bo z ustreznim izvajanjem nadzora pripomoglo k preprečevanju nelojalne konkurence. Z nezakonitim ravnanjem z odpadki je v ozadju običajno možnost za pridobivanje nezakonitega dobička zaradi višjih cen odpadkov, surovin ali proizvodov. Načeloma se v takih primerih (ne)hote pojavljajo osebe in družbe, ki nimajo pridobljenih dovoljenj za ravnanje z odpadki oziroma za tem stojijo tudi organizirane skupine, ki širijo svoje dejavnosti in se ukvarjajo z okoljskim kriminalom.

V Operativnem programu ravnanja z odpadki (OPRO) in programu preprečevanja odpadkov (2022) ukrep št. 31: Kriminaliteta na področju ravnanja z odpadki mora biti jasno določena kot nacionalna prednostna naloga ter Izdelava nacionalne strategije preprečevanja okoljske kriminalitete, ki je stalna

naloga. Večina predlaganih ukrepov je bila sprejeta, še vedno pa je veliko prostora za izboljšanje sistema, saj se zdi, da je »odpadkovna kriminaliteta« v porastu. Izboljšati je treba poznavanje vzrokov in primerov nezakonite trgovine. V ta namen je na državni ravni treba določiti sodelujoče organe in organizacije ter pripraviti ustrezno strategijo za to področje. Pomemben segment za krepitev zmogljivosti je izobraževanje doma in v tujini, ki bodo izvedena za vse deležnike (nadzorni organi, pristojni organ, tožilstvo) na področju ekološke kriminalitete, predvsem v smeri odkrivanja in preiskovanja kaznivih dejanj na področju varstva okolja.

Nosilec:

- Ministrstvo za okolje, podnebje in energijo.

Sodelujoči:

- Inšpektorat Republike Slovenije za okolje in energijo;
- Policija;
- Finančna uprava Republike Slovenije;
- Ministrstvo za pravosodje;
- Vrhovno državno tožilstvo;
- Agencija Republike Slovenije za okolje (podatkovni sistem IS-Odpadki).

Rok za izvedbo:

- stalna naloga.

Kazalniki za merjenje uspešnosti:

- sprejeta nacionalna strategija preprečevanja okoljske kriminalitete;
- število izvedenih izobraževanj za različne deležnike;
- število izvedenih nadzorov in ugotovljenih nepravilnosti;
- število odkritih in preiskanih kaznivih dejanj na področju varstva okolja.

6.8.4.6 Strategija/program – vzpostavitev učinkovitih mehanizmov začasnega zavarovanja in odvzema premoženjske koristi, pridobljene s kaznivim dejanjem ali zaradi njega, in premoženja nezakonitega izvora ter njegove hrambe in upravljanja

Ključne dejavnosti/ukrepi

Po sprejetju Direktive o povrnitvi in odvzemu sredstev se v roku za njeno implementacijo pripravi predlog zakonodajnih sprememb za vzpostavitev celovitega organizacijskega in funkcionalnega okvira za izvajanje nalog, s katerimi se omogoča učinkovit odvzem premoženjske koristi, pridobljene s kaznivim dejanjem ali zaradi njega, in premoženja nezakonitega izvora (ARO) ter učinkovita hramba in upravljanje z zavarovanim in odvzetim premoženjem (AMO).

Nosilec:

- Ministrstvo za pravosodje.

Sodelujoči:

- Vrhovno državo tožilstvo;
- Vrhovno sodišče;
- Ministrstvo za notranje zadeve;
- Policija;
- Urad Republike Slovenije za preprečevanje pranja denarja;
- Komisija za preprečevanje korupcije;
- Finančna uprava Republike Slovenije;
- Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov Republike Slovenije;
- Slovenski državni holding;
- Agencija za upravljanje kapitalskih naložb;
- Javni nepremičninski sklad Republike Slovenije;

Rok za izvedbo:

- pripravljene zakonske spremembe do 2025;
- oblikovan/-a centralni/-a organ/-a do 2026;
- vzpostavljena centralizirana evidenca do 2026.

Kazalniki za merjenje uspešnosti:

- po ZKP in Zakonu o odvzemu premoženja nezakonitega izvora,¹⁴ pravne podlage za vzpostavitev centralnih organov in centralizirane evidence);
- oblikovan centralni organ ARO in centralni organ AMO;
- vzpostavljena centralizirana evidenca začasno zavarovanega in začasno odvzetega nezakonito pridobljenega premoženja.

6.8.4.7 Strategija/program – krepitev sposobnosti policije v boju zoper okoljsko kriminaliteto

Ključne dejavnosti/ukrepi

Ekološka kriminaliteta, predvsem pa področje nezakonitega pošiljanja nevarnih in ne nevarnih odpadkov, postaja eden od donosnejših nezakonitih poslov na območju Evropske unije. Nezakonito trgovanje in prevoz nevarnih in ne nevarnih odpadkov predstavljajo potencialno veliko ogroženost za okolje in družbo. Organizirane kriminalne združbe poskušajo prevzeti in prodreti v družbe, ki se legalno ukvarjajo s prometom z odpadki in pod krinko legalnosti peljati dalje nelegalne aktivnosti. Gre za povsem nove pojavne oblike kriminalitete v smislu atipičnosti za klasične preiskovalce organiziranega kriminala, kar tovrstna dejanja postavlja na veliko višjo raven zahtevnosti. Zadnji odmevnejši primeri nesreč, ki so povzročile znatno okoljsko škodo (primer Termit, Kemis, blato Pivola in drugod po Sloveniji, sadra v Celju, itd.) in resno ogrozile varnost vodnih virov (iztirjenje vlaka Hrastovlje, Pivola, onesnaženje pitne vode Žalec), potrjujejo, da preiskovanje ekološke kriminalitete pridobiva na pomembnosti in teži. Zavedanje, da je okolje krhko in da z nespametnimi dejanji lahko povzročimo zelo hude posledice, ki vplivajo na življenje ljudi, do sedaj ni bilo tako izrazito.

Zaradi specifičnosti dela je potrebno krepiti specializacijo na lokalni in državni ravni. Zaradi navedenega je potrebna ustanovitev specializiranih preiskovalnih skupin/enot znotraj policije s ciljem, da se zagotovi preiskovalcem, odgovornim za to področje dela, da primarno oziroma večino časa namenijo preiskovanju ekološke kriminalitete. Prav tako je potrebno na regionalni ravni vzpostaviti sistematično krepitev operativne sposobnosti za odkrivanje okoljskih kaznivih dejanj v povezavi z odpadki.

Nosilec:

- Policija.

Sodelujoči:

- Ministrstvo za notranje zadeve;
- univerze in raziskovalne institucije.

Rok za izvedbo:

- 31. december 2026.

Kazalniki za merjenje uspešnosti:

- vzpostavitev skupine/enote.

6.8.4.8 Strategija/program – nacionalna strategija za boj zoper okoljsko kriminaliteto

Ključne dejavnosti/ukrepi

Na nacionalni ravni se nadaljuje razprava o ustrezni obliki nacionalne strategije. V sodelovanju z drugimi nacionalnimi in tujimi organizacijami se identificirajo ključna področja oziroma tveganja, ki bodo zajeta v strategiji. Sledi priprava strategije in akcijskega načrta.

Nosilec:

- Ministrstvo za okolje, podnebje in energijo.

Sodelujoči:

- Policija;
- Finančna uprava Republike Slovenije;
- Vrhovno državno tožilstvo;
- Ministrstvo za pravosodje;

¹⁴ Zakon o odvzemu premoženja nezakonitega izvora (Uradni list RS, št. 91/11, 25/14 in 53/18 – odl. US).

- Ministrstvo za naravne vire in prostor;
- Inšpektorat Republike Slovenije za okolje in energijo;
- univerze in raziskovalne institucije.

Rok za izvedbo:

- 31. december 2026.

Kazalniki za merjenje uspešnosti:

- oblikovana nacionalna strategija in akcijski načrt.

6.8.4.9 Strategija/program – izboljšanje in krepitev izvajanja prikritih preiskovalnih ukrepov pri preiskovanju najhujših kaznivih dejanj

Ključne dejavnosti/ukrepi

Hudodelske združbe so v zadnjem obdobju spremenile način delovanja, pri izvrševanju kaznivih dejanj so začele uporabljati najsodobnejša tehnična sredstva kot tudi druge oblike dejavnosti zaradi česar policija z obstoječimi zakonskimi pooblastili na področju izvajanja prikritih preiskovalnih ukrepov ne more učinkovito in uspešno preprečevati, odkrivati in preiskovati hudih in organiziranih oblik kriminalitete. Kot nujna in logična se pokaže ustrezna sprememba določb ZKP in ZNPPol. Kriminalistična policija bo morala spremeniti dosednji način vodenja preiskav zoper zmeraj bolj organizirane kriminalne združbe in sicer na način ustanavljanja manjših homogenih preiskovalnih skupin, ki se bodo ukvarjale samo s preiskavo najhujših oblik organizirane kriminalitete.

Ministrstvo za pravosodje namerava v letu 2024 pripraviti predlog sprememb ZKP v skladu z odločbo Ustavnega sodišča, št. U-I-144/19 z dne 6. 7. 2023, ki se nanaša na ureditev pridobivanja naročniških in prometnih (ter bančnih) podatkov. Policija mora svoje operativno delovanje prilagoditi spremenjeni zakonodaji in sodni praksi.

Nosilec:

- Policija.

Sodelujoči:

- Ministrstvo za notranje zadeve;
- Ministrstvo za pravosodje;
- Vrhovno državno tožilstvo;
- Specializirano državno tožilstvo.

Rok za izvedbo:

- stalna naloga.

Kazalniki za merjenje uspešnosti:

- izboljšanje operativne sposobnosti policije za učinkovito izvajanje prikritih preiskovalnih ukrepov za preiskovanje hudih in organiziranih oblik čezmejne kriminalitete;
- sprejete spremembe ZKP v skladu z odločbo Ustavnega sodišča, št. U-I-144/19 z dne 6. 7. 2023.

6.8.4.10 Strategija/program – učinkovito črpanje evropskih sredstev programa Sklada za notranjo varnost (ISF) v programskem obdobju 2021–2027

Ključne dejavnosti/ukrepi

Načrtovanje, upravljanje in izvajanje operativnih projektov/operacij (izvajanje prikritih preiskovalnih ukrepov, zaščita prič in skesancev, podpora mednarodnemu policijskemu sodelovanju z državami Zahodnega Balkana in članicami Evropske unije), projektov/operacij za zagotovitev informacijsko-telekomunikacijske in druge materialno-tehnične podpore enotam kriminalistične policije ter usposabljanja in izpopolnjevanja, ki se financirajo iz Sklada za notranjo varnost (ISF). Cilj sklada je prispevati k zagotavljanju visoke ravni varnosti v Uniji, zlasti s preprečevanjem in odkrivanjem hudih in organiziranih oblik kriminalitete in bojem proti njim.

Nosilec:

- Policija.

Sodelujoči:

- Ministrstvo za notranje zadeve;
- Vrhovno državno tožilstvo.

Rok za izvedbo:

- stalna naloga.

Kazalniki za merjenje uspešnosti:

- delež izvedenih ISF projektov/operacij, katerih nosilec je Uprava kriminalistične policije glede na število načrtovanih v veljavnem Akcijskem načrtu za izvajanje evropske politike za področje notranjih zadev v Republiki Sloveniji za program Sklada za notranjo varnost (ISF) v programskem obdobju 2021-2027;
- delež porabljenih evropskih sredstev za izvedbo ISF projektov/operacij, katerih nosilec je Uprava kriminalistične policije, glede na načrtovana sredstva v veljavnem Akcijskem načrtu za izvajanje evropske politike za področje notranjih zadev v Republiki Sloveniji za program Sklada za notranjo varnost (ISF) v programskem obdobju 2021-2027.

7. SPREMLJANJE IZVAJANJA RESOLUCIJE

Izvajanje resolucije nadzira Vlada Republike Slovenije, ki zagotovi stalno medsebojno sodelovanje med ministrstvi in organi v njihovi sestavi.

Za koordinacijo in nadzor nad izvajanjem resolucije Vlada Republike Slovenije najpozneje v šestih mesecih po sprejetju resolucije ustanovi medresorsko delovno skupino, in sicer iz skupine strokovnjakov, tako da sodelujejo v njej predstavniki ministrstev in drugih organov, ki med svojimi pristojnostmi in nalogami delujejo na področju preprečevanja in zatiranja kriminalitete. Na seje medresorske delovne skupine se lahko vabijo tudi strokovnjaki iz znanstvenoraziskovalnih institucij, organizacij civilne družbe in predstavniki samoupravnih lokalnih skupnosti. Delovno skupino vodi predstavnik ministrstva, pristojnega za notranje zadeve.

Delovna skupina opravlja zlasti naslednje naloge:

- usklajuje, usmerja in koordinira delo nosilcev in sodelujočih pri pripravi in izvajanju strategij in programov;
- spremlja učinkovitost izvajanja programov in strategij iz resolucije;
- skrbi za promocijo resolucije in s svojimi dejavnostmi zagotavlja širšo družbeno podporo;
- analizira stanje pri preprečevanju in zatiranju kriminalitete ter zbira predloge za načrtovanje dodatnih programov, ki so utemeljeni na podlagi izsledkov raziskav in strokovno utemeljenih predlogov.

Vlada Republike Slovenije najmanj enkrat letno obravnava poročilo delovne skupine o izvajanju resolucije z vidika izvajanja strategij in programov.

Obenem predloži letno poročilo o izvajanju resolucije Državnemu zboru Republike Slovenije najpozneje do 1. julija v tekočem letu za preteklo leto.

8. FINANCIRANJE STRATEGIJ/PROGRAMOV DOLOČENIH V RESOLUCIJI

Za izvedbo resolucije kot strateškega dokumenta in doseganje opredeljenih ciljev so potrebna finančna sredstva, ki bodo natančno opredeljena v področnih strategijah, programih in akcijskih načrtih nosilcev ter ostalih sodelujočih.

Poleg sredstev iz proračuna Republike Slovenije, so in bodo na področju pravosodja in notranjih zadev na voljo tudi evropska sredstva. V aktualni Finančni perspektivi Evropske unije 2021–2027 so tako v okviru naslova 3 Svoboda, varnost in pravica na voljo različni instrumenti za pridobivanje evropskih sredstev.

Večletni finančni okvir Evropske unije za obdobje od 2021 do 2027 je uvedel nekaj sprememb glede programov kot tudi njihovega upravljanja. Na področju notranjih zadev imamo Sklad za notranjo varnost, Sklad za azil, migracije in integracijo in Instrument za upravljanje meja in vizumsko politiko.

Večji del sredstev s področja notranjih zadev je državam članicam podeljen v obliki nacionalnih ovojnic za katere velja deljeno upravljanje med državo članico in Evropsko komisijo. Z manjšim delom sredstev pa Evropska komisija upravlja s pomočjo posebnih programov za katere na letni ravni pripravi ustrezne delovne programe in razpise za sofinanciranje ukrepov skupnosti (Community actions) oziroma projektov držav članic.

Kljub navedenim spremembam bo Evropska komisija delež sredstev še vedno upravljala na centralni ravni, in sicer za posebne transnacionalne projekte za zagotavljanje notranje varnosti na ravni Evropske unije.

Glede na to, da so v resoluciji navedena področja, ki so tudi prioriteta področja Evropske unije, so in bodo v okviru posameznih programov na voljo tudi ustrezna finančna sredstva.

V aktualni finančni perspektivi znaša višina subvencij oziroma donacij, za katere lahko države članice zaprosijo tudi do 90 odstotkov upravičenih stroškov projekta. Slednje ob uspešni kandidaturi lahko znatno razbremenijo nacionalni proračun.

Sedanja finančna perspektiva in s tem tudi finančni instrumenti bodo v takšni obliki ter načinoma upravljanja v veljavi do leta 2027.

Za implementacijo resolucije bi bilo tako treba pripraviti načrt implementacije, ki bi upošteval aktualno Finančno perspektivo (2021–2027) kot tudi novi finančni okvir za obdobje po letu 2027 in bo predvideval oziroma določal ustrezne možne oblike pridobivanja evropskih sredstev.

Temeljni vir financiranja resolucije o nacionalnem programu je določen delež rednih proračunskih sredstev za delovanje posameznih ministrstev in vladnih služb. Določen je v deležih po vsebini in višini za posamezna področja pri proračunskih uporabnikih, ki so nosilci ali pa sodelujoči pri izvedbi posameznih strategij, programov ali akcijskih načrtov. Upoštevati morajo prioritete, ki so opredeljene v tej resoluciji. Poleg javnih sredstev je treba šteti tudi sredstva nevladnih organizacij in zasebna sredstva zainteresiranih pravnih oseb ter posameznikov (ekonomski interes, kot na primer zavarovalnice ipd.).

Na predlog nosilcev in sodelujočih organov se potrebna finančna sredstva na podlagi konkretno ovrednotene strategije, programa ali akcijskega načrta kot prioritete predvidijo že v fazi sprejemanja državnega proračuna.

II. OBRAZLOŽITEV